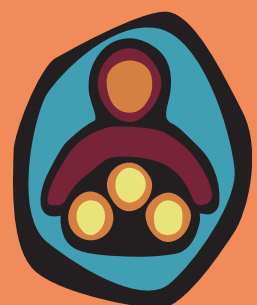

Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Kalaallit Nunaanni katsorsaasarneq

Katsorsarneqarnissamik nuna tamakkerlugu
neqeroorut katsorsaasut isaannit isigalugu

Sofie Emma Rubin
Nanna Lund Hansen
Birthe Eriksen
Elisabeth Fleischer Henriksen
Tenna Jensen
Kamilla Nørtoft

Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Kalaallit Nunaanni katsorsaasarneq

Katsorsaarneqarnissamik nuna tamakkerlugu neqeroorut katsorsaasut isaannit isigalugu

Sofie Emma Rubin, Nanna Lund Hansen, Birthe Eriksen, Elisabeth Fleischer Henriksen, Tenna Jensen, Kamilla Nørtoft

Suliamik nalilersuisoq: Naja Carina Steenholdt

Kalaallisuunngortitsisoq: Else Jensen

Copyright © 2023

Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Uddrag, herunder figurer og tabeller, er tilladt mod tydelig kildegengivelse.

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-7899-617-6

Statens Institut for Folkesundhed

Stu­diestræde 6

1455 København K

www.sdu.dk/sif

Rapporten kan downloades fra www.sdu.dk/sif

Siulequt

Allorfik, Pinngitsuisinnaajunnaarnermik Ilisimasaqarfik, 2016-imi ammarpoq, maannalu Kalaallit Nunaanni Allorfiit katsorsaasarfiusut tallimaapput, inuit namminneq sumiiffigisaminni aamma pissutsini takornartarinngisaminni imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik imaluunniit aningaasanoornermik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasut katsorsartiffigisinnaasaat.

Allorfimmi katsorsaasut misilittagaat aamma eqqarsaatersuutaat nalunaarusiami matumani sammineqarput, aamma sammisat soorlu katsorsaasup innuttaasullu akornanni naapinnerit, misilittakkat aamma katsorsaanerup nalaani kiisalu katsorsartereernerup kingorna atortut sammineqarlutik. Tamatuma saniatigut misissuinermi inerniliussat nunarsuarmi tamarmi nunat inoqqaavisa akornanni, pingaarnertut Issittumi aamma Amerikami Avannarlermi, pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi misilittakkanut sanillunneqarput.

Misissuineq tunuliaqutaralugu eqqumaffigisassat arlallit, aqqissuussaanikkut ilusilersugaanerup katsorsaanermit akimmiffigisinnaasaanut tunngasut, Allorfiup sunik neqerooruteqarsinnaanissaanik katsorsaasut kissaataat, kiisalu siunissami katsorsaasarnissami innuttaasut katsorsarneqartut ileqqui aamma kulturikkut kinaassusiat eqqumaffigalugit katsorsaanissamut nutaamik isiginninnernik tikkuussisut nalunaarusiami saqqummiunneqarput.

Misissuinermit tapertaasimasunut tamanut qujanaq.

Atuarluarina.

Imarisai

Eqikkaaneq	6
1 Tunuliaqutaq	9
1.1 Allorfik katsorsarneqarnissamik neqeroorutitut	10
1.2 Ajornartorsiutit arlallit ataatsikkut	12
1.3 Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutitik atuinermik katsorsaaneq	13
2 Periuseq	16
3 Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut aamma Allorfimmut saaffiginnittarnermut pissutaasartut	18
4 Innuttaasumik naapitsineq	21
5 Katsorsaaneq	23
5.1 Katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera	24
5.2 Innuttaasup kajumissuseqarnera	25
5.3 Katsorsartinnerup ingerlanerani utersaaqqinnissamut aarlerinaat.....	27
5.4 Misigissutsinik qitiutitsineq aamma ajornartorsiutitik itinerusunik suussusersiineq	29
5.5 Happinesskortit.....	31
5.6 Kærlighedsbrusebadi.....	32
5.7 Oqaasissiuineq.....	32
5.8 Oqaloqatiginnittarfiup avataani sammineqartartut	33
5.9 Innuttaasunik meeqqanik aamma inuusuttunik katsorsartittunik qitiutitsineq	35
5.10 Katsorsartinneq pissutigalugu isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarneq	36
6 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit	38
6.1 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq.....	39
6.2 Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit.....	41
7 Ineriartortitsinissamut periarfissat	42
7.1 Inuusuttunut sammititamik katsorsaaneq.....	42
7.2 Suliassaqarfiup iluani ineriartorneq aamma supervisioni.....	43
7.3 Innuttaasunut sammisassaqartitsisarnerit.....	44
7.4 Allorfiup ilisimaneqarnera	45
7.5 Allorfiup aamma avataani suleqatigisartakkat akornanni suleqatigiinneq	46
7.6 Allorfik suliassaqarfiit assigiinngitsut iluini inunnut ataasiakkaanut aamma ilaqtuariinnut katsorsaanermik suliaraqfittut	47

8 Ataqtigiissitsineq	49
8.1 MI aamma KAT pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermi periutsitut atatitsisuusutut	49
8.2 Qanga nalaassimasanit aamma kinguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsinerit	50
8.3 Inuusuttut – immikkut sullinneqartussatut siunnerfigalugit.....	52
8.4 Sumiiffimmi sammisassaqtitsisarnerit aanngajaarniutinik atuiffiunngitsut.....	53
8.5 Ataatsimoortunik aamma ataatsimut isiginnilluni suliniarneq.....	54
9 Eqqumaffigisassat	56
Najoqqutat	58

Eqikkaaneq

Kalaallit Nunaanni pinngitsuisinnaajunnaarnermut katsorsartinnissamik Allorfimmi nuna tamakkerlugu neqeroorut pillugu Innuttaasut Peqqissusiannik Iisimatusarfik piffissami 2022-miit 2023-mut itisiliilluni apersuilluni misissuivoq. Misissuineq misissuinerup ilaatut ingerlanneqarpoq, katsorsaasut isiginninnerannik sammisaqarfiulluni.

Kapitali 1-imi nassuiarneqarput, misissuinermut tunuliaqutaq aamma Allorfimmi katsorsartinnissamik neqeroorummik ilisarititsinertaqartoq. Tamatuma saniatigut nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu nunat tamalaat akornanni allaaserisani sammisat pingaarnerit saqqummiunneqarput, naggataatigullu nalunaarusiami siunertarineqartoq aamma tunngaviit nassuiarneqarlutik.

Kapitali 2-mi nassuiarneqarput, itisiliilluni apersuilluni misissuinermit periutsimut tunuliaqutaq, tassunga ilanngullugit misissueqqissaarnermi programmip Nvivo-p paasissutissanik immikkoortiterinermut, aqqqissuussinermut aamma misissueqqissaarnermut atorneqarneranut tunngavilersuut, kiisalu paasissutissanik ataqatigiissitsinermut killiffiit assigiinngitsut nassuiarneqarlutik. Aammattaaq misissueqqissaarnermi suleqatiginnilluni periuseqarnermut nassuiaat aamma tunngavilersuut kapitalimi tassani nassuiarneqarlutik.

Kapitali 3-mi saqqummiunneqarput, *sullinneqartussatut siunnerfigineqartut aamma Allorfimmut saaffiginninnermut pissutaasartut* sammivigalugit apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut, Allorfimmi katsorsartittut, siammasissutut aamma allannorartutut katsorsaasunit aamma immikkoortortani aqutsisunit nassuiarneqarput. Innuttaasut ilaat ilinniagaqarsimasuupput, aalajangersimasumik suliffeqarlutik aamma nukissaqarluarlutik, ilaat suliffeqaratik, ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarsimanatik aamma ulluinnarni inuunerminni ajornartorsiutinik amerlasuunik assorooruteqarlutik. Innuttaasut amerlasuut meeraanermi inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu tunngasutigut kingunerlutsitisinnaasunik atugaqarsimallutillu nalaataqartarsimapput. Innuttaasut ilaat assersuutigalugu kommunimit imaluunniit suliffimminnit innersuunneqarlutik Allorfimmut saaffiginnittarput. Allat namminneq kissaatigalugu aamma namminneq iliuseqarnermikkut saaffiginnittarlutik.

Kapitali 4-mi saqqummiunneqarput, katsorsaasup *innuttaasumik naapitsinera* sammivigalugu apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsit ut innuttaasumik qanoq naapitsisarnertik, aamma tamanna katsorsartittumut aamma katsorsartinnerup ingerlaneranut qanoq pingaaruteqarnerisooq akissuteqarfigivaat. Katsorsartinnerup ingerlateqqinnissaanut innuttaasup katsorsaasooq sukkaasuumik toqqassisimaffigilissagaa, aamma tatiginnilluni atassuteqarnermik pilersitsinissaq pingaaruteqartoq taakku nassuiaapput. Katsorsaasut aammattaaq pingaartippaat, innuttaasup naligisutut naapinnissaa, aamma sapinngisartik tamakkerlugu innuttaasumut, taassumalu toqqagaanut assigiinngitsunut nalilersuisuunissartik pinngitsoortinniartarlugu.

Kapitali 5-imi saqqummiunneqarput, *katsorsaaneq* sammivigalugu apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Sammisat uku nassuiarneqarput: *katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera, innuttaasup kajumissuseqarnera, katsorsartinnerup ingerlanerani utersaaqqinnissamut aarlerinaat, misigissutsinik qitiutitsineq aamma ajornartorsiutinik itinerusunik suussusersiineq, happinesskortit, kærlighedsbrusebadi, oqaasissuineq, oqaloqatiginnittarfiup avataani sammineqartartut, innuttaasunik meeqqanik aamma inuusuttunik katsorsartittunik qitiutitsineq aamma katsorsartinneq*

pissutigalugu isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarneq. Katsorsaaneq pingaarnertut Allorfinni ingerlanneqartarpoq, periutsit Oqaloqatigiinneq kajumilersitsisoq (MI) aamma Inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT). Tamatuma saniatigut atortussat immikkut ittut inunnut ataasiakkaanut naleqqussarlugit katsorsaanermi katsorsaasunit atorineqartartut nassuiarneqarput.

Kapitali 6-imi saqqummiunneqarput, *katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit sammivigalugit apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq tassaavoq innuttaasup sapaatit akunnerini qulini katsorsartereerluni naammassinerata kingorna piffissaq. Tassani innuttaasooq sapaatit akunneri sisamat, aamma qaammatit pingasut, arfinillit aamma aqqaneq-marluk qaangiunnerini oqarasuaatikkut malinnaaffigineqarnissaminik neqeroorfigineqartarpoq. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq inuttut ataasiakkaatut oqaloqateqartarnermik aamma ataatsimoorluni oqaloqatigiittarnermik, aamma oqarasuaatikkut imaluunniit Allorfimmi oqaloqatiginninertut ingerlanneqarsinnaavoq. Oqaloqatigiinnerit utersaarnissamat pitsaaliuinermik sammisaqarfiusarput. Misissuilluni apersuinerup takutippaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinermit innuttaasut peqataatinnissaat ajornakusoortoq. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut tassaavoq allakkiaq, innuttaasup katsorsartereernerata kingorna susoqarnissaanik nassuiaataasooq. Innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnermut katsorsartissimasut katsorsartereernermik kingorna iliuusissatut pilersaarusiunnissaat kommunip akisussaaffigivaa. Kommunimi suliaasaqarfinnik assigiinngitsunik suleqateqarneq unammilligassaqaarfiusooq katsorsaasunit misigisimaneqarpoq.*

Kapitali 7-imi saqqummiunneqarput, *ineriartortitsinissamat periarfissat sammivigalugit apersuilluni misissuinermit inerniliussat. Allorfiup neqeroorutai qanoq ineriartortinneqarsinnaanersut pillugit katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut siunnersuutaat aamma isumassarsiaat tassani saqqummiunneqarput. Sammisat makku sammineqarput: *inuusuttunut sammititamik katsorsaaneq, suliaasaqarfiup iluani ineriartorneq aamma supervisioni, innuttaasunik sammisassaqaqtitsisarnerit, Allorfiup ilisimaneqarnera, Allorfiup aamma avataani suleqatigisartakkat akornanni suleqatigiinneq, kiisalu Allorfik suliaasaqarfiit assigiinngitsut iluini inunnut ataasiakkaanut aamma ilaqutariinnut katsorsaanermik suliaqarfittut. Katsorsaasut siunnersuutaat assigiinngitsorpasuarnik sammiveqarput, aamma ilaat allanut sanilliullugit atuutilersinneqarsinnaanersutut illutik.**

Kapitali 8-mi ataqatigiissitsineq saqqummiunneqarpoq, sammisanik ukuninnga imaqarluni: *MI aamma KAT pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi periutsitut atatitsisuusutut, qanga nalaassimasanit aamma kianguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerluutit, inuusuttut – immikkut sullinneqartussatut siunnerfigalugit, sumiiffinni sammisassaqaqtitsisarnerit aanngajaarniutinik atuiffiunngitsut kiisalu ataatsimoorunut aamma ataatsimut isiginnilluni suliniarneq. Nunap inooqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi suna sunniutilimmik atorneqarsinnaanersooq erseqqissumik akissutissaqaqqanngilaq. Apersuilluni misissuinermit matumangga inerniliussat takutippaat, kalaallinut tunngatillugu Allorfiup katsorsaasui unitsitsinani katsorsaanermik pitsaasunik misilittagaqartut, ilutigitillugu innuttaasut angerlarsimaffigisaminnut sapinngisamik qaninnerpaami katsorsarneqartarnissaaa pingaaruteqassusiat erseqqissarneqarluni. Suliaasaqarfiup iluani ilisimatusarnikkut allaaserisat kulturikkut kinaassutsimik aamma katsorsaanermik suliaqarnermik eqqumaffiginninnerusut, tamanna Allorfimmi immikkut aallunneqarpassinngilaq.*

Kapitali 9-mi katsorsaasut misilittagaat aamma isummersuutaat, kiisalu suliaasaqarfik pillugu allaaserisat piusut tunngavigalugit eqqumaffigisassat arlallit ineriartortinneqarput. Eqqumaffigisassat sammisanut makkununga tunngapput: *sullinneqartussatut siunnerfigineqartut,*

*periutsit aamma atortut, katsorsaanerup avataatigut innuttaasunik sammisassaqartitsisarnerit,
katsorsaanerup siammassinnerusumik sammineqarnissaa kiisalu ingerlatsivinnik avataaneersunik
suleqateqarneq.*

1 Tunuliaqutaq

Aanngajaarniutininik atuineq aamma pinngitsuuisinnaajunnaarneq atuisumut aamma atuisup qanigisaanut peqqissutsikkut aamma inuttut arlalitsigut annertuumik kingunipiluuteqartitsisinnaavoq. Taamaattumik kingunipiluutit pitsaanngitsut annertussusiannik annikillisisinnaanissamut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaaneq pingaaruteqarpoq (www.sum.dk). Aanngajaarniutininik atuinermik ajornartorsiuteqarneq atuisup avatangiisaanut sunniuteqarsinnaavoq, aamma aapparisaamut, ilaqtutanut, ikinngutinut aamma sumiiffimmi nunaqqatigisanut sakkortuumik sunniuteqarsinnaalluni, aamma assersuutigalugu avinnermik, nammineq meerarisanut pitsaanngitsumik atassuteqarnermik, atorfimmit soraarsitaanermik imaluunniit atuarnermik paarsisinnaannginnermik kinguneqarsinnaalluni (Psykiatrifonden).

2018-imi Innuttaasut peqqissusiannik misissuinerup takutippaa, Kalaallit Nunaanni inersimasut 42%-ii imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut, 15-iniit 59-it tikillugit ukiulinni angutit 17%-ii aamma arnat 9%-ii aalajangersimasumik hashimik atuisuullutik. Ataatsimut isigalugu angutit amerlanerit (43%-it) arnanut (38%-inut) sanilliullutik imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaapput. Taamaattorli arnani inuusunnerusuni, 15-iniit 24-inik ukiulinni, imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut amerlanerpaajupput, taakkunannga 56%-iullutik. Ajornartorsiut annikinnerpaaq arnat 60-inik ukiullit imaluunniit ukioqqortunerusut akornanni nassaassaavoq, taakkunani 23%-iulluni. Ukioqatigiiaat nukarlerpaat ilanngunnagit ukioqatigiiaat akornanni angutit imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut amerlanerpaajupput (Larsen et al., 2019).

Innuttaasut angerlarsimaffimmini meerartallit aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqaratarsinnaasut amerlassusiat 39%-iuvoq. Meeraanermi artukkerneqarsimanerup kingunerisaanik peqqissutsikkut kingunerluutit misissorneqarnerisa takutippaat, meeraanermi artukkerneqarsimanerit aamma inuunerup ingerlanerani kingusinnerusukkut imminut toqunnissamik eqqarsaateqartarnerit erseqqissumik ataqatigiissuteqartut (Pedersen & Bjerregaard, 2011; VIVE, 2021). Tamatuma assinga 2018-imi Innuttaasut peqqissusiannik misissuinermit takuneqarpoq. Ilaatigut peroriartornermi angerlarsimaffigisami imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarnerup aamma kinguaassiuutitigut innarliinerit akornanni ataqatigiittoqarpoq, soorlutaaq angerlarsimaffinni imigassamik aalakoornartortalimmik aamma ajornartorsiuteqarfiusuni nakuuserneq akulikinnerusumik pisartoq (Larsen CVL et al., 2019).

2018-imi Innuttaasut peqqissusiannik misissuinermit peqataasut katillutik 7%-it inuunermik ilaani imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik imaluunniit aningaasanoornermik atornerluisuunermik katsorsartissimallutik akissuteqarput (Larsen CVL et al., 2019).

Kalaallit Nunaanni misissuiffiqarsinnaasut ilaannik misissuinerit, inunnit 18-it sinnerlugit ukiulinnit 1289-iniit paasissutissanik pissarsiffiusut, 2005-imiit 2010-mut ingerlanneqarput. Taakkunani aningaasanoornermut, aningaasanoornikkut pissusilersuutinut aamma meeraanermi misigisimasanut sakkortuunut tunngatillugu ajornartorsiutit apeqqutit akissat atorlugit misissuinnikkut uuttortarneqarput. Misissuinermit peqataasut angutit 16%-ii aamma arnat 10%-ii inuunermik ilaanni aningaasanoornermik ajornartorsiuteqartarsimapput. Ataatsimut isigalugu

aningaasanoornermik ajornartorsiutillit amerlassusiat illoqarfiit pingaarnersaannut Nuummumut (11%-it) aamma nunaqarfinnut (12%-inut) sanilliullugu illoqarfinni qaffasinneruvoq (19%-iulluni). Inuuneq naallugu aningaasanoornermik ajornartorsiutit inooqataanikkut ikaarsaarnertut, meeraanermi angerlarsimaffigisami imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiuteqarsimanermut aamma meeraanermi kinguuaassiuutitigut innarlerneqarsimanermut atassuteqartutut isigineqarput (Larsen CVL et al., 2012).

1.1 Allorfik katsorsarneqarnissamik neqeroorutit

Allorfik – Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Ilisimasaqarfik, Kalaallit Nunaanni innuttaasunut imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik aamma aningaasanoornermik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasunut katsorsarneqarnissamik nuna tamakkerlugu akeqanngitsumik neqerooruteqarpoq. Allorfik Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup ataaniippoq, aamma “*Nuna tamakkerlugu pilersaarut siunissami atornerluinermut katsorsaasarneq pillugu siunnersuut*”, imigassamik aalakoornartortalimmik- aamma hashimik atornerluinermut kiisalu aningaasanoorajuttuunermut akuleriissillugit katsorsaansissamik neqeroorummik nassuiaataasoq (Naalakkersuisut., 2015) tunngavigalugu pilersinneqarluni. Nuna tamakkerlugu pilersaarummi takuneqarsinnaavoq, katsorsaansermik suliaq ”stepped care model”-i atorlugu aqqissuunneqarsimasoq, aallaavigineqartoq tassaalluni katsorsaaneq sunniuteqarnerpaaq tassaajuaannartoq annikinnerpaamik akuliuffiginninneq, aamma tassaalluni innuttaasup angerlarsimaffianut sapinngisamik qaninnerpaami tunniunneqartartartoq. Periutsip tunngavii tassaapput:

- 1) Katsorsarneqarnissamik neqeroorut ajornartorsiut, naatsorsuutigineqartut, isumalluutit aamma katsorsaansissamik periarfissat aallaavigalugit inummut ataasiakkaamut pilersaarusiorneqassasoq.
- 2) Katsorsarneqarnissamik neqeroorut suliasaqarfiup iluani ilisimatusarnikkut ilisimasanut maannakkut piusunut naapertuuttuussasoq.

Allorfiup pilersinneqarnissaa sioqqullugu aanngajaarniutinik atuinermut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsineq pillugu misissueqqissaarnissamik, aamma aanngajaarniutinik atuinermut katsorsarneqarnissamik neqeroorummik akeqanngitsumik atuutilersitsinermi inuiaqatigiinnut iluanaarutissat misissoqqissaarneqarnissaannik Naalakkersuisut 2013-imi peqquneqarput. Misissueqqissaarnerup takutippaa, Kalaallit Nunaanni aanngajaarniutit ajornartorsiutaanerisa annikillisinneqarsinnaanissaannut siunnerfilimmik suliaqarneq annertuumik iluanaarutaassasoq. Aammattaaq ukiut inuuffiusartut sivisunerulersinnerisigut, peqqissutsip aamma inuunermi nalillit pitsaanerulersinneqarnerisigut, kiisalu inooqataanikkut kingornuttakkat pitsaanngitsut kipitinnissaannut periarfissatigut aamma peqqissutsikkut naligiinnginnerup annikillisinneqartigut inuiaqatigiittut aamma inuttut ataasiakkaatut iluanaaruteqarnissaq periarfissaqarlualuni (Allorfik, 2022; Naalakkersuisut, 2014).

Allorfik ulloq 1. januaari 2016 pilersinneqarpoq, taamaalillunilu katsorsaansissamik akisussaaffik Peqqinnissaqarfimmit Allorfimmut nuunneqarluni. Qaqortumi, Nuummi aamma Sisimiuni katsorsaavinnik 2016-imi aamma 2017-imi pilersitsisoqarpoq, aamma Aasianni Ilulissanilu katsorsaaviit 2018-imi pilersinneqarlutik (Allorfik, 2022). Aammattaaq aanngajaarniutinik atuinermik katsorsaaneq 2019-imi nammineq inatsiseqalerpoq, “*Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu Inatsisartut Inatsisaat nr. 10, 12. juni 2019-imeersoq*”

("Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu Inatsisartut Inatsisaat nr. 10, 12. juni 2019-imeersoq).

Allorfiuk Allorfiup katsorsaaviini suliassanik aalajangersimasunik, aamma katsorsaarnermik suliqaarnermik ataatsimoortumik, ilutigitillugulu ataqatigiissaarinermik aamma pitsaassutsimik qulakkeerinninnermik suliqaarpoq. Pingaarnertut suliassanut assersuutit tassaapput:

- Aangajaarniutit pillugit nuna tamakkerlugu databasemik (KN-ASI) aamma database-t sinnerinik isumaginninneq; Katsorsartinnissamut innersuussinnermut datase aamma Katsorsaarnermut database
- Suliamik nakkutiginninneq aamma nalilersuineq, tassunga ilanngullugit kikkut innersuunneqarnermut, katsorsarneqarnermut aamma katsorsartereernerup kingorna ikorfartorneqarnermut
- Suliassaqaarfiit assigiinngitsut akornanni ataqatigiissaarinermi aamma suleqateqarnermi qullersatut inissisimanissaq
- Allorfiup katsorsaaviini katsorsaanerit ilisimasat nutaajunerpaat aamma "best practise" atorlugit ingerlanneqarnissaata qulakkeernissaat
- Aangajaarniutinik atuinermik katsorsaanerup iluani kommuninik, ilisimatusarfinnik aamma soqutigisaqaqatigiiffinnik suleqateqarnissamik isumaqatigiissutinik suliqaarneq (Allorfiuk, 2019)

Katsorsaaneq sapaatip akunneranut 1-5-eriarluni, ikinnerpaamik sapaatit akunnerini qulini takkuttarnikkut unitsitsinani katsorsaarnermut ingerlanneqartarpoq (Allorfiuk, 2021). Innuttaasunut illoqarfinni Allorfeqaanngitsuni najugalinnut namminersortoq suleqatigalugu katsorsaarnermik neqerooruteqartoqartarpoq – massakut Katsorsaavik Nuuk. Tamatumani katsorsaaneq Minnesota/CENAPS-metodi atorlugit sapaatit akunnerini arfinilinni-arfineq-pingasuni ullormut nalunaaquttap akunnerini tallimani ingerlanneqartarpoq (Allorfiuk, 2021). Tamanna ima isumaqarpoq, katsorsaanerup ingerlanerani innuttaasoq sumiiffimmit najugarisaminit Nuummut aallartariaqartarpoq. Katsorsarneqarnissamik neqeroorutinut marlunnut ataatsimoorutaasoq tassaavoq, innuttaasut katsorsartereernermik kingorna sapaatit akunnerini 26-ni ikorfartorneqarnissamik neqeroorfigineqartarnerat, aamma qanigisaasut katsorsarneqarnissamik neqeroorfigineqartarlutik.

Allorfiup ukiumoortumik nalunaarusiaani kingullermi (Allorfiuk, 2022) takuneqarsinnaavoq, imigassaq aalakoornartortalik pinngitsuuisinnaajunnaarnermut katsorsartinnissamut suli pissutaanerpaasartoq. Taamaalilluni innuttaasunit 948-nit innuttaasut 622-t 2021-mi katsorsartinnissamut innersuunneqarlutik naammassineqarsimasut imigassamik aalakoornartortalimmik annertuumik atuisutut, ajoqutaasumik atuisut imaluunniit annertuumik pinngitsuuisinnaanngitsutut inissisimasimapput. Innuttaasut 234-t hashimik ajornartorsiuteqarsimapput, ajornartorsiutinngorsinnaasutut imaluunniit annertuumik pinngitsuuisinnaanngitsutut inissisimasumik, aamma innuttaasut 82-it aningaasanoornermik ajornartorsiuteqarlutik imaluunniit aningaasanoornermik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasutut inissisimallutik. Tamatuma saniatigut innuttaasut arlallit aangajaarniutinik arlalinnik ataatsikkut ajornartorsiuteqarsinnaasut takuneqarsinnaapput. Tamanna aamma 2020-mi atuuppoq (ibid.).

1.2 Ajornartorsiutit arlallit ataatsikkut

Ataatsimut isigalugu Allorfiup ukiumoortumik nalunaarusiaasa uppernarsarpaat, innuttaasut aangajaarniutininik atuinnermut katsorsartittut amerlasuut ataasiinnaangitsunik ajornartorsiuteqartartut. Amerlasuutigut namminneq aangajaarniutininik atuinnermik ajornartorsiuteqarnermik saniatigut angerlarsimaffinni ilaqquttat ilaasa aangajaarniutininik imaluunniit eqqarsartaatsimikkut nappaateqarlutik ajornartorsiuteqarfiusuni imaluunniit ajornartorsiuteqarfiusimasuni, aamma namminneq oqaatigisaattut angerlarsimaffinni paatsiveerusimaarfiusuni, peroriartortuusimasuusarlutik (Allorfik, 2018, 2019, 2020a, 2021, 2022). Allorfiup nalunaarusiaani kingullerpaami (Allorfik, 2022) aammattaaq takuneqarsinnaavoq, innuttaasut aangajaarniutininik atuinnermik ajornartorsiutillit peqqissutsiminnut tunngasutigut assigiinngitsunik ajornartorsiuteqartut. Innuttaasut katsorsartittut 25%-ii eqqarsartaatsimikkut ajornartorsiuteqarnermik pissutigalugu katsorsartissimallutik oqaatigivaat, aamma 23%-it timimikkut peqqissutsiminnik ajornartorsiuteqarlutik katsorsartissimallutik oqaatigalugu. Taamaattoq nalunaarusiami takuneqarsinnaavoq, innuttaasut katsorsartinnermik aallartinnerani inuunermik pitsaassusianut/atugarissaarnerminnut sanilliullugu qaammatit arfinillit qaangiunneranni katsorsartinnermik naammassinerata kingorna inuunermik pitsaasusiata aamma atugarissaarnermik qaffasinnerulersimaneranik misigisimanerusimasut. Katsorsartinnermi sunniutip pitsaasup tamatuma assinga imminnut toqunnissamik eqqarsaateqartarnermut sakkortuumut aamma imminut toqoriaraluarnermut atatillugu aamma takuneqarpoq.

Nalunaarusiap aamma takutippaa, innuttaasut katsorsartissimasut 25%-ii inuunermik ilaani eqqartuussinikkut pineqaatissinneqarnikuusimallutik katsorsartinnermik aallartinnerani akissuteqartut. Innuttaasut 11,8%-iisa katsorsartinnermik aallartinnerani pinerluttuliornermik ajornartorsiuteqarsimallutik oqaatigivaat, amerlassutsillu taakku ukiup affaata qaangiunnerani katsorsartinnerup naammassineqarnerani 5%-imut appariaateqarput. Taamaalilluni katsorsartinneq innuttaasunut pinerluttuliornikkut ajornartorsiutilinnut pitsaasumik sunniuteqartutut isikkoqarpoq (Allorfik 2022).

Nalunaarusiami kingullerpaami takuneqarsinnaavoq, ilinniartitaanermut tunngatillugu innuttaasut katsorsartissimasut 59%-ii (N=577) meeqqat atuarfianni atuarsimanerup saniatigut allamik ilinniagaqarsimanngitsut, 36%-it inuussutissarsiuutissatut ilinniagaqarsimasuullutik, aamma 5%-it ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarsimasuullutik. Innuttaasut katsorsartittut arlalippassuit (13%-it) suliffeqanngillat. Innuttaasut taakku angerlarsimaannartuullutilluunniit, soraarninngorsimasuullutilluunniit, ilinniartuullutilluunniit, suliffissaqanngitsuullutilluunniit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartuupput. Innuttaasut katsorsartissimasut 87%-ii akissarsialittut (80%-it) imaluunniit namminersortutut (7%-it) suliffeqarnermut attuumassuteqarput (Allorfik, 2022).

Katsorsartinnerup sunniutaanik pitsaasunik innuttaasut amerlasuut misigisaqaraluartut aangajaarniutininik atuinnermik ajornartorsiutillit arlalissuit arlaleriarlutik katsorsartinnissamik pisariaqartitsipput. Innuttaasut Allorfimmi 2021-mi katsorsartissimasut affaasa missaanniittut (51%-it) taamaalillutik siusinnerusukkat ataasiarlutik imaluunniit arlaleriarlutik katsorsartereersimasuupput (Allorfik, 2022).

1.3 Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq

Nagguqatigiit Inuit silarsuarmik paasinninneranni inuit ataasiakkaat qitiusutut inissisimangillat. Inuk tassaaginnarpoq silarsuarmi nukiit pissaanillit akornanni immikkoortutut inissisimasoq, silarsuarmi inuup avatangiiserisaani nukiit akornanni oqimaaqatigiinnerup pitsaasup anguneratigut peqqissuunissamik anguniagaqartoq (Kirmayer et al., 2011). Novins et al. (2011) tunngavilersuutigivaat, aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq ineriartortinnissaanut katsorsaaneq sulinermi kiisalu sunniutit uppersaasarnissaanut sumiiffinni inuiaqatigiinni naleqartit ilanngunneqarnissaat pingaaruteqartoq. Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq kulturikkut akuliuffiginninnerit amerlasuut kulturimut aalajangersimasumut tunngatillugu sularineqartussatut ilusilersugaasarpur, aammalu amerlasuutigit anersaarsiornermut, kulturikkut kinaassutsimut il.il. tunngasunik ilaqartarlutik. Ileqqutoqqat malillugit aamma kulturimut tunngasutigut sammisassanut tamakkununga peqataaneq pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaaneq pingaarutilittut erseqqissaatigineqarpur (Saboo, 2023), aamma Rowan et al. (2014) naapertorlugit akuliuffiginninnerit kulturimik tunngavillit ataatsimut isigalugu katsorsaaneqartut susinnaassusiannik pitsanngoriartitsisartutut, aamma pisuni amerlanerusuni aanngajaarniutininik atuinermik appartitsisartutut isikkoqarpur (Saboo, 2023).

Allaaserisanik misissuinermi 2017-imeersumi (Andersen et al., 2017) misissorneqarpoq, nunat inoqqaavi, imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutillit (alcohol use disorder), katsorsaaneq qanoq ittumik neqeroorfigineqartariaqaraluarnermut. Erseqqissumik takuneqarsinnaangilaq nunap inoqqaavi sorliit misissuinermi peqataanersut, kisianni ujarlernermi oqaatsit uku ilaatinneqarpur: *Inuit, aborigine, Australian aborigine, native American, Indian aamma South American*. Misissuinerup tikkuussisutigivaa, ataatsimoorluni ingerlatseriaaseqarneq, akuliuffiginninnerit sivikitsut, kulturikkut ileqqut aamma ajorunnaarsitsisarnermut periutsit (healingsmetodit) , nunap inoqqaavisut kinaassuseq, peqqinneq pillugu paasissutissiineq, katsorsaaneq sumiiffimmi najugalinnik peqataatitsineq, unitsitsinani katsorsaaneq aamma naltrexone katsorsaateqartut atorlugu inunnik imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutillinnut pitsaaliuinermi aamma katsorsaaneq, aamma nunat inoqqaavisut tunuliaqutalinni pingaaruteqartuusut. Allaaserisanik misissuinermissaaq paasineqarpoq, nunani killernisut katsorsaariaatsit akuerisaasut atorlugit katsorsaaneq, soorlu imigassamik aalakoornartortalimmik sakkortunngitsumik pinngitsuuisinnaajunnaarnermi inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT) ilaatinneqartoq, aamma avatangiiseq tunngavigalugu imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutinut tunngasunut, inoqqaaneq atassuteqarfinnut aamma imminut ikiornissaq siunertaralugu ikorfartoqatigiinni ikioqatigiinneq sammivigalugit katsorsaaneq nunat inoqqaavisut tunuliaqutalinnut katsorsaaneq sunniuteqarluartutut isikkoqanngitsooq. Taakku tunngavilersuutigivaat, nunani killernisut katsorsaariaatsit akuerisaasut kulturimut tunngasutigut immikkut, aamma ajorunnaarsitsisarnermut isiginninnerminni paasinninnermik amigaaqartut. Misissuinermi inerniliunneqarpoq, suliassaqarfiup iluani qaffasissumik pitsaassusilimmik ilisimatusarnissaq amigaaqatigineqartoq, aamma pingaartumik nunat inoqqaavinut imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutillinnut katsorsaaneq naleqquttumik ilisimasaqarnissamik amigaaqartoqartoq (Andersen et al., 2017). Nalaatsortumik tulleriaakkamik nakkutiginnilluni misissuinermi nutaajunerusumi, Amerikami Avannarlerni nunat inoqqaavisa akornanni pisarneq malillugu Oqaloqatigiinneq kajumilersitsiffiusoq aamma sumiiffimmi inuiaqatigiit tunngavigalugit aanngajaarniutininik atuinermik katsorsaaneq sanilliussiffiusumi paasineqarpoq, katsorsaariaatsit taakku marluk akornanni sunniutit malunnaatilimmik assigiinngissuteqanngitsut (Venner et al. 2021). Taamaalillutik taakku inerniliussaateq pisarneq malillugu katsorsaariaatsit nunat inoqqaavisa

akornanni sunniuteqarluartutut isikkoqannginnerannik Andersenip suleqataasalu inerniliussaannut tapersersuisinnaangillat (Andersen et al. 2017). Inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT) nunat inoqqaavisa akornanni katsorsaariaatsit atorneqarnera pillugu misissuilluartoqarnikuunngilaq, kisianni Oqaloqatigiinneq kajumilersitsiffiusoq (MI) sunniuteqarluartutut misissuinerne arlalinni takuneqarpoq (Andersen et al., 2017; d'Abbs et al., 2013; Komro et al., 2017; Venner et al., 2021).

Allaaserisani misissuinerne 2019-imeersumi misissorneqarpoq, pissutsit suut utersaarnissamut pingaaruteqarnersut. Misissuinerne inerniliunneqarpoq, self-efficacy – inuup nammineq piginnaaneqarfigisaminik upperinninnera – pissutsit inuunerup isumaqassusianut tunngasut, kiisalu anersaarsiorneq utersaarnissamut tunngatillugu illersuutaasut (Sliedrecht W et al., 2019). Imigassamik aalakoornartortalimmik katsorsaaneq annertoq unitsitsinani katsorsaaneq ingerlanneqartarpoq, kisianni tamanna pitsaaneqarpoq sunniuteqartarnersooq ilisimaneqanngilaq (Andersen et al., 2017). Campbell et al. (2015) misissuineranni misissorneqarpoq, Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) aanngajaarniutinik atuinerne katsorsaaneq internetti atorlugu kiffartuussissut (TES). Periuseq atorneqarsinnaasut nalilerneqarpoq, kisianni kiffartuussissut atorneqarlualernissaa anguniarlugu iluaqutaasumik sumiiffimmi kulturimut naleqqussarneqarsinnaalluni (Campbell et al., 2015).

Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutinik atuneq pillugu katsorsaaneq atillugu allaaserisani amerlasuutigit ataatsimoortumik, pisimasunik aamma kinguariit akornanni misigisat sakkortuut pingaarutilimmik pissutaasartut tikkuussissutigineqartarpoq. Innuttaasut taakku inuiaqatigiinni innuttaasut akornanni allanut sanilliullutik kinguaassiuutigit aamma timikkut atorneqarlunilu sumiginnarneqarnerne misigisimasaat annertunerpaavoq (BigFoot, 2007; Saboo, 2023), tamannalu inuunerup ingerlanerani kingusinnerusukkat isumatsaqqanermik, annilaanganermik, imminut toqunnissamik eqqarsaateqarnerne, kulturikkut kinaassutsimik annasaqarnerne il. il. qisuariaateqarnerne kinguneqarsinnaalluni (Brave Heart, 2003). Misigisat sakkortuut tamakku akiorniarnernut aanngajaarniutinik atuneq iliuutsit ilagisinnaavaat (Gone, 2009; Saboo, 2023).

Nunani killerni inuiaqatigiinni innuttaasunut amerlanerussutilinnut sanilliullugu nunat inoqqaavisa akornanni imigassamik aalakoornartortalimmik imertariaaseq allaaneruseq takuneqarpoq (Andersen et al., 2017). Imigassamik aalakoornartortalimmik ajornartorsiutaasumik atuneq inuusuttut ukiukitsut akornanni amerlasuutigit takuneqartarpoq, aamma sumiiffinni inuiaqatigiit ilaanni imigassamik aalakoornartortalimmik imerneq inoqqaanikkut ileqqulluni (Matamonasa-Bennett, 2017). Kulis & Brown (2011) misissuineranni inuusuttut aanngajaarniutinik atuinissaminnik itigartitsinissaminnut peruserisartagaat misissorneqarpoq, aamma paasineqarluni American Nativesit (amerikami nunap inoqqaavisa) inuusuttortai misissuinerne inuusuttunut amerlanerussutilinnut sanilliullugit periutsit, iliuuseqannginnerne oqaasertaqanngitsumik periutsit, assigiinngitsut pingaarnerutikkaat – soorlu aanngajaarniummik atuisartuusaarlutik (Kulis & Brown, 2012).

Native Americansinik (amerikami nunap inoqqaavinik), Alaska Nativesinik (Alaskami nunap inoqqaavinik) aamma Australiami Aboriginasinik (Australiami nunap inoqqaavinik) pingitsuisinnaajunnaarnerne katsorsaaneq kulturikkut kinaassuseq aamma oqaluttuarisaaneq kingornussat salliutillugit sammineqarpoq (Andersen et al., 2017). Ajornartorsiutaasumik pingitsuisinnaajunnaarsimaneq kingorna ingerlariaqqinnissamut pingaarullit tassaapput Utoqartanit ikiorneqarpoq, aamma inuit ataasiakkaat inuttut aamma

kulturikkut kinaassusiisa piorsarneqaqqinnissaat. Sumiiffinni inuiaqatigiit ilaanni imigassamik aalakoornartortalimmik siusinnerusukkut pinngitsuuisinnaajunnaaqgasimasut kulturip tammanginnissaanik akisussaaffimmik tigussillutik maligassiuisutut nittarsaanneqarput (Matamonasa-Bennett, 2017).

Sumiiffinni inuiaqatigiinni aanngajaarniutininik ajornartorsiutaasumik atuinerminik pitsaaliuineq paasissutissiinertalimmik sammisassaqaqtitsinerit aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik nuannersumik sammisassaqaqtitsinerinik nittarsaassinernik ilallit susassaaleqinaveersaataallutillu inuunermi akisussaaffimmik tigusinissamut nakusassaataasinnaapput (Jainullabudeen et al., 2015; Komro et al., 2017). Aanngajaarniutininik atuinerminik katsorsaanerminik sumiiffimmi inuiaqatigiinnik samminniffiusunik misissuinerit arlallit aammattaaq takutippaat, sumiiffimmi ataatsimoornerminik aamma peqataanermik misigisimaneq inuunermi akisussaaffimmik tigusinissamut tunngatillugu periusiusut sunniuteqarluartut (Etz et al., 2012; Whitesell et al., 2012; WHO, 2006).

Nalunaarusiaq una

Nalunaarusiami matumani siunertarineqartoq tassaavoq, innuttaasunik imigassamik aalakoornartortalimmik, hashimik aamma aningaasanoornerminik ajornartorsiutilinnik katsorsaanerminik Allorffimmi katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut akornanni misilittakkanik misissuinnissaq. Qulaani nassuiarneqartut Allorffimmi katsorsaanerminik periusineqartoq immikkut kulturimut tunngasuunani inuk aallaavigineqarpoq. Nunat inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutininik atuinerminik katsorsaaneq pillugu misissuinerinik allani takuneqarsinnaavoq, sumiiffimmut aamma kulturimut atatillugu peqataatitsinerimut tunngatillugu suut pitsaanerunerannut tunngatillugu assigiinngitsunik misilittagaqartoqartoq. Taamaattumik Allorffimmi katsorsaasut misilittagaannik uagut misissuinerput misissuinerinut taaneqareersunut atatillugu ataqaqtiississavagut.

Misissuineq una 2022-mi aamma 2023-mi suliarineqarpoq, aamma Allorfiup aamma Syddansk Universitetimi Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup akornanni pilersaarusiorneqarlunilu suleqatigiissutigalugu suliarineqarluni. Suliniutip suliarineqarnera, ingerlanera aamma inerniliussat nalunaarusiorneqarnerat Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiimmit aqunneqarlunilu suliarineqarpoq.

Nalunaarusiami paasissutissat suliarineqarnerannut aamma misissoqqissaarneqarnerannut periutsit atorineqartut siullertut nassuiarneqarput. Tamatuma kingorna inerniliussat tulleriinnilersorneqarnerat innuttaasut katsorsartinnerminik aqutaat malillugu saqqummiunneqarput, katsorsartinnissamut pissutaasut, innuttaasup aamma katsorsaasup akornanni naapinneq, katsorsartinnerpiaq, katsorsartinnerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartinnerup kingorna iliuutsit aallunneqarlutik. Tamatuma kingorna inerniliussat nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnerminik katsorsaanerminut atatillugu misissuinerinut allanut ataqaqtiissinneqarput, aamma eqqumaffigisassat arlallit saqqummiunneqarlutik.

2 Periuseq

Nalunaarusiami matumani inerniliussat Allorfiup Ilulissani, Sisimiuni, Qaqortumi, Aasianni aamma Nuummi katsorsaasuunik qulinik, kiisalu katsorsaavinni aqutsisuunik arfinilinnik, najoqqutaqarluni inunnik ataasiakkaanik apersuinerit tunngaveqarput. Taamaattumik misissuinerimi katsorsaaneq katsorsaasunit isigalugu taamaallaat saqqummersinneqarpoq. Atuisut isiginninnerannik misissuineq aallartinneqarpoq, naatsorsuutigineqarlunilu 2024-p aallartinnerani naammassineqassasoq. Apersuinerit ilisimatusarnermi ikiortinit, imaluunniit studentermedhjælperinit, marluinnik oqaasilinnit, piffissami 2022-p upernaavaniit 2023-p upernaavanut ingerlanneqarput. Apersuinerit oqaatsit apersorneqartup atorusunnerusai atorlugit ingerlanneqarput. Paasissutissanik pissarsiffigineqartut tamarmik suliniut pillugu paasissutissanik tunineqarput, aamma peqataanissamut akuersinermut uppersaammik atsiortinneqarlutik. Apersuinerit immiunneqarput, allaganngortinneqarlutik aamma sammineqartut malillugit programmimut Nvivo-mut koderneqarlutik. Apersuinerit nalunaarusiami atorineqartut tamarmik kinaassutsimik ersersitsiviusinnaajunnaarlugit suliarineqarput. Suliniut Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarnermi Ileqqorissaarnissamut Ataatsimiititaliamut nalunaarutigineqarlunilu ataatsimiititaliamit tassannga akuersissutigineqarpoq.

Apersuinerit apersuinerimut najoqqutaq, suliniummi ilisimatusartunit suliarineqartoq, malinneqarpoq. Katsorsaasunut aamma katsorsaavinni aqutsisunut apersuinerimut najoqqutat assigiinngitsut atorineqarput. Taamaattoq apersuinerimut najoqqutani taakkunani apeqqutit ataasiakkaat kisimik allaanerussutaapput. Apersuinerit katsorsaanerit salliullugit sammineqarput – tassunga ilanngullugit katsorsaanerup iluani sammisaqartitsinermik, innuttaasup katsorsarneqarnermi ingerlaneranut neriutaanut, katsorsartereernerup kingorna qisuariaatinut, katsorsartinnerup iluatsilluarnissaanut, katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutinut il.il tunngatillugu sulinerimut suliaasaqarfiup iluani aamma inuttut piginnaasat. Katsorsaavinni aqutsinut apersuinerimut najoqqutami aammattaaq apeqqutit aqutsinermut tunngasut ilaatinneqarput – tassunga ilanngullugit aqutsisuunissamut kajumissuseqarneq, kiisalu sulinerimut naleqartitat. Apersuinerimut najoqqutat marluk tamarmik Allorfiup katsorsaanermini periusaanik aamma katsorsaanerimik aqqissuusseriaasianik tunngaveqarput.

Apersuinerit katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut misilittagaannik, aamma innuttaasunik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik Allorfimmi katsorsartittunik suliaqarnerannik paasisaqaarfiupput. Inunnik ataasiakkaanik apersuinerit pitsaqaqtaasoq tassaavoq, inuit ataasiakkaat inuunermik paasinninnerannik aamma misilittagaannik, kiisalu inuit ataasiakkaat qanoq eqqarsartarnerannik, oqaluttarnerannik aamma ajornartorsiutinut aalajangersimasunut tunngatillugu tunngavilersuisarnerannik taakku pasiniaalluni misissuinerimut immikkut naleqquttuugamik (Kvale, 2009 & Tanggard L, Brinkmann S. 2020).

Nalunaarusiap inerniliussanut immikkoortuani issuaanerit katsorsaasup imaluunniit katsorsaavimmi aqutsisup oqaaseqaatiginerai nalunaarneqanngillat. Issuaanerit toqqaannartumik nutsikkat danskit oqaluttarnerannut naleqqussarlugit suliarineqarput.

Misissueqqissaarneq

Paasissutissat immikkoortiterneqarnerinut aqqqisuunnerinullu misissueqqissaarnermut

programmi NVivo atorneqarpoq, tamannalu ataatsimut isigalugu misilittagaalersimasunik takutitsiffiuvoq. Programmi atorlugu oqaatsit immikkoortui sammisat iluini koderneqarsinnaasunngorput (oqaatsip atorneqaqqaarfianit immikkoortinneqarnera), tamatuma kingorna paasissutissat nutaamik, soorlu immikkoortut pingaernerit tunngavigalugit, katiteqqinneqarlutik (oqaatsip immikkoortinneqartup atoqqinneqarnera) (Kvale & Brinkmann, 2015).

Oqaatsip atorneqaqqaarfianit immikkoortinneqarnera aamma atoqqinneqarnera tulleriissaakkamik killiffiit tallimat atorlugit pivoq:

Killiffik 1-imi immiussat allanneqarsimasut atuarnearput, taamaaliornikkut apersuinerit ataatsimut isigalugit takusinnaanngorlugillu paasisinnaanngorlugit.

Killiffik 2-mi paasissutissat aqqissuunneqarput, immikkoortut suliamut tunngassutilimmik isumaqartitsisut nassaarineqarlutillu immikkoortiterneqarlutik. Tamatumani allaaserisap oqaasertaanut isumalersuinnginissaq sulii eqqumaffigineqarpoq.

Killiffik 3-mi immikkoortitikkat nassaarineqartut tunngavigalugit immikkoortut suliamut tunngassutilimmik isumaqartitsisut misissorneqarput, kiisalu taakku ilaat ataatsimoortinneqarsinnaanersut nalilersorneqarlutik. Immikkoortut suliamut tunngassutilimmik isumaqartitsisut nassaarineqartut tunngavigalugit sammisat/kodet pingaernerit aalajangerneqarput (tabeli 1-i takuuk).

Killiffik 4-mi Allorfimmi katsorsaarnermik paasinnineq pillugu issuaanernik tulluartunik toqqaaneq pivoq. Issuaanernit taakku katsorsartinnerup aallaqqaataaniit naammassinissaata tungaanut takutitsiffiusumik oqaluttuarnertut ataatsimoortinneqarput.

Killiffik 5-imi apersuilluni misissuinermit inerniliussat nunat inoqqaavisa allat akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarnermut sanilliullugit nalilersorneqarlutillu ataqatigiissinneqarput.

Koderinerup ingerlanneqarnerata nalaani suleqatigiinneq misissueqqissaarluni suliap ataqatigiinnissaanut, erseqqissuunissaanut aamma paasiuminartuunissaanut iluaqutaasinnaavoq, aamma koderinerup tutsuiginassusianik aamma ataqatigiinneranik qulakkeerinniffiulluni (Cornish et al., 2013). Paasinninnerit aamma nassuiaatit imminnut assortuussinnaasut oqaluuserisinnaajumallugit, kingornalu ataatsimoorussamik paasinnineq angusinnaajumallugu apersuinerit itisilerlugit misissoqqissaarneqarneranni killiffiit siulliit sisamat nalunaarusiami allaaserinnittunit marlunnit ataatsimoorluni misissorneqarput. Allaaserinnittut pingajuat killiffinni 2-miit 5-imut peqataavoq. Taamaalilluni misissueqqissaarneq suleqatigiissutigalugu suliarineqarpoq, taamaaliornikkut misissueqqissaarnermi isiginninnerit aamma nassuiaasiernerit pitsaanerulersinneqarlutik, aamma isiginninnerit assigiinngitsut aqqutigalugit suliap ingerlanerani nutaanik isumassarsinissamut periarfissarsiffiusumik.

Koderinermi pingaarnertut	Koderinermi pingaarnertut tullii
Katsorsaasup tunuliaqutaa	
Katsorsaarnep aqqissuussaana	Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut Pitsaaluineq

	Uteqattaarnej/katsorsarteqqittut
Innuttaasup tunuliaqutaa	
Innuttaasut unammilligassaat	Atassutegarfiit
Nalilersueqatigiinneq	
Sulinerup nuannernerpaartaa	
Katsorsartereernerup kingorna	Katsorsaasoq Innuttaasoq
Ataatsimut isiginnilluni periuseqarneq	Atuinnermut pissutaasut
Suna atorsinnaava	
Allorfik, illuatungaani katsorsartinnissamut periarfissat allat	
Katsorsartinnermi kajumissuseq	
Innuttaasumik naapitsineq	Allorfik ikiortissatut Isummiuteriikkat Allorfik pillugu takorluukkat
Atortussanik naleqqussaaneq	
Katsorsartereernermut ikaarsaarneq	
Sulinermi unammilligassat	
Allorfimmik ineriartortitsineq	
Naleqartitat	

Tabeli 1

3 Sullinneqartussat siunnerfigineqartut aamma Allorfimmut saaffiginnittarnermut pissutaasartut

Aallarniummi innuttaasut Allorfimmik atuisut inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu ilisarnaataat assigiinngitsut nassuiarneqarput. Aammali kikkut Allorfimmut saaffiginnittarnersut katsorsaasunut aamma katsorsaavinni aqutsisunut apequtigivavut. Amerlanerit akissutigivaat, innuttaasut inuiaqatigiinni inissisimaffinni tamaneersut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsarneqartatut. Tassaasinnaapput innuttaasut qaffasissumik atorfillit aamma isumalluutinik amerlasuunik pigisallit, kisiannili aamma tassaasinnaallutik innuttaasut suliffeqarnatillu isumalluutinik annikitsunik pigisallit.

Kikkulluunniit saaffiginnittarput! Tassaasinnaapput pisortani imaluunniit namminersortuni aqutsisut, tassaasinnaapput angerlarsimaffeqanngitsut, sumi tamaani sofami sinittartut, angerlarsimaffeqanngitsut unnuisarfiini sinittartut, imaluunniit Brugsenimi pisiniartitsisoq.

Imigassamilli aalakoornartortalimmik annertuumik atuisuugaluarlutik Allorfimmut saaffiginninneq ajortut pillugit apersoneqartut ilaat ataaseq assersuusiortoq:

Tamarluinnarmik saaffiginnittarput – takkunnerli ajortut tassaapput danskit sanaartormermik suliallit, naak imigassamik aalakoornartortalimmik imertorujussuugaluarlutik.

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittartut tassaasinnaapput aangajaarniutininik atuisut, imaluunniit aangajaarniutininik atuisunut qanigisaasut.

Allorfimmut takkuttartut assigiinngitsorujussuupput. Taakku tassaasinnaapput atorfillit, qaffasissumik atorfeqartuusinnaapput, imaluunniit suliffissaqaratilluunniit angerlarsimaffeqanngitsuusinnaallutik. Uanga oqartarpunga siammasissorujussuusut. Kikkuusinnaappulluunniit. Tassaasinnaapput aangajaarniutininik atuisunut ilaqutaasut. Qanigisaasut aamma sullittarpavut.

Katsorsaasup ataatsip oqaatigivaa, assersuutigalugu anngajaarniutininik atuisumik meeraqarluni, angajoqqaaqarluni imaluunniit inooqateqarluni sakkortusinnaasoq. Taamaattumik innuttaasunut aangajaarniutininik atuisunut katsorsaanissamik taamaallaat neqerooruteqartoqarneq ajorpoq, aammali aangajaarniutininik atuisumut qanigisaasunut neqerooruteqartoqartarluni. Qanigisaasut amerlasuut artorsarput, aamma qanoq iliornissaminnik nalornillutik. Qanigisaasut qanigisaasut allat peqatigalugit Allorfimmi ilinniartitsinermut peqataasoqarsinnaavoq, aammali inuttut ataasiakkaatut neqeroorfigineqarsinnaalluni. Pinngitsuusinnaajunnaarneq sunaanersoq, aamma ilaqutariit tamakkerlugit qanoq sunnertarnerai pillugit ilinniartitsisoqartarpoq. Pinngitsuusinnaajunnaarsimasumut qanigisaagaanni misigissutsit sakkortuut misigineqartartut oqaluuserinissaannut peqataasut periarfissinneqartarput. Peqataasut sungiusaatiniq suliaqartinneqarlutillu suleqatigiinni aamma sulisinneqartarput (Allorfik, 2020c).

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittarnerannut pissutaasut assigiinngitsuusinnaapput. Ilaat kommunimit, imaluunniit pisortat ingerlatsiviiniit allanit innersuunneqarsimasuusinnaapput, aamma allat namminneq iliuseqarnermikkut namminneq saaffiginnissinnaallutik.

Innuttaasut assigiinngitsorujussuupput. Taakku tassaasinnaapput kommunimit innersuunneqarsimasut, imaluunniit naartusut Siusinaartumik Iliuseqarnermit innersuunneqarsimasut. Marluullutik aangajaarniutininik atuisuugaangamik sapinngisamik aappatik ilagalugit aggerusuttarput. Aamma inuusuttut ilinniarnertuunngorniarfimmi ilinniartut aamma atuartut maanga aggertarput. Assigiinngitsorujussuupput. Innuttaasut maaniittut amerlanngitsut ingerlalluuartuullutillu ilinniagaqarsimasuupput. Amerlasuutigut taakkuusarput naammassiaartartut, atortussaminnik annikitsunik taamaallaat pisariaqartitsisaramik. Isumaginninnikkut ikiortariaqalernissamik pisariaqartitsisuunatillu unammilligassaqartuunngillat, imaluunniit ilinniagaqarsimasuullutik. Kingulliullugit taaneqartut amerlanerpaapput.

Ikiorneqarusupput, "ikiortariaqavippunga". Aamma... inuit aggerlutik ima oqartut aamma nalaattarpavut: "Aangajaarniutininik atuinermik ajornartorsiuteqanngilanga, kisianni oqaloqateqarnissara pisariaqartittorujussuuaara". Aap, kisianni maani taamaaliorinnaanngilagut, kisianni inuit itigartissallugit ajornakusoortarpoq.

Inuit Allorfimmut saaffiginnittarnerannut pissutaasartut assigiinngitsut, aamma inuup katsorsarneqarnissaminut kajumissuseqarneranut inuk katsorsartinnissamut

innersuunneqarsimanersoq, imaluunniit nammineq iliuuseqarnermigut saaffiginninersoq apeqqutaasorujussuusoq pillugit issuaanermi ataaniittumi katsorsaasoq ataaseq oqaluttuarpoq. Aamma Allorfiup pitsaasumik oqaluuserineqartarnera, aamma pitsaasumik oqaluuserineqartarnera pillugu inuit saaffiginnittarnerannut amerlasuutigut pissutaasartoq nassuiarneqarpoq. Pisuni allani saaffiginninneq pisinnaavoq, innuttaasup oqaloqateqarnissaminut taanna saaffissatuarimmagu.

Katsorsaaneq pitsaasorujussuusoq ilaasa tusartarpaat: "Taassuma oqaluttuuppaanga Allorfik iluarterujussuusoq", "Taassuma oqarfigivaanga, Allorfimmut saaffiginninggikkuma nammineq tamaannaatissallunga". Tassaasinnaapput ilaqtat, ikinngutit imaluunniit suleqatit Allorfimmik innersuussisut. Imaluunniit aamma suliffimminnit imaluunniit ilinniarnertuunngorniarfimmit innersuunneqarsimasuusinnaapput. Aasianni innuttaasut tusartakkatik naapertorlugit ikinngutitik aamma ilaqtatik kajumissaartarpaat: "Takussavat, peqqissiminaviangilatit, iluarterujussuuvoq".

Katsorsaasup ataatsip oqaluttuarivaa, pitsaasumik tusaamaneqarneq suliffeqarfinni aalajangersimasuni qanoq siammarsinnaanersoq, aammalu piffissap ilaani suliffeqarfimmit ataatsimit amerlasuut aggartarnerannik kinguneqartarluni:

"Taakaniinnikuuvunga, iluarterujussuuvoq." Taava inuit tassanngaanniit takkussuuttarput, soorlu taxartartut. Taava taxartartut piffissami aalajangersimasumi maannartarput.

Allorfimmi katsorsartinneq siusinnerusukkut kanngunartutut isigineqarsimagunarpoq, aamma allanut oqaatigissanagu atorneqartarsimassagunararluni, massakkulli aanngajaarniutininik atuineq pillugu oqaluttuarnissaq nalinginnaaneruleriartorpoq.

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittartut amerlanersaat aanngajaarniutininik atuinermik ajornartorsiuteqartut, aamma inuunerminni arlaatigut allannguinnissamik kissaateqartartut katsorsaasut arlallit oqaluttuarivaat. Taakku nassuiaapput, innuttaasut ilaat aanngajaarniutininik atuinermik ajornartorsiuteqanngikkaluarlutik saaffiginnittartut, kisiannili oqaloqateqarnissamik kissaateqarlutik, imaluunniit inuttut ineriartornissaminut ikiorneqanissamik kissaateqarlutik saaffiginnittarlutik.

Inuttut ineriartornissamik kissaateqarlutik aggartartut aamma naammattoortarput. Kisiannili innuttaasut aanngajaarniutininik atuineq ajortut, oqaloqateqarnissamilli kissaateqarlutik saaffiginnittarnerat qaqtigoorpoq.

Innuttaasut Allorfimmut saaffiginnittartut ilisarnaatigikkajuttarpaat amerlasuut meeraanerminni ajornartorsiuteqarsimallutillu sakkortuunik misigisigisaqarsimasarnertik.

Innuttaasut arlallit meeraanerminni ajornartorsiuteqarsimasuusarput. Taakku sakkortuunik misigisaqarsimallutik kingunerlutsisut, aamma meeraanermi misilittakkatik ingerlatiinnarlugit inooriaatsimik ingerlatitseqqiinnarsimasuupput. Soorunami aamma ingerlalluarterujussuusoq ilaqarput, taakkulu katsorsassallugit ajornannginnerpaajupput. Kisianni meeraanerminni nuanninngitsunik aamma sakkortuunik kingunerluuteqartitsisinnaasunik misigisaqarsimasut amerlanerpaajupput.

4 Innuttaasumik naapitsineq

Innuttaasunik naapitsinermi suna namminerminnut pingaaruteqarnerseq, aamma tamanna innuttaasumut, taassumalu katsorsartinnerata ingerlaneranut qanoq pingaaruteqarnerseq pillugit katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut misissuinermi aperineqaraangamik tamarmik innuttaasumik naapitseriaaseqarnertik eqqarsaatersorfigalugulu isumaqarfigisarpaat. Amerlanerpaat aallaqqaataaniilli pitsaasumik attaveqarnissartik pingaartippaat. Katsorsaasup aamma innuttaasup akornanni atassuteqarneq toqqissimanermik aamma tatiginninnermik tunngaveqassaaq. Tatiginninnermut aamma ilaavoq, katsorsartinnerup ingerlanerani oqaloqatigiissutigineqartartut pillugit tatigeqatigiinneq.

Pingaarnerpaaq tassaavoq, attaveqarnissaq aamma pineqartup tikilluaqqusaasutut misigisimanissaa. Katsorsaasutut tatiginartuusariaqarpoq: "Toqqisisimanartumiippuit", aamma innuttaasut ulorianangitsumiittutut misigisimalersinneqassapput. Taakku misigisimasinnaassapput namminneq pineqarlutik. Tikilluaqqusaasutut misigisimassapput.

Aallartikkaangama immitsinnut tatigeqatigiinnissarput, aamma uanga taakkununga tatiginartuunissara uannut pingaaruteqartarujussuupput. Oqaloqatigiissutigineqartut allamut ingerlaqqinnaviangitsut erseqqissartuaannartarparput. Oqaluttuarisimasatik allami tusassallugit annilaangagissanngilaat.

Naapinnissaat pingaaruteqarpoq, paasineqarlutik misigisimanissaat, aamma inussiarnersuunissaq nalilersuerpalaartuunnginnissarlu, isumassuerpalaartuunissaq, inuup iluamik perusulluinnaraatik malugissagaat. Inuk taamaattoq naapikkaanni taava aamma takkuteqqikkusunnarsisarpoq.

Paasinninneq aqcutigalugu innuttaasumik naapitsineq qanoq pingaaruteqarsinnaatiginersaq allat sammivaat. Kalaallit Nunaanni sumiiffinni amerlanerpaani ilimanaateqartarujussuuvoq, katsorsaasup Allorfimmi katsorsartittut arlaatigut ilisimasaqarfigissagai. Tamanna katsorsaasumut aamma innuttaasumut ileqqorissaarnikkut arlalitsigut akunnattooruteqarnermik kinguneqarsinnaavoq. Katsorsaasoq ataaseq tamatumunnga qanoq periuseqartarnerluni oqaluttuarpoq:

Isummersoreersimasoqassanngilaq. Ilaannikkut ilisarisarisimasatta ilisarisimasai takkuttarput, isummiussereersimannginnissarlu uannut pingaaruteqarpoq. Katsorsaasutut isummersoreersimanngitsutut inissisimanngikkutta innuttaasorlu suleqatigiinnerput kipusoorsinnaavoq. Taava attaveqatigiinneq allaanerulersinnaavoq.

Attaveqarneq pilersinneqartooq, aamma innuttaasumut pitsaasumik atassuteqarneq innuttaasup siullermeerluni takkunermi kingorna takkuteqqissanersaq pillugu pingaaruteqartooq katsorsaasoq ataaseq oqaluttuarpoq. Taamaalilluni sukkasuumik innuttaasumut pitsaasumik atassuteqarnermik pilersitsineq innuttaasup takkuteqqikkusussianut sunniuteqartarpoq, aammalu innuttaasup katsorsartinnermik ingerlatsiinnarnissaanik ilimanaat annertunerulersarluni:

Siullermik, aappassaanik, pingajussaanik oqaloqatigeereernerup kingorna innuttaasup takkuteqqinnissaanut, imaluunniit takkunnissani pingaaruteqartoq isumaqartuarnissaanut attaveqarneq pingaaruteqarpoq. Pingaaruteqarpoq innuttaasut malugisinnaassagaat illumi maani ajunngitsumik perusukkivut, aamma ikiorusukkivut.

Innuttaasup aamma katsorsaasup akornanni tamakkiisumik tatigeqatigiinneq pigineqanngippat innuttaasooq aanngajaarniutinik atuinini pillugu sallusinnaavoq, taanna isumaqassammat katsorsaasup naatsorsuutigigaa katsorsartittup atuinini annikillisissagaa, imaluunniit unitsivissagaa. Tamanna katsorsaanerup sunniuteqarnissaanut akimmiffiusinnaasutut nassuiarneqarpoq.

Innuttaasumut ajunngitsusaaq neriutigisarparput, kisianni sapaatip akunnerata naanerani imigassamik aalakoornartortalimmik imersimappat taava aamma paasisinnaavarput tamanna pisimammat, tamannalu aamma ajunngilaq. Taava tullissaanik allamik misiliissaagut. Kisianni innuttaasooq tamanna pillugu ilerasuuteqarsinnaavoq: "Oqaloqatigiittarluta sapaatit akunneri pingasut ingerlareerpugut, ajunngitsumik ingerlaruttortoq nakkaqqippunga". Taava taassuma atuiunnaavinnissani, imaluunniit atuinermik appariartitsinissani Allorfiup naatsorsuutigigaa isumaqarnini pissutigalugu tamatuma kingorna sallusassappat iluatsittumik katsorsaaniisaaq ajornakusuusaaq.

Tatigininneq pingaaruteqartuusoq apersuinermi allami aamma nassuiarneqarpoq, aamma innuttaasooq aanngajaarniutinik atuinini pillugu katsorsaasumut unneqqarinngippat innuttaasup ikiornissaa, aamma pitsaasumik atassuteqarnerup pilersinnissaa ajornakusoorsinnaapput:

Innuttaasup suleqatiginnikkusussusia annikikkaangat ajornakusoortarpoq. Tamanna uanga 'ingerlatanni' misigineq ajorpara, kisianni naak katsorsartikkaluarlutik aalakuuginnavissunik, imaluunniit hashimik suli pujortartartunik nalaassisinnaasarpugut, aamma tamanna pillugu sallusartunik. Tassani imminnut unneqqariffiginnginnerat aamma pinngitsuuisinnaajunnaaqanertik iliuuseqarfigissallugu piumassuseqanngitsut takuneqarsinnaalersarpoq.

Innuttaasup katsorsartinnermi sunniuteqarnissaa angusinnaassappagu inissaqartitsinissaa pingaaruteqartoq nassuiarneqarpoq, innuttaasooq toqqissisimanermik misigisimalersillugu taamalu oqaloqatigiinnerit ajornakusoortut aamma misigissutsinik attuisinnaasut ammarfigisinnaanngorlugit. Aammattaaq arlalinnit nassuiarneqarpoq, inip katsorsartiffiusup toqqissisimanarnera katsorsartinnerup ingerlanerani katsorsaasup aamma innuttaasup akornanni ammaqatigiinnissamut aamma suleqatigiinnissamut pitsaasumik tunngavilliisartoq. Arlallit aammattaaq nassuiaapput, innuttaasup naligalugu naapinnissaa, aamma pineqartoq nalilersuorpalaartumik pissuseqarfiginagu naapinnissaa pingaaruteqartoq:

Suleqatigiinneq pilersittarparput, taamaaliornikkut innuttaasooq toqqissisimasutut misigisimallunilu katsorsaaviup ulorianartuunnginnera misiginiassammagu. Malugineqarsinnaasarpooq uparuartorneqarneq innuttaasumut initoorujussuusinnaasartoq. Uparuartuineq maani atugaanngitsooq, illugiilluni suleqatigiinnissaaq pingaaruteqartoq, kiisalu pineqartup atortussat pissarsiani atorusunnerlugit imaluunniit atorusunnginnerlugit nammineq aalajangissagaa uanga sapinngisamik erseqqissarniartarpara. Ilaat katsorsartillutik aallartereerlutik

piareersimanngitsutut misigisimasarput. Pineqartup tamanna piffissap ingerlanerani misigippagu, taava pineqartoq oqarsinnaatitaavoq. Suleqatigiinngitsugut pineqartoq misigisimappat, aamma tamanna paasiuminaatsippagu, taava pineqartoq oqassaaq, taava uanga suleqatinnut ingerlateqqissinnaaniassagakku.

Katsorsaasup aamma innuttaasup akornanni atassuteqarneq naligiilluni pissasoq arlallit aamma oqaluttuarput:

Inuttut naligiittut naapittarpugut. Arlaannarpulluunniit aapparminit appasinnerullunuunniit qaffasinnerunngilaq.

5 Katsorsaaneq

Allorfiup katsorsaaviini katsorsaaneq periutsit Oqaloqatigiinneq kajumilersitsoq (MI) aamma Inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaaseq (KAT) pingaarnertut atorlugit ingerlanneqartarpoq. MI ilisimatusarnikkut tunngavilimmik oqaloqatiginneriaasiuvoq, allannguinnissamut piumassuseqarnermik annertunerulersitsisartoq. Oqaloqatigiinnerup aqunnissaanut oqaloqatiginneriaatsit paasinnippalaartut suliassa qarfirmi suliallip atortarpei, taamaalilluni inuk pingaarnertut pineqartoq allannguisinnaanermut tunngatillugu nammineq eqqarsaatiminik aamma isumassarsiaminik oqaluuserinninnissaminut – aamma takunninnissaminut - toqqissisimalissammat. MI amerikamiumit tarnip pissusiinik ilisimasalimmit, William Millerimit, 80-ikkut aallartinneranni siullermeerlugu nassuiarneqarpoq, aamma aallaqqaammut atornerluisuunerup iluani inuit katsorsartinnissamik akuersitinniarsareqqaanngikkaluarlugit kajumissuseqalersinnissaannut periutsit ineriartortinneqarluni (Haren & Foss). MI apersuinermi periusiuvoq 'nammineq atortussaasivilik', kajumissuseqalersitsinissamik sammisaqarfiusoq, aamma katsorsaanerit assigiinngitsorpassuit ingerlanneqarnerini- aamma nunarsuup ilarujussuani atorneqartartoq (Miller & Rose, 2009). Periutsimi inuk aallaavigineqartarpoq, aamma taamaalilluni katsorsaanerit ingerlanneqarnerini tamani inummut naleqqussarneqartarluni. Katsorsaanermi atortut aalajangersimasut aamma ilaapput, katsorsaasut ataasiakkaat inuk katsorsarneqartoq peqatigalugu atortagaat, aamma oqaloqatiginnittarfiup avataani sammisassaqartitsinerit assigiinngitsut ilaatinneqarsinnaallutik. KAT katsorsaariaasiuvoq immikkoortunut assigiinngitsunut tunngasoq – tassunga ilanngullugu assersuutigalugu MI, tarnikkut nappaatinik aamma taassuma nassatarisaanik ajornartorsiutinik ilinniarneq, aamma aarlerinartorsiornermi iliuuseqarnissamut periutsinik ilinniarneq. KAT-imi eqqarsaatit imaluunniit pissusilersuutit pitsaanngitsut imaluunniit pissarsiffiunngitsut misissorneqartarput, aamma eqqarsaatit, misigissutsit aamma timikkut malussarissutsit imminnut sunniiveqatigiittarnerat pissusilersuutinut pingaarutilimmik ilanngunneqartarlutik (McHugh et al., 2011).

5.1 Katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera

Katsorsartinnerup ingerlanneqartarnera sapaatit akunnerinik qulinik sivisissusilik nassuiarneqartarpoq, taamaalilluni katsorsaasut tamakkerlutik oqaloqatiginninnerni tamani susoqassanersoq ilisimasarlugu, innuttaasoq journalinut- aamma nalunaarsuiffimmut qanoq ilanngunneqassanersoq, qaqugukkut aappaasut aamma/imaluunniit ilaqutaasut katsorsaanermut ilaasussatut qaaqquneqassanersut il.il. Ataatsimut isigalugu katsorsartinneq ima ingerlanneqartarpoq:

Sapaatip akunnera 1	Aallarniutaasumik oqaloqatigiinnerit, aamma innersuunneqarnissaq pillugu oqaloqatigiinnerit
Sapaatip akunnera 2	Oqaloqatigiinnerit kajumilersitsiffiusut
Sapaatip akunnera 3	KN-ASI, anguniagassamik oqaasertalersuineq aamma suleqatigiinnissamik isumaqatigiissusiorneq
Sapaatip akunnera 4	Happiness-kortit naapertorlugit pilersaarusionerq, aamma sammisassatut toqqagaq siulleq
Sapaatip akunnera 5	Sammissaq alla, aamma kommunimik/sulisitsisumik/assigisaanik oqaloqateqarneq
Sapaatip akunnera 6	KN-ASI sapaatit akunnerinut arfinilinnut tunngasoq, aamma sammissaq 3 aamma 4
Sapaatip akunnera 7	Aappariinnik oqaloqateqarneq, aamma sammissaq 5-i
Sapaatip akunnera 8	Ilaqutariinnik oqaloqateqarneq , amma sammissaq 6-i
Sapaatip akunnera 9	Aappariinnik oqaloqateqarneq, aamma sammissaq 7-i
Sapaatip akunnera 10	Inaarutaasumik oqaloqatigiinneq, aamma upalungaarsimanissamut pilersaarut

Naak katsorsartinnerup ingerlanissaa tamakkerlugu katsorsartinnissamut pilersaarummi pingaarnermi nassuiarneqarsimagaluartoq innuttaasunut, Allorfimmi katsorsartittunut ataasiakkaanut tamanut, katsorsartinnissamut pilersaarusiortoqassaaq. Inunnut ataasiakkaanut naleqqussaaneq katsorsartinnerup iluatsilluartumik ingerlasinnaanissaanut pingaaruteqarpoq. Katsorsaasut tamakkerlutik pilersaarut pingaarneq malillugu ingerlatsisarput, kisianni qanoq maleqqissaarneqartiginersoq assigiinngissitaalaarpoq. Katsorsaasoq ataaseq ima nassuiaavoq:

Katsorsartinnissamut pilersaarut nutaaq maleqqissaartalernikuuara. Piffissaqarfigileriasaarpara, taava taamaalillunga aamma soorlu atortuutivut ineriartortissinnaavakka, aamma naleqqunnersut paasiniarlugu, aamma piginnaasat suut uanga piginerlugit. Attaveqatigeeriaaseq assersuutigisinnaavara. Taanna uanga immikkut soqutigisarivara. Atortuutivut aamma piginnaasavut innuttaasunut naleqquppata taava ineriartortissavavut. Taamatut uanga suleriaaseqarpunga. Periutsit innuttaasunut naleqqussarneqartariaqarput, atorsinnaanngivissunik tunissanngikkutsigit.

Innuttaasoq katsorsartittoq malillugu katsorsartinnerup ingerlaneri tamarmik inummut ataasiakkaamut qanoq naleqqussarneqartarnersut katsorsaasoq alla nassuiaavoq:

Katsorsartinnissamut pilersaarut malitassarivarput. Ilaatigut aallaqqaataaniit naammassinissaata tungaanut malinneqartarpoq, aamma ilaatigut katsorsartinnerup ingerlanerani pisoqartarpoq, innuttaasup oqaloqatigiissutigissallugit pisariaqartitaanik.

5.2 Innuttaasup kajumissuseqarnera

Innuttaasup ataasiakkaap inissisimaffia aamma kissaatai aallaavigalugit katsorsaasoq aamma innuttaasoq peqatigiillutik sammisat aamma killiffiit aalajangersimasut katsorsaanerup ingerlanerani piffissani aalajangersimakannersuni angussavaat. Innuttaasup kajumissusiata attatiinnarnissaa sulissutigineqartuurtarpoq, aamma katsorsaasoq innuttaasup pinngitsuuisinnaajunnaarsimanerminik, aamma ataatsimut isigalugu inuunermini inissisimaffimminik isiginninneranik tusarnaarlunilu paasinninniartarpoq, aamma innuttaasup kajumissutsini aallaavigalugu aalajangiinissaanik aamma iliuseqarnissaanik ikiorlugu. Taamaalilluni innuttaasup allannguinnissamut kajumissuseqarnera katsorsaanermini tunngaviusarpoq, aammalu tamanna pissutigalugu katsorsaasut apersuinermini tamannarpiaq taakkartorpaat. Innuttaasup kajumissuseqarnissaata pingaaruteqassusia katsorsaasup ataatsip nassuiarpaa:

Ilannguinnissamut annertuumik piunassuseqaraanni oqilisaataasarpoq. Qamani (sakissaminut tikkuarpoq) aalajangersimagaanni: "Aanngajaarniutinik atuisooqqikkusunngilanga". Taama misigisimasut taakkuupput katsorsartinnermi oqinnerusumik alloriartartut.

Ilorlukkut qallikkullu kajumissuseqarnerup qanoq assigiinngissuteqarnera katsorsaasut arlallit apersuinermini nassuiarpaat. Assigiinngissut ilaatigut innuttaasup Allorfimmi katsorsartinnissaminik ujartuinermini suut pissutiginerai apeqqutaasarpoq:

Ilaanneeriarluni innuttaasoq sinnerlugu tunniutinnangajanneq pisarpoq, kisianni tamanna qaqutigut misigisarparput. Innuttaasoq allannguisariaqarnermut killittarpoq, taamaattumillu maanga saaffiginnittarluni. Suliffimminnit maannartut, imaluunniit inooqatigisaminnit maannartitaasut – taakku kajumissusiat appariaateqarsinnaasarpoq.

Inunnik isumaginnittoqarfimmit innersuunneqarsimagaanni, taava taakku iluatsinngitsuulersutut misigisimasinnaasarput, namminneq tamanna kissaatiginnginnera pissutigalugu. Namminneq kajumissusertik tunngavigalugu takkuttut, taakku aamma allaanerujussuusarput.

Ilorlikkut qallikkulluunniit kajumissusiunersoq isiginiartartorujussuuarput, amerlasuullu qallikkut kajumissuseqartarput. Taakku tassaapput allanit aggerinneqartut. kommunimit, imaluunniit inooqatigisaminnit, imaluunniit allanit: "Hashimik pujortartarunnaarsinnaanngikkuma inooqatima qimassavaanga". Taanna takornartaanngilaq. Allaqarporli aamma allatut inuuneqarusulersimasunik. Aamma taakkupput piuminamerusartut. "Taama inuuneqarunnaarusuppunga. Takusinnaavara uannut iluaqutaanngitsaq". Ajornakusoornarpaat tassaasarput nakorsamit ima oqartunit aggerinneqartut: "Imigassamik aalakoornartortalimmik imerunnaarniannikkuit toqqutigissavat". Taakku artomartorujussuupput, imigassamik aalakoornartortalimmik iminngikkunik inuunerat allamik imaqaannginnami. Puammikkut napparsimasunut immikkoortotaq takuinnarsinnaavat, puammikkut kræfteqarlutik sulijortartarput. Taannapalaarsuaq pinngitsoorsinnaanngilaat. Pinngitsuuisinnaajunnaavissimasuupput.

Innuttaasup ilorpiamigut qanoq issusia katsorsaasut arlallit pingaartippaat, tamannalu innuttaasumit oqaatigineqaraangami isuma misigissuserlu assigiittuannanngillat. Allat isumassarsiatsialattut isumaqarnerat pissutigalugu innuttaasut allannguinerut annertuunut piareersimanatik Allorfimmut saaffignikkaangamik kajumissutsimut, aamma katsorsartinnerup naammassisinnaanissaanut, taamalu pinngitsuuisinnaajunnaarnermit aniguinissamut pitsaanngitsumik sunniuteqarsinnaavoq. Katsorsaasut akornanni misigisartagaq tamanna nalinginnaasuusoq issuaanerni matuma ataaniittuni takuneqarsinnaavoq:

Innuttaasut sivirusumik katsorsartereerualutik qamani (sakissaminut tikkuarpoq) aalajangivissimannikkaangamik, aamma aalajangernertik malugivissimannikkaangamikku maaniinnerat iluatsinngitsuukkajuttarpoq. Ilimagivara oqaasiinnaanngitsumik misigissusiviunissaa pingaaruteqarlunnartuusoq.

Utoqqaq arlaleriarluni maaniittartoq naammattoornikuuara, taassuma qanigisaasa tamanna piumasarisimammassuk, tassanilu pinerit tamaasa asseqqissaavanik pisoqartarpoq: "Kiisami piareertutut misigigunarpunga." Nammineq kajumissuseq tunngavigalugu takkunnissaq pingaaruteqartorujussuuvoq.

Amerlanerit tunniusimasorujussuusarput – Allorfik tassaavoq angusaqarfigerusutaat, aamma allannguiniarlutik saaffigisartagaat. Maanga innersuunneqartut allaanerupput – kajumissusiat qallikkut kajumissusiusarpoq. Ilorlikkut kajumissuserinngikkaat malugineqarsinnaasarpoq.

Innuttaasup ilorlikkut kajumissusia qaffasinngikkaangat tamatuma angunissaa katsorsaasut arlallit suliarigaangamikku qanoq iliortarnerlutik apersuinerne oqaluttuarivaat:

Innuttaasoq suliffimminit innersuunneqarsimagaangat, taava aperisarpugut: "Suliffivit soq innersuuppaatit? Susoqarnikuugami?". Tamanna iserfigillatsiartarparput, taava oqaluttuarisarpaput innuttaasup katsorsartikkusunnerluni nammineerluni aalajangissagaa. Tassanerpiaq innuttaasup kajumissusia qaffariaateqalaartarpoq. Aanngajaarniutinik atuisuunermi ajoqutaasut arlallit innuttaasup takusinnaagaagagu iluaqutaasarpoq. Taava taassuma atuisuujunnaarnissani, imaluunniit atuinermik appartitsinissani takorluulersarpaa, tassanilu innuttaasoq allannguinnissaminik kajumissuseqarnerulersarpoq – ilorlikkut kajumissuseq tassarpiaavoq innuttaasumi pilersinniarsisartagarput.

Tusaasinnaagaangatsigu qallikkut kajumissuseqartorujussuusut ilorlikkut kajumissutsimut aqutissiuunniarsaralugit apeqqutinik arlalinnik apeqquteqartarpugut. Taassuma ilorlikkut kajumissuseqalersinnissaanut atortussat sorliit atorsinnaanerlugit ilisimasaqarfigivarpurput. Nalunngilarput taanna iluaqutaasartoq.

Katsorsaanerup aallartinnerani kajumilersitsiniarluni oqaloqatigiinneq pinerusarpoq, taava malinnaajunnaarpata, imaluunniit eqqarsarpata: "Aaah – ilumut taamaaliorusuppunga?" imaluunniit "immaqa uannut pingaaruteqarpallaanngillat, taamaattumik unitsiinnassavara". Taava uteqqittoqarsinnaavoq, imalu oqaloqatigiilluni: "Okay, sunaana taava – aallaqqaaterpiaani oqaloqatigiissutigisinnaasimasarpurput?" Taava taanna piffissap ingerlanerani atorpeqarsinnaavoq, malugisinnaagaanni susoqarnissaa soqutigivallaanngikkaat.

Pisut ilaanni, innuttaasup kajumissusia annertuallaartinnagu katsorsaasoq kajumissuseqalersitsiniaalluni misiliisinnaavoq, killilersuutitut taarsiullugu innuttaasup nukissaqassusia sammillugu, taamaaliornikkullu innuttaasup allannguissaminut periarfissaqarnera katsorsaasup takusinnaagaa takutillugu.

Ilaannikkut aamma eqqarsartarpunga, nukissat angisoorujussuit pigigaa takullatsiarsinnaallugit, taamalu erseqqissisillugit. Nukik saqqummersillugu. Oqaloqatiginnikkaangama aamma nuannaarutiginnittorujussuullungalu uummaarittarpunga. Ingiinnarlungami bla bla bla...-ginnarsinnaanngilanga, tassa aamma imaattariaqavippurput: "Yes, tamanna sapinngilat, takusinnaavara taamaaliorusuttutit", ilaa?

5.3 Katsorsartinnerup ingerlanerani utersaaqqinnissamut aarlerinaat

Innuttaasut Allorfirmi unitsitsinani sapaatit akunnerinik qulinik sivisussusilimmik pinngitsuuisinnaajunnaarnerminnik katsorsarneqartarpurput. Tamatuma kingunerisaanik katsorsartinnerup ingerlanera tamakkerlugu ulluinnarminni nalinginaasumiiginnartarpurput. Taamaattumik innuttaasup ulluinnarisartakkaminit, imaluunniit peqatigisartakkaminit qimagukkallartarnera pineqanngilaq. Ataatsimoorfiit aamma peqatigisartakkat ilaat ilaaffigissallugit ilaannut unammillernarsinnaasarpoq, taakkunani imigassaq aalakoornartortalik imaluunniit hashi ilaasarmat. Innuttaasup pinngitsuuisinnaajunnaarnerminik katsorsartilluni aallartissimaneranut atatillugu ilaat tapersersuivallaarneq ajorpurput. Innuttaasunut aanngajaarniutinik atuinaveersaarnissaaq sooq ajornakusoorsinnaanersoq, aamma ataatsimoorfinni aanngajaarniutinik qitiutitsiffiunngitsuni ilaalernissaq qanoq unammilligassaqarfiusinnaanersoq katsorsaasut arlallit oqaluttuarivaat:

Avatangiisit iperassallugit ajornakusoorsinnaavoq. Imaassinnaavoq aanngajaarniutinik atuinaveersaarnerat qaammatip naanerani iluatsinngitsoortoq. Ilaannut kulturinngorsimasutut ippoq: "Tallimannngorninngorpoq, imerfissannngorpoq. Qaammat naavoq, tusarnaartitsisoqarpoq, imissaagut". Killiliinissaq ilikkarsimannngikkaanni nakkaqqittoqaaqjaasinnaavoq – pingaartumik akissarsiffinni, aamma avatangiisit pilerisaarivallaaraangata.

Ilaqutariit amerlanerpaartaat اساساميك allannguiniarneranni tapersuisarput. Ilaatigut aamma ilaquutaasut aanngajaarniutinik atuisuusinnaapput, aammalu arlaatigut namminneq qanoq issutsiminnik takusaqarsinnaalersarlutik. Taava innuttaasoq imigassamik aalakoornartortalimmik imertarunnaarnini imaluunniit pujortartarunnaarnini pissutigalugit ilaqtaminit qinngasaarneqartutullusooq misisigimasinnaasarpoq. Kisianni amerlanerpaartaat unitsitsinerminni paasineqartarput, aamma ilaqtaminnit paasineqartarlutik.

Katsorsaaneq unitsitsinani imaluunniit illoqarfimmi allami, innuttaasup sumiiffimmi najugaqarfiginngisaani pisimanersoq apeqqutaalluni utersaaqqinnissamut aarlerinaatit assigiinngitsorujussuusut katsorsaavimmi aqutsisoq ataaseq apersuinermi oqaluttuarpoq:

Takorloorsinnaavara katsorsartinnissamut sumiiffik najugarisaq qimallugu aallarnani iluaqutaanerussasoq. Tamanna maani uagutsinnut pingaartuuvoq. Innuttaasup ulluinnarni inuunerminit aamma angerlarsimaffimminit aallarnani allanngineq pisarpoq. Arlallit najugaqarfigisamik avataanut aallarlutik katsorsartikkiartoraangamik atuisunngoqqittarput.

Innuttaasut ilaat katsorsartinnerminnik qanoq unitsitsisarnersut, kingusinnerusukkulli katsorsartinnissamik neqeroorummot uteqqittartut katsorsaavimmi aqutsisup ataatsip oqaluttuarivaa:

Unitsitsisimasut qaammatit pingasut aamma arfinillit qaangiunnerini sianerfigisarpavut, sooq takkuttarnerminnik unitsitsisimarnersut paasiniaaffigalugit. Unneqarillutik pissutsinik oqarsinnaasut unneqqarinnerat pillugu qutsavigisarpavut, oqarfigalugillu: "Saaffiginneqqinnissannut periarfissaqartuaannarputit". Tamanna paasigaangamikku ilaat uteqqittarput aallarteqqittarlutillu. Taakku qaammatit pingasukkaarlugit aamma qaammatit arfinilikkaarlugit malittarinninnerit unitsitsisimasut uterteqqinnissaannut iluaqutaasartorujussuupput. Sooq unitsitsinerlutik oqaluttuurtunik nalaataqarnikuuvunga, aamma aallarteqqeriarlutik naammassinnittunik.

Innuttaasut inuusuttut katsorsartittut aanngajaarniutinik atuerusunngikkaangamik ataatsimoorfinni sungiusimasaminni inissaqartitaanissartik immikkut ajornakusoortissinnaasaraat katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut apersoneqartut arlallit nalaattarpaat:

Innuttaasut ilaat oqaluttuarput, peqatigisartakkaminni imigassamik aalakoornartortalimmik imeqatigiinnissaq kisiat siunertaralugu peqatigiittarlutik. Ataatsimoorinnissamut taanna periususarpoq. Ilaat oqarput, atuisuujunnaarnissartik imaluunniit atuvallaarunnaarnissartik kissaatigisinnaagaluarlugu ikinngutiminnut oqaluttuarsimallutik. Ilaasa tamanna peqatigisartakkaminnut nipituumik oqaatigissallugu ajornakusoortittarpaat. Pingaartumik immaqa inuusuttut akornanni qisuariaat tassaasinnaavoq: "Sooq imertarunnaassavit? Pikkunaangaaravit. Taava

angerlarsimaannalissaatit." Peqatigisartakkanit allaanerunissaq immaqa ajornakusoorsinnaavoq.

Pingaartumik inuusuttut siusinnerusukku peqatigisartakkamik akornanniissinnaaner at ajornakusoortartoq nalaattarpara. Assersuutigalugu arlaat ataaseq pujortartarunnaarsimappat, allat aamma tamatuminnga paasinnilersarput: "Uanga immaqa aamma unitsittariaqaraluarpara." Taava taanna peqatigiinnut ilanngutiteqqinniarlugu qanorluunniit iliuuseqarsinnaasarput. Inuusuttut ataatsimoorfinnik nutaanik nassaarnissaat ajornakusoortarpoq.

Ataatsimoorfiit peqataaffigisartakkat suli atuisuuffiugaangata aanngajaarniutini atuiunnaarneq kiserliornartorujussuusinnaavoq. Katsorsaasut innuttaasup inissisimaffianut inissittarput, innuttaasullu katsorsartittut pisuni taamaattuni qanoq misigisimasarsinnaanersut apersuinerne oqaluttuaralugit:

Innuttaasut ilaannikkut maani ilinniartarpaat soorlu imigassamik aalakoornartortalimmik iminngikkaluarlutik inuit allat akornanniissinnaallutik. Innuttaasut ilaannut tamanna unammillernarsinnaavoq, aamma kiserliornartutut misigisimanarsinnaalluni: "Imigassamik aalakoornartortalimmik iminngikkuma qanoq ilillunga taakku akornanniisinnaagama?"

Innuttaasoq katsorsartittoq ikinngutiminit maqaasineqartarpoq, oqarfigineqartarlunilu: "Sulerivit? Ataatsimoorluta imerpugut, qaaniarit." "Naamik, imertarunnaarnikuuvunga." "Qaa, ataasituinnassaatit." Tamanna amerlasooriarlunga misiginikuuara. Innuttaasoq nukittuniarsarersuataartarpoq.

Katsorsartinnerup qiterpaarnera katsorsaasunit arlalinnit immikkut taaneqarpoq, tassaasoq piffissaq innuttaasup ataatsimoorfinnut tunngatillugu aanngajaarniutini atuinermut atatillugu kiserliorneq pillugu isummersorfigisartagaat:

Peqatigisartakkanit illuarniarnissaq aallaqqaammut immaqa unammilligassaasinnaasarpoq. Aangajaarniutit avatangiiserisamiipput, aamma kiserliornerujussuaq misigineqartarpoq. Tamanna innuttaasut katsorsartillutik aallartinneranni initoorujussuusinnaavoq. Amerlasuunut tamanna sakkortusinnaavoq, kisianni katsorsartinnerup qiterpaarnerani arlallit allatut misigisimasarput: "Nå, aamma taama ajortiginngilaq".

Katsorsartinnerup ingerlanerata qiterpaarnerani ataatsimoorfiit aamma unammilligassaasinnaasarput: "Suli kiserliortorujussuuvunga."

5.4 Misigissutsinik qitiutitsineq aamma ajornartorsiutini itinerusunik suussusersiineq

Innuttaasup misigissutsiminik aamma qisuariartaatsiminik eqqumaffiginnilernissaanik ikiornissaa KAT-mut ilaavoq, tamatuma kingorna taassuma iliuuserisartagarisimasaanit allatut iliorsinnaanngornissaa anguniarlugu. Katsorsartinnermut atatillugu oqaloqatigiinnermi tamanna qanoq ingerlanneqarsinnaanersooq pillugu katsorsaasoq ataaseq assersuusiorpoq:

Unikaallalluni oqartoqarsinnaavoq: "Okay, una eqqarsaatigisimavat, taava ima iliorputit. Allatut qanoq ilortoqarsinnaava? Peqatigiilluta isumassarsiorsinnaavugut – alla suusinnaava?" Arlaannik eqqarsaatiginninneq qatsunneqarsimagaangat unikaallassinnaanerpit eqqumaffigisarparput: "Tassanngaanniit allanik qanorpiaq periarfissaqarpunga?"

Inunni ataasiakkaani misilittakkat, misigissutsit aamma qisuariaatit qanoq imminnut atassuteqarnersut katsorsaasup ataatsip nassuiarpaa, aamma ataqatigiinnerup tamatuma innuttaasumit namminermit eqqumaffigineqalernissaa pillugu katsorsaasutut ikiuunnissaq:

Eqqarsaatit oqaloqatigiissutigisinnaavagut; eqqarsaatitta timerput qanoq sunnertarpaa? Ullumikkut inooriaaserput qanoq sunniuteqartarpa? Avatangiisivut qanoq sunniuteqartarpa? Taama sakkortutigisumik atugaqarsimagaanni taava misigisimasaq sakkortoq tamanna amerlasuunut kamanguuttarpoq. Inuit assigiinngitsumik qisuariatartarput, soorlu kamarujussuarnermik, angerlarsimaffimmi quujasaarinerimik, imaluunniit ajortumik pisoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu sapinngisartik tamakkerlugu pikkorissuuniarsaralutik. Inuit matuminnga paasinninnissaannik ikiorsinnaavavut: "Ok, tamaattumiguna misigissutsikka pavungarsuaq killittartut, imaassinnaavoq ajortumik pisoqarnissaa pinngitsoortinniarlugu, aamma imminut illersorniarlunga qimaasimasunga." Misigissutsit aamma qisuariaatit iliuuseqarfigisinnaajumallugit takuneqarsinnaasariaqarput. Imminut qiviarneq annernartarpoq, aamma imigassaq aalakoornartortalik aamma hashi nipaallisaatit qimaaffiginngikkaluarlugit annernartoq misigalugu.

Katsorsaasut ilaat katsorsartinnerup nalaani oqaloqatiginninnermi imminnut assersuutigisarput:

Imminut atorsinnaasarpunga: "Paasisinnaavakkit, uanga nammineq tassaniinnikuugama." "Ima imalu iliorluni qaangerneqarsinnaavoq, tamanna ajornangilaq." Isumaqarpunga nammineq killiffiginikuusimasatta oqaluttuarinissaa sianigeqqissaartariaqanngikkippit. Nalunnigilara katsorsaasut amerlasuut namminneq katsorsartinnikuusimasut, imaluunniit takuneqarsinnaasarpooq ajornartorsiuteqartut, aamma katsorsartinnissamik pisariaqartitsisinnaasut.

Eqqarsaatit aamma misigissutsit sammivigalugit innuttaasut oqaloqatiginnissinnaanerminnut tunngavii assigiinngitsorujussuusut katsorsaasoq ataaseq oqaluttarpoq. Taamaaliornissaminnut ajornakusoortitsinerusut tamanna ilinniaqqaartariaqartarpaat:

Meeraanerminni atortussaminnik tunineqarsimannngitsut, aamma oqaloqatigiissutigineqarsimannngitsunik meeraanerminni sakkortuunik misigisaqartarlutik aniguniartarsimasut, suna oqaluuserinerippit taakku paasinnngippatigit, sulliarisinnaanngilavut. Taava eqqarsaataat aamma misigissussiat paasiniarlugit, aamma imminnut malugisinnaanngortinniarlugit ikiorlugit tassanngaanniit aallartittariaqarpugut. Tamanna taakkununga annilaanganartuusinnaavoq, aamma arriitsuarsuarmik ingerlasinnaalluni. Taamaattumik ilaanni innuttaasunut taakkununga piffissaq

annertunerulaartoq atorfissaqartittarpara. Piginnaasat taakku ineriartortinnissaannut piffissaqassapput.

Innuttaasoq tarnimigut nappaateqarnerseq qaqugukkut paasiniarneqarnissaa, aamma qaqugukkut Allorfimmi katsorsaanissaq aallartissinnaanersaq nalileruminaassinnaavoq. Isumalluutit pigineqartut naammannginnerat pissutigalugu inuusuttut misissorneqarnissaat amerlasuutit ajornartoorfiullunilu unammilligassaqarfiusartoq katsorsaasup ataatsip oqaluttuarivaa:

Inuusuttut amerlasuut tarnikkut nappaateqarnermut tunngasutigut misissorneqartariaqaraluartut naammattoortarpavut, tamannali pineq ajorpoq. Taava katsorsaanitsinni peqatigisarpavut, uagulli tamatuminnga suliaqarnissatsinnut ilinniarsimassuserput naammanngilaq. Aamma taamaaliortussaanngilagut, aammami tarnip pissusiinik ilisimasalittut imaluunniit tarnimikkut nappaatilinnut peqqissaasutut sulisussaanngilagut. Tarnimikkut nappaatilinnut suliasaqarfimmi sulialinnik suleqateqartussaagaluarpugut.

5.5 Happinesskortit

Katsorsaanermi immikkoortoq pingaarutilik tassaavoq, innuttaasup inuunerminik aamma katsorsarneqarnermi ingerlanerani nammineq aalajangiisinnaanissaata qulakkeernissaa. Soorluttaaq innuttaasoq pinngitsuuisinnaajunnaarnerminik katsorsartinnissaminut nammineq kajumissuseqartariaqartoq, aamma innuttaasup katsorsartiinnassanerluni nammineq aalajangerlugulu katsorsaanermi sammisat suut sammineqassanersut aalajangeeqataaffigisarpai. Tamatumunnga happinesskortinik taaneqartartut atorineqartarput, taakku tassaapput kortit arlallit assigiinngitsunik oqaasertallit, amma pineqartup nammineq allaffigisinnasaanik ilaat oqaasertaqaratik. Katsorsartinneq sapaatit akunnerisa pingasut missaannik ingerlareernerani innuttaasoq happinesskortinik saqqummiiffigineqartarpoq (Allorfik, 2020b). Innuttaasup kortit/sammisassat sammerusutani toqqartarpari, aamma katsorsaasoq suleqatigalugu katsorsartinnerup sinnerata ingerlanissaa pilersaarudioqataaffigisarlugu. Taamaalillutik innuttaasup katsorsarneqarnerminik aalajangeeqataaffiginnissinnaasaatut happinesskortit tunngavittut atorineqartarput:

Taanna, happinesskortit atorlugit katsorsartinnerup qanoq ingerlanissaanik, suut oqaluuserineqarnissaannik nammineq aalajangiisinnaaneq – iluatsilluartumik ingerlanissamut iluaqutaarpassittorujussuuvoq. Nammineq aalajangikkamut erseqqissaataaqataasarpog: "Uunga killikkuit una oqaloqatigiissutigissavarput". Nammineq pisariaqartitat aallaavigalugit oqaloqateqarnermik misigisimaneq immaq iluatsilluartumik ingerlanermut ilapittuutaasorujussuusarpoq.

Katsorsaanermi innuttaasup nammineq aalajangiinerata erseqqissarnerata aamma tunngavissalersornerata saniatigut happinesskortit atorineqarnerat innuttaasup anguniakkaminik angusiniarnerani katsorsaasup tapersersuinissaanut aamma iluaqutaasinnaapput:

Happiness-kortit katsorsaanerup ingerlanerani atorlugit iluaqutaasorujussuupput. Taakku innuttaasup anguniagassalersorneranut ikiuutaasinnaallutillu kingumut eqqarsaatiginnilersitsisinnaapput. Kortit innuttaasunut alloriartitsillutillu anguniagassalersuisitsisarput: "Qanormita angusinnaaviuk? Taanna misilittagaqarfigiviuk?"

Allanngoriartornerup qiterpaarnerani innuttaasut oqarfigisarpavut, happinesskortit atorlugit inuunermik ingerlasimanera tamakkerlugu massakut suliaqarfigissagaat. Kortini inuunerup ingerlasimanera tamakkerlugu qulequtaqarpoq; ilaqutariittut inuuneq, utoqqaliartorneq, ulluinnarni inuuneq, sorpassuupput. Amerlasuut isumaqartarput meeraanerminni misigisimasatik imigassamik aalakoornartortalimmik imertarnerminnut pissutaasoq. Misigisimasatik qimalaarniarlugit, aamma akueralugillu nukissamik pissarsiniarlutik qulequttanik namminneq misigisimasaminnut tunngasunik toqqaakkajuttarput. Ilimagivara sammisat taakku unammillernartoqartittaraat, kisianni pitsaasumik.

5.6 Kærlighedsbrusebadi

Kærlighedsbrusebadimik taaneqartartoq tassaavoq atortussaq katsorsaasut apersorneqartut arlallit innuttaasunik aalajangersimasunik katsorsaanerminni atortarsimasaat. Katsorsaasut naapertorlugit siunertaq tassaavoq, innuttaasup pingaartinneqartutut misigisimalernissaa, aamma imminut pilluni pitsaanngitsunik takorluugaqartarnerata qaangertinnissaa. Kærlighedsbrusebadi katsorsaanerup ingerlanissaanut nassuiaatini allassimangilaq, kisianni atortuuvoq innuttaasumut iluaqutaasussatut nalilerneqarpat katsorsaasunit atorneqarsinnaasoq. Apersorneqartut arlallit atortoq taanna pillugu, aamma qanoq atortarnerlugu oqaluttuarput:

Psykoterapeutit ilinniarnitsinni "kærlighedsbrusebadi" ilinniarpaput. Meeraanitsinni oqariartuutunik pitsaanngitsunik tunineqarnikuuvugut – atuarfimmi, angajoqqaatsinni – taakkulu ikkutivillutik ikkuttarput. Katsorsaanermut atatillugu innuttaasumik oqaloqateqarninni malugivara pineqartoq kærlighedsbrusebadimik pisariaqartitsisoq. Tamatuma kingorna taanna piffissami sivilisulaartumi takoqqinngilara. Naapeqqikkatta qanoq innersoq aperivara: "Siuariaateqarujussuarpunga. Ilaquttama suleqatimalu aamma takusinnaavaat, aamma oqarfigineqartarunga kiinara uummaarissisimasoq. Inooqatigisama aamma malugivaa. Iluarusoqaanga." Takusinnaavara qanoq iluaqutaatigisimasoq, aamma pineqartup kajumissusia qaffariaateqarujussuarpoq.

Innuttaasoq kærlighedsbrusebadertilaarpara. Pineqartup nammineq pilluni tusarusutaanik allattarfissuarmut oqaatsinik allappunga. "Suna tusarusuppiuk?" "Pitsaasumik – ajortumiunngitsoq suna tusarusuppiuk?" Pineqartup taasai immaqa oqaatsit tallimaapput. Taanna issiasoq eqqaani pisoqattaarujoorlunga taassuma naammatsinnissaata tungaanut oqaatsit taakku innuttaasumut tunniuppakka. Tamanna taassumunnga iluaqutaarujussuarpoq.

5.7 Oqaasissiuineq

Innuttaasut ilaat oqaloqatiginnittarfimmiitillutik eqqarsaatiminnik, misiginikuusimasaminnik, misigissutsiminnik aamma siunissaq pillugu takorluukkaminnik oqaasinngortitsinissaminnik ajornakusoortitsisarput. Katsorsaaneq oqaloqatigiinnermit tunngaveqartorujussuummat, katsorsaanerup ingerlanerani oqaasinnguinnissaq initoorujussuuvoq. Innuttaasoq oqaasinnguinnissaminik ajornakusoortitsippat katsorsaasut atorsinnaasaasa ilaat tassaavoq

pineqartumut 'oqaasissiuineq'. Oqaatsit 'oqaasissiuinermi' atorineqartut innuttaasup ilisarsineranik, imaluunniit killormoortuanik, kinguneqarsinnaapput. Innuttaasup qisuariaataa apeqqutaatinnagu oqaaseq 'oqaasissiuinermi' atorineqartoq oqaloqatigiinnerup sumut sammiveqarnissaanik katsorsaasumut tikkuussisinnaavoq. Tamanna qanoq paasisariaqarnerisooq pillugu katsorsaasoq ataaseq nassuivoq:

Ilaat tuitik qullaannarlugit oqartarput: "Naluara." Oqaasissiorlugit sulisarpugut. Assersuutigalugu ima oqartoqarsinnaavoq: "Innuttaasut ilaat maani katsorsartinnikut oqaluttuortarput, ima imalu misigisaqartarsimallutik. Allat allatut misigisaqartarput. Taakku ilaannik illit ilisarisaqarsinnaavit?" Taava allat aamma taama misigisimasarlutillu, misigisaqarlutillu eqqarsaateqartarsimasut isumassarsisinnaapput. Taava kisimiinngillat. Taava oqaatsit arlaat toqqarsinnaavaat, oqarlutillu: "Tassa taannarpiavaoq uanga misigisimasara." Ilaat tamatumangga killitserujussuortarput, allat oqiliallannerminnit nuannaalingajattarlutik. Ilaat aamma ima oqartarput: "Uanga taamatut misigisimanngilluinnarpunga". Taava sammivimmut allaanerulaartumut saattoqartariaqarpoq.

Katsorsaasup innuttaasup inissisimaffianut pisinnaanera, aamma innuttaasoq nammineq pisinnaangikkaangat misigissutsit eqqarsaatillu ajornakusoortut pillugit oqaasinnguinnissamik ikiuisarnera innuttaasumut annertuumik ikiuutaallunilu oqiliallaataarujussuortoq takuneqarsinnaasarpoq.

Tassa amerlasoorpassuit maaniittarnertik nuannarisorujussuullugu oqaatigisarpaat, naak oqaloqatigiinnerit sakkortusaraluartut, oqaloqatigiinnerit sakkortoosorujussuusaluartut. Aamma pissutsit erseqqissumik toqqartumillu oqaatigineqartarput. Tassa taannaannarluunniit tusarnaarneqarneq paasineqarnerlu... angutit ilaata oqarfiginikuuaanga: "Qanoq ilillugu ilisimasinnaaviuk qanorpiaq innersunga?". Nammineq oqaasinnortissinnaanngilaa, kisianni qanoq innera uanga oqaasinnortissinnaavara. Inummit allamit taamatut paasineqarluni, takuneqarluni aamma qanorpiaq innerluni paasineqarluni ikiuutaasorujorujussuuvoq.

5.8 Oqaloqatiginnittarfiup avataani sammineqartartut

Innuttaasut katsorsartittut ilaasa katsorsaasoq peqatigalugu oqaloqatigiinnertut taamaallaat katsorsaanerup ingerlanneqannginnissaa pisariaqartittarpaat. Taamaattumik katsorsaasut, aamma katsorsaavinni aqutsisut amerlasuut, innuttaasut peqatigalugit assigiinngitsunik sammisaqartitsisarput. Sammisaraqarnerit taamaattut suusinnaanersut, aamma katsorsaaneq innuttaasup salliutitaanik aamma kissaataanik pisariaqartitsiffiusorujussuusoq apersoneqartut ilaasa ataatsip assersuuteqarfigivaa:

Nal. 10.30 angerlarsimaffimmut ornigullunga pulaartussaavunga. Assersuutigalugu taanna anisinnaanngippat, aamma maani suliassaqaanngikkutta taava café, pisuttuaatigaluta oqaloqatigiinneq kiisalu fitness periarfissaapput. Aamma assersuutigalugu innuttaasoq taalliortarpat taalliaa piginnaasaallu aallaavigisinnaavagut.

Sammisartakkat ilaat ataaseq, katsorsaasunit aamma katsorsaavinni aqutsisunit eqqaaneqartartoq tassaavoq fitnessi, imaluunniit eqqarsarneq:

Arlaannik aallartitsiniarneq ajornakusoortoq maluginiarnikuuara. Kisianni ataatsimoorluni eqaarsaarneq sunniuteqartorujussuusoq maluginiarpara. Ataatsimoorluni eqaarsaaqatigiinnermi maluginiarnikuusakka marluupput; innuttaasut namminerminnut iluaqutaasumik timimikkut pissatsittarput, aamma assoroortinneqalaartarlutik. Taanna qanittukkut aatsaat ilikkarpara. Piumaffiginerulaaraanni taava ammartarput. Imminut naleqartinneq aamma imminut tatigineq tassani iluaqutaasorujussuupput: "Ajunngilaq, torrak, aammalu", akuersaartumik pissuseqarneq taanna: "Sapinngilatit, wow", peqatigiilluni eqaarsaaqatigiinnermi."

Fitnessertartoqatigiinni arnat arlallit peqataatittarpavut. Ajunngitsorujussuarmik ingerlapput. Aanngajaarniutininik atuiunnaarneq nukissaqalersutut misigisimanermik pilersitsisarpoq, tamannalu kajumissusermik angisuumik pilersitsisarpoq. Isumaqarpunga ineriartortorujussuusut.

Pisuttuarternerit innuttaasumut atassuteqarnermik pitsaasumik pilersitsiffiusartut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut apersorneqartut arlallit oqaatigivaat. Pisuttuarnermi susoqarsinnaanersoq ataatsip nassuiarpaa:

Pisuttuarnermi innuttaasut amerlasuutigut ammanerulersarput. Pisuttuarnitsinni soorlu tassa akunnitsinni akimmiffik annikillisarpoq. Innuttaasut inuppalaarnerulersarput. (Oqaloqatigiinnerit) oqaloqatigeerujoornertut oqaloqatigiinnivittullu ingerlanneqalersarput. Assersuut ataaseq tassaavoq, innuttaasoq ataaseq ilaquuttani pillugit, aamma meeraanermi suut misiginikuusimanerlugit, aamma ullumikkut qanoq innerluni oqaluttuarpoq. Pineqartup takusinnaaleriasaarpaa sooq iliutsimisut iliuseqartarnerluni. Oqaloqatigeerujoornermi eqqissisimanerulerpoq. Allat ammarnissaminnut mianersornerusarput.

Ilaqutariinnut sammisassaqtitsinerit assigiinngitsunik imallit aallunneqarnerat pillugu katsorsaasoq ataaseq oqaluttuarpoq:

Ilaqutariinnut sammisassaqtitsisarnikuuvugut, soorlu pannakaaliorluta, ilaqutariittut ataatsimoorluta sammisaaqatigiilluta, titartaaneq.

Katsorsaasut aamma Allorfiup katsorsaavini assigiinngitsunik saqqummiisarput, tamannali COVID-19-imut atatillugu matoraarnernit piffissat ilaanni ajornakusoornerulersinneqarpoq. Sulisut aalajaatsumik takkuttarnerat innuttaasut aalajaatsumik takkuttarnerannut aamma sunniuteqartarpoq, tamannalu katsorsartinnerup naammassineqartarnerata procentiini takuneqarsinnaavoq. Apersorneqartut ilaat ataaseq ima nassuiaavoq:

Katsorsartinnerup naammassineqartarnerata procentia piffissap ilaani 66-ip missaaniippoq. Immaqa suleqatigiinnissaq aamma MI sammivallaarsimavagut. Coronap nalaani saqqummiisarneq sammerpianngilarput, aamma taakkunani takkuttut ikinnerusarput. Saqqummiisarnerit iluatsitsinernut tapertaasarput. Saqqummiigaangatta inuit takkuttut amerlaneruserarput. Kisianni coronap nalaani innuttaasut aggerusuppiarneq ajorput, allanngorartumik ingerlalerangatta aamma taakku allanngoralersarput. Aamma maani allanngorartumik ingerlassanngikkutta, taava suliffimmi maani atugarissaarnissaq aamma pingaaruteqartorujussuuvog.

5.9 Innuttaasunik meeqqanik aamma inuusuttunik katsorsartittunik qitiutitsineq

Meeqqat aamma inuusuttut katsorsartittut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut apersoneqartut ilaanni qitiutinneqartorujussuupput. Taakku misigisimavaat, tamanut assigiimmik suliat tamakkerlutik meeqqanut, inuusuttunut aamma inersimasunut ilaatigut pitsaasuuneq ajortut. Apersoneqartut ilaat ataaseq oqaluttuarpoq, danskit U-turnimik programmianni isumassarsiortartorujussuulluni:

U-turn Københavnimeersoq peqatigalugu supervisoneqqammerpugut. Sammisassaqtitsisarnert taakku oqaluuserisorujussuuaat, aamma isumaqarpunga sammisassaqtitsisarnert assigiinngitsorpassuarnik pissarsiffigineqarsinnaasut. Inuusuttut ilaat, sammisassaqtitsinernut taakkununga ilaasimasut, oqaluttuarput aalisariarneq, ikumaartitsineq, snobrødiliorneq il.il. oqaloqatigiinnermut arlaatigut ammarsartaalaartartoq. Inuusuttut ammanerulaalersarput, aammalu immaqa ima oqarsinnaaneq taama ulorianartigisitut misigisimajunnaartissinnaallugu: "Ullora nuannerpallaanngivippoq, aamma massakkoqqissaaq jointimik pujortarusuttorujussuuvunga." Sammisassaqtitsinerit nalaanni malugisinnaavaat uagut aamma inuusugut. Uagut aamma iliuuseqarsinnaavugut, imaluunniit peqataalluta, aamma ajunngitsumik perusuppavut. Upperivarput sapinngitsut. Kisianni sammisassaqtitsinerinnaat atorsinnaanngillat. Katsorsaaneq peqatigitillugu ingerlanneqassaaq. Isumaqarpunga sammisassaqtitsinerit aanngajaarniutinik atuinngikkaluarluni nuannersunik suliaqarnissamut isumassarsitsisinnaasut, aamma uagut ilanngutinngikkaluarluta inuusuttut akunnerminni atassuteqarfinnik pilersitsinnaapput. Aanngajaarniutinik atuinissamik perusussuseq misigigunikku immaqa Benjaminimut imaluunniit Akselimut, imaluunniit kinaagaluarnersumut allassinnaapput oqarlutik: "Arlaannik suliaqassaagut?"

Innuttaasunut inuusuttunut Allorfimmiittunut pitsaasumik attaveqarniarneq ajornakusoorsinnaasoq, kisianni sammisassaqtitsinerit sullinneqartussatut siunnerfigineqartunut taakkununga pitsaasusut katsorsaasoq apersoneqartooq ataaseq naasuiaavoq:

Inuusuttunik sullissinitsinni pitsaanerulaartariaqarpugut. Oqaloqatigininneq inuusuttunut sunniuteqannginnerusarpoq, kisianni oqaluutigaluni allanik sammisaqarneq iluaqutaasarpoq. Aamma inuusuttut nalgilugit iluaqutaasarpoq.

Sammisassaqtitsinerit assigiinngitsuusinnaapput, kisianni siunertaa assigiippoq – innuttaasut akileriilluni oqaloqatigiinnermut peqataanngitsut allanik sammisaqatiginissaat.

Inuusuttut assigiinngitsorpassuarnik suliaqatigisarpakka, assigiinngitsunik sammisaqartarpugut, arsaanneq, pisuttuarneq, asimut pisuttuarnerit, nereqatigiinnerit aamma nerisassioqatigiinnerit inuusuttut peqatigalugit samminikorujussuugut.

Pisut ilaanni ilaqtariit meerartallit peqatigiillutik katsorsartinnissaat iluaqutaassasoq katsorsaasumit nalilerneqaraangat meeqqat oqaloqatigiinnermut toqqaannartumik

peqataatinnissat iluaqutaasinnaavoq – meeqqat ilaqutariit sunniivigeqatigiinneranni qanoq innerminnik oqaasinnguinnissaat, aammali angajoqqaat pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ajornartorsiutigisinnaasatik meeqqanut pitsaanngitsumik qanoq sunniteqarsinnaaner at pillugu paasinninnissaat siunertaralugit. Meeqqanik oqaloqateqarneq qanoq ingerlanneqarsinnaanersoq katsorsaasoq ataaseq nassuiaavoq:

Meeqqanik arlariinnik, tallimanik aamma arfinilinnik ukiulinnik, qanittukkut issiaqateqarpunga, suna taakkununga nuanninnginnersoq oqaluuseralutigu. Ataata anaanalua assortuukkaangata. "Aap, ataata anaanalua assortuukkaangata taava ilissinnut nuannerneq ajorpoq, sunaana nuannerneq ajortoq?" "Nipitoorujussuarmik nilliasaramik". "Illimmi qanoq ippit?" "Annilaangalerpunga". Arlalinnik atuagaateqarpunga, meerannguaq teqeqqumi issiasoq, aamma takuneqarsinnaalluni angajoqqaavi suaartarlutillu nilliasut, taava "ima issiavit, aamma kisimiilluinnartutut misigisimallutillu kiserliorlutillu annilaangallutit?".

Oqaloqatigiinneq naavillugu meeqqat oqaaseqanngitsuuisinnaapput, aamma sunaluunniit pillugu aperinngisaannarpakka, taamaaliortoqartussaanninnami, meeqqat apersorneqaleraangamik annilaangalersarput, aamma sumilluunniit oqaatillisinneqassanngillat. Uangaavoq oqaasertaliisusaaq, taava takusinnaavara anngaaginnartut. Titartakkat aamma atortarpakka. Taava inuk alla oqaluuserisinnaavarput, "na, una issiasoq takuuk, nuannanngippasippoq, qanoq innersoq isumaqarpit?", taava namminneerlutik oqaasinnguisinnaapput, aamma taava taakkununga namminernut tunngasuunani. Kisianni angajoqqaat paasisarpaat – taakkorpiappullumi pineqartut.

Inersimasut misigissutsiminnik oqaasinngortitsinissaminnik ajornakusoortitsisinnaaner at assigalugu ilaqutariinni, angajoqqaat aappaata imaluunniit illugiillutik immaqa pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ajornartorsiuteqarfiusuni, meeqqanut misigissutsit artornartut pilersinnaasut nassarinnissaat pillugit ikiorneqarunik iluaqutigisinnaavaat. Katsorsaasoq ataaseq, ilaqutariinnik katsorsaarnermik akulikitsumik suliaqartartoq, aamma tamatuminnga misilittagaqarluartoq oqaluttuarpoq, oqaloqatigiinnermi issiaqatigiinnarnani sammisaqartitsinerit assigiinngitsut aamma oqaloqatiginninnissamut atortut atorlugit qanoq allaanerumik ilaqutariinnik suliaqartarnerluni. Ilaqutariit amerlasuut, ilaqutariinnik katsorsaarnermut peqataasut, pisortanik naapitsinerminni amerlasuutigut pitsaanngitsumik misigisaqartarnerat pissutigalugu, namminerlu assinganik iliorusunnani ilaatigut taamaaliortarpoq.

Ilaqutariinnik katsorsaarnermi ilaannikkooriarlunga nerisassioqatigalugillu nereqatigisarpakka. Arlaannik suliaqaatigaluni oqaloqatigiinneq akileriilluni issiaqatigiilluni oqaloqatigiinnermit pitsaaneruvoq. Ilaqutariinnik katsorsaarnermi inuus atortugit isiginnartitsineq aamma atortarpara. Inuus atassammik atisakkat atortugit isiginnartitsisarpunga: "Naa, ikinngutigaa ullumikkut aliasuppoq, ataataa imerami, aamma taakaniissalluni nuanninngimmat. Ikiorsinnaavarput, arlaannik iliorsinnaavugut?". Taakkunangaanniit illuartaarniarlugu oqaasinngortitsinissamut tamanna atortarpara, kisianni arlaatigut taakku atugaannut suli tunngassuteqarpoq.

5.10 Katsorsartinneq pissutigalugu isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarneq

Inuiaqatigiinni amerlanngitsunik inulinni innuttaasut amerlanerit imminnut ilisarissimasareqatigiittarput, tamannalu katsorsaarnermut akimmisaarutaasinnaasoq katsorsaasut arlallit nassuiaapput. Katsorsaasumik pisuttuaqateqarneq, imaluunniit katsorsaaviup tungaanut ingerlanerinnaq innuttaasut ilaannut, ikiorneqarnissamik ujartuinnermut atatillugu, unammilligassarujussuuisinnaapput. Taamaattumik innuttaasup nammineq kanngusunnera,

aamma isiginerlunneqalernissamik ernumassuteqarnera katsorsartinnissamut, aamma katsorsaannermi sammisassaqtitsinernik sorlernik imaqsinnaaneranut tunngatillugu akimmisaarutaasinnaavoq:

Pisuttuaatigaluni oqaloqatigiinneq atorneqanngitsorujussuuvoq. Innuttaasoq sullitaq apeqqutaasarpoq. Illoqarfik anginngilaq, aamma kikkut takusinnaavaat, tamannalu innuttaasumut ittuukulunnarsinnaavoq: "Katsorsartittunga takussavaat." Illoqarfiup isuanit isuanut oqaluuserinninneq ingerlasarmat aamma aporfivoq.

Oqaluuserineqarusunngitsorujussuuvoq. Suut tamarmik isertuunneqartarput, aamma naluara katsorsakkatta ilaasa sooq pisut ilaanni tamanna kanngunartutut isigisarneraat. Ilaat kanngusungaaramik blokkiniit Allorfiliassagaangamik arpalusukaaginnaq aggertarput. Immaqa inuiaqatigiittut ilisimasaqarfiginngippallaarparput, aamma katsorsartinneq oqaluuserineqartussaannngitsutut isigalugu, naak ikiortissarsiorneq namminermini pitsaanerpaajugaluartoq. Imigassaq aalakoornartortalik aamma hashi pillugit oqaluuserinninnissaq matoqqaffigineqartorujussuuvoq.

6 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit

Katsorsartinneq sapaatit akunnerini qulini ingerlanneqareerluni naammassigaangat innuttaasoq sapaatit akunneri sisamat qaangiunnerini oqarasuaatikkut malinnaaffigineqarnissaminik neqeroofigineqartarpoq. Tamatuma saniatigut innuttaasoq malittariniarlugu qaammatit pingasut, arfinillit aamma aqqaneq-marluk qaangiunnerini attaveqarfigineqartarpoq. Aamma tamatuma saniatigut kommunip isumagissallugu akisussaaffigisaanik katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarummik suliaqartoqassaaq.

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinerup ingerlanerani oqaloqatigiinnerit utersaaqqinnissamut pitsaaliuinnermut sammiveqartarput. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq sapaatip akunnikkaartumik ataatsimoorluni, aamma sapaatit akunneri allortarlugit ataasiakkaarluni oqaloqatiginninnermik imaqartarput (Allorfik, 2020b). Inunnut ataasiakkaanut neqeroorut innuttaasup katsorsartinnermi nalaani anguniagassatut siunniussaani aallaaveqartarput, aamma katsorsartinnerup ingerlanerani oqaloqatiginninnerup kingulliup kingorna ullut 14-it missaanni qaangiunnerani aallartinneqartarluni. Oqaloqatigiinnerit oqarasuaatikkut, imaluunniit Allorfimmi ingerlanneqartarput. Ataatsimoorluni oqaloqatiginninnerit katsorsartissimasut allat peqatigalugit pisarpoq, aamma oqaloqatiginninnermik kiisalu mindfulnessimi sungiusaatinik ilaqartarluni. Peqataasut pisariaqartitaat aamma salliutitaat aallaavigalugit sammisat assigiinngitsut qaqinneqartarput. Ataatsimoorluni naapeqatigiinnerit tamarmik nalunaaquttap akunnerisa marluk missaannik sivilisussuseqartarput (Allorfik, 2020c).

Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut tassaavoq allakkiaq, innuttaasup Allorfimmi naammassinerata kingorna susoqassanersoq pillugu nassuiaataasoq. Pilersaarut innuttaasoq katsorsartittoq pillugu suliaqarfiit assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnermut ilaavoq. Taanna pingaaruteqarpoq, katsorsartinnerup naammassineqareernerani innuttaasumut tunngatillugu susoqassanersoq, aamma qanoq ikiorneqassanersoq pillugu nassuiaataagami. Pilersaarut innuttaasup katsorsartinnerata nalaani allanik peqateqarluni oqaloqatigiinnissamut aamma aallaaviusarpoq. Innuttaasoq kommunimi sullissisorisani aqqutigalugu, imaluunniit nammineq Allorfimmut saaffiginninnera tunngavigalugu katsorsartinnissamut innersuunneqaraangat katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarut kommunimi sullissisup suliarissallugu akisussaaffigivaa. Pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu Inatsisartut Inatsisaat nr. 10, 12. juuni 2019-imeersumi § 14-imi allassimavoq, innuttaasut ataasiakkaat pisariaqartitaannik naliliineq aallaavigalugu, aamma pineqartoq suleqatigalugu Allorfik katsorsaannermik neqeroorutinik aqqissuussissasoq. Paragraffimi tassani imm. 6-imi allassimavoq, kommuni najugaqarfiusoq katsorsaannerup naammassinerata kingornatigut iliuusissanut aallartinneqartussanut tunngatillugu pilersaarusiussasoq (Allorfik).

6.1 Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq qanoq ingerlanneqartarnersoq pillugu katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut aperineqaraangamik amerlanerpaat akissutigisarpaat, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermut innuttaasut peqataatinniarnerat ajornakusoortuusoq, tamannalu ataatsimoorluni oqaloqatiginninnissamik aamma ataasiakkaarluni oqaloqatiginninnissamik neqeroorutinut atuuppoq.

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermik misilittagaqarpallaanngilanga. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermut takkutitissallugit ajornakusoorpoq. Takkunnissamut taamaallaat periarfissaavoq, innuttaasup nammineq isummerfigisassaa. Immaqa saqqumilaarnerulersillugu kajuminnarnerulersissinnaavarput. Paasinarpoq innuttaasunit tamanna soqutigineqarpallaanngitsoq. Takkuttoqartarpoq, kisianni amerlanngitsuinnaat takkuttarput.

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinissamik aallartitsinissarput ajornakusoortinnikuuarput, kisianni ingerlalluartunut ajunngitsumik ingerlarpasippoq. Nalunngikkaangamikku allanik takkuttoqartussa, taava iluatsittutut isigisarpara kisimiinnatik allanik oqaloqateqarsinnaasarmata. Iluatsippallaanngitsutut oqaatigineqarsinnaasoq tassaavoq, soorlu katsorsartereernerup kingorna ikorfartorneqarnissamut qujaannarlutik akissuteqaraangata. Taava taakku attaveqarfiginissaat ajornarnerulersinnaasarpog. Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinissamik neqeroorut qanoq saqqummiuttassanerlugu ilinniarpaput. Qanoq ingerlateqqissavarput? Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermi suna pissarsiarissavaat?

Katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermut tunngatillugu qulaani nassuiaatigineqartoq innuttaasut katsorsartinnermik naammassineqareerneranni peqataanissaminnik soqutiginninnginnerannik takutitsivoq. Nassuiaatini taakkunani marluusuni erserpoq, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq pillugu ingerlatitseqqinneq pitsaanagerusinnaasoq – ilaatigut innuttaasumut pilerinarnerulersinneratigut aamma ersarinnerulersinneqarneratigut, aamma peqataanermikkut suna pissarsissutigisinnaaneraat pillugu nassuiaanikkut. Katsorsaasup ataatsip erseqqissarpaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq iluatsippallaanngitsoq, aamma ukiup qanoq ilinera, aamma ullup qanoq ilinerani pisarnera innuttaasut soqutiginninnginnerannut sunniuteqaqataasinnaasut. Inuit aasaanerani sulinnigiffeqarnerminni pinngortitamiittarput, aamma katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermi ullup ingerlanerani piffissami ingerlanneqarfiani inuit immaqa suliffimminnit suli soraareersimaneq ajorput.

Apersorneqartup allap uppersarppaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermi piffissap qanoq ilinera soqutiginninnginnermut pissutaasinnaasoq. Taamaattorli taassuma nassuiarpaa, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuineq pillugu katsorsaasoq sianeraangat innuttaasog nammineq aggerluni takkunnissaminut sanilliullugu soqutiginninerusartoq.

Inuit marlunngornermi nal. 15.30 takkuttarnerat qaqutigooortorujussuavoq. Suliffup nalaani inissisimaneq pissutaasinnaavoq, aamma ilaasa suliffitsik piffissami sivirusunerusumi qimaqqareersimagaangamikku qimaqqinnissaa kajungerivallaarneq ajorunarpaat. Kisianni katsorsartereernerup kingorna sianerfigitillutik ikorfartorneqarnissamik kissaateqarsimasunut sianerangatta nuannaarutigisarpaat.

Apersorneqartut ilaat alla katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermik misilittagaqarluppoq:

Ajunngitsorujussuarmik ingerlanikuuvoq. Sammisat innuttaasunut pingaarutillit, aamma aanngajaarniutitik atuileqqinnissap pitsaaliornissaanut tunngatillugu pingaarutillit ilisimatuussutsikkut paasineqarsimasut saqqummiuttarpavut.

Innuttaasut katsorsartinnermik naammassinerani nuannersumik qisuariaateqartut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut amerlasuutigut misigisarpaat:

Innuttaasut katsorsartillutik naammassigaangamik soorunami nuannaarnerat, tulluusimaarnerat aamma periarfissaqartitaasimanertik pillugu qujamasunnerat takuneqarsinnaasarpog. Maanga iseraangamik kissalaarneq aamma tikilluaqqusaasutut misigisimasarlutik oqaatigikkajuttarpaat. Tamanna nuannaarutigisartorujussuuaat, aamma katsorsartinnertik naammassereeraluargulu qaqugukkulluunniit maanga saffiginneqqissinnaanertik qujamasuutigisarlugulu.

Innuttaasunik ilaqarpugut ajunngitsumik ingerlasunik. Ilaqarput katsorsartinnerminnik naammassinninnikuullutik ajunnginnerujussuannngorsimasunik. Ilaqarput nuannaartorujussuannngortunik, aamma aanngajaarniutitik taakkuninnga atuinatik inuunermik pitsaanagerusumik ingerlatsilernissaminnut killiffeqartunik. Ima paasinagu, utersaaqqinnngisaannassasut, tamannami qulakkeerneqarsinnaanngilaq, kisianni taanna nuannaarnerulernerat, aamma ajunnginnerulerlutillu aanngajaarniutitik atuiunnaarnerat – piffissami aalajangersimasuinnarmiikkaluarpalluunniit – iluatsilluarnertut taaneqarsinnaavoq.

Ataatsimut isigalugu katsorsartinnerup ingerlanera innuttaasunit pitsaasumik misigisaqarfigineqartaraluartog, aamma katsorsartinnertik naammassillugu oqiliallutillu qujamasukkaluartut kingorna eqqarsaatit misigissutsillu amerlasuut takkussuussinnaapput.

Anguniagassatut siunniunneqarsimasup ilaa tulleg immaqa qaangerneqarsinnaasutut isikkoqarsinnaavoq, tassa ilaqutariit qanoq ataatsimoorteqqilerneqarsinnaanersut, imaluunniit meerarisanut pitsaanagerusumik atassuteqarnissap anguniarnissaa. Aamma tassaasinnaavoq imerunnaarnerup kingorna imminut nassaareqqinniarnermi imminut suliarinermik ingerlatitseqqinneq: "Taava kinaavunga?" "Sunaana – taava sunaavunga", ilaa?" "Ikinngutit sorliit massakut ikinngutigivakka, aamma sunngiffinni sulerissuunga?" Isumaqarpunga imminut nassaareqqinniarneq taanna innuttaasunut amerlasuunut assut unammillernartuusartog.

Ulluinnarni inuunermik nutaamik, aanngajaarniutitik atuiiffiunngitsumik, sungiussiniarnerup saniatigut innuttaasut arlallit katsorsartinnerminnik naammassinnileraangamik sakkortunaarisinnaasarpug, inummit allamit tusarnaarneqarlutillu paasineqarlutik aatsaat siullerpaamik misiginikuugamikku.

Amerlanerit nuannaanngittarpug. Katsorsartinnerminnik ingerlatitsiinnarusuttarpug. Kisianni aamma atassuteqarnermik aamma misiginneqataasinnaanermik, aamma paasinnissinnaanermik uanga piginnaasaqarnera taanna, inummik taama oqaloqatigisinnaasaminnik naapitsinikuunngisaannarsimanagerat taanna. Inummik namminerminnik tusaasaqartumik aamma tusarnaartumik naapitsinikuusimannngisaannarpug, soorunalumi tamanna iperarusunngilaat.

6.2 Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit

Katsorsartereernerup kingorna innuttaasumut pilersaarutigineqartut qanoq ingerlanneqartarnerat apequtigineqaraangata katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut arlallit nassuiaasarput katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutinut tunngatillugu kommunimi suliaasaqarfinnik assigiinngitsunik suleqateqarniarneq unammilligassaqaarfiusinnaartoq:

Ingerlanngilaq. Kimigiiserfigerujussuarlugit arlaleriarujussuarlunga aperisaqattaanngikkaangama katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarummik kommuniminngaanniit pineq ajorpunga. Ilaannikkut taamaallaat innuttaasoq Katsorsaaviliassagaangat, aamma katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaaruteqartoqartillugu aatsaat aallartissinnaagaangatsigit. Tamatuma saniatigut katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit suliarineqanngisaannarput – suliarineqarneq ajorput.

Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit suleqatigiissutiginerisa iluatsissimannginnerannut kommunimi isumalluutit amigaataanerat pissutaasinnaasoq katsorsaasup itisiliilluni nassuiarpaa.

Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutinut tunngatillugu unammilligassaqartoq, aamma taakku suliarineqareeraangata malinnaaffigineqaaqqinneq ajortut apersorneqartut ilaat aammattaaq nassuiaavoq:

Eqqarsarpunga siunertai malillugit atunngitsut. Innuttaasut katsortinnermik naammassinnereeraangata, aamma kommunimi sullissisut suliamik suliaqaraangata taava taakku takoqqippiarneq ajorpavut. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarummik katsorsartereernerup kingorna suliaqartoqareeraangat malinnaaffigineqarpiarneq ajorput. Aamma naammassereeraangata uagutsinnit qiviaqqippiarneqarneq ajorput. Immaqa tamanna misissornerusariaqaraluarparput.

7 Ineriartortitsinissamut periarfissat

Allorfiup neqeroorutai qanoq ineriartortinneqarsinnaanersut pillugu katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut amerlasuunik siunnersuutissaqarput. Akissutit katsorsaanermi atortussanut takuneqarsinnaasuniit aaqqissuussaannermut sulinernullu siunnersuutininik ilaqarput.

Atortussat katsorsaanermut atorneqartut ineriartortinnissaannut tunngatillugu katsorsaasut ilaat ataaseq tigussaasumik siunnersuuteqarpoq. Taanna atortussat tigussaasut kalaallisut allassimasut, Allorfiup katsorsaaveqarfiini atorneqareersut, isikkumikkut allangortinneqarnissaannik kissaateqarpoq:

Atortut qalipaaticigissaartut aamma erseqqissunik assitallit amigaatigaavut. Taakku assersuutigalugu tassaasinnaapput, kortit tigussaasut qalipaaticigissaartut, aamma kusanartunik allannillit. Taamaattunik takutitsisinnaarusuppunga. Qalipaatilerneqalaarsimasunik, kalaallisut danskisullu allassimasunik, peqarpugut. Nammineq sanalluta misilittarparput, aamma piffissamik atuiffigalugit, kisianni ikiuutaasinnaasut pitsaasut siviisuumik atorsinnaasut takorloorpakka.

7.1 Inuusuttunut sammititamik katsorsaaneq

Københavni inuusuttunut aanngajaarniutininik atuinermik ajornartorsiutilinnut katsorsaanisamik neqeroorut U-turn katsorsaasunit arlalinnit taaneqarpoq. Katsorsaasut arlallit U-turn pulaarsimavaat, aamma Allorfimmi taamatut suliaqarsinnaanermik takorluugaqarlutik. U-turn tasaavoq, inuusuttunut 25-it inorlugit ukiulinnut (*U-turn*) kinaassutsimik isertuussiffiusumik aamma piumasagaatitaqanngitsumik katsorsarneqarnissamik- aamma siunnersorneqarnissamik neqeroorut. Neqeroorut oqaloqatiginnittarnermik, ataatsimoortunut neqeroorummik, ulluinnarlugu neqeroorummik aamma angajoqqaanut neqeroorummik ilaqarpoq. U-turnimi periutsit aaqqissuussamik, oqaluttuarnermik aamma aaqqiissuteqarnissaq siunertaralugu il.il., naleqqussarneqarsinnaallutillu utertitsiffiginnittarnermik tunngaveqarput. U-turnimi oqariartuutit ilaat tassaavoq "Aanngajaarniutit inuusuttup inuuneranut ilaapput – inuunerat tamakkerluguunngitsaq" (Sciuto & Gjaldbæk, 2018). Allorfimmi katsorsaasut apersorneqartut ilaat ataaseq ima oqaluttuarpoq:

Inuusuttunut hashimik pujortartartunut U-turnip periusia atuutilersukkusuttorujussuarput. Iluatinnartorujussuavoq, aamma taamaaliussalluta pilersaaruteqarpugut.

Inuusuttunik atuisunik katsorsaanermi U-turnip periusiisa atorneqarnissaat pisariaqartinneqartoq apersorneqartut ilaata ataatsip aammattaaq oqaatigivaa, aamma periutsip sumiiffimmi pissutsinut naleqqussarneqarnissaata pingaaruteqassusia oqaatigalugu:

Kisianni tassa, sunaluunniit pillugu takorluuissaguma taava tassaavoq sulinerput inuusuttunut maani najugalinnut naleqqussarneqassasoq. Assersuutigalugu U-turnimi

sulinermut assingusumik suliaqalernissap iluatsinnissaa. Massakkut meeqqanut aamma inuusuttunut tunngatillugu nutaajusorujussuuvog.

Katsorsaasup allap akissuteqarnermini U-turn aamma eqqaavaa, aamma erseqqissaatigalugu sammisassaqtitsinerit isumaqarluartut katsorsaanermi pitsaaquterpassuaqartut, aamma katsorsaasut eqeersimaarlutik atuisunik aallussisut takuneqartarluni. Sammisassaqtitsinerit ilaatigut atuisut akornanni, aamma atuisut katsorsaasullu akornanni pitsaanerusumik aamma unneqqarinnerusumik attaveqaqatigiissinnaanermut tapertaasinnaapput. Oqaloqatiginninnerit najoqqutaqarnerusunit allanik assinganik atugartunik ilaqlarluni pinngortitamiinnerulluni katsorsaanermut tunngaviit allanngortinnissaat atuisunut isumaqarnerusussatut isikkoqarput.

7.2 Suliassa qarfiup iluani ineriartorneq aamma supervisioni

Ataatsimut isigalugu Allorfimmi suleqatigiinnikkut ataatsimoorneq pitsaasuusog katsorsaasunit aamma katsorsaavinni aqutsisunit nassuiarneqarpoq, aamma suliassa qarfiimmut kiisalu inuttut atukkanut tunngatillugu siunersueqatigiinnermut imminnut akulikitsumik atortarlutik. Suliassa qarfiit sorliit ineriartortinneqarsinnaanersut amerlasuutigit ataatsimoorluni oqaloqatigiissutigineqartarput. Tassani amerlasuutigit oqaluserineqartarpoq, inuit kinguaassiuutigit innarlerneqarsimasut imaluunniit sakkortuunik misigisaqarsimasut katsorsarsinnaanissaannut atortussanik aalajangersimasunik amigaateqarlutik katsorsaasut amerlasuut misigisimasarnerat. Ilaasa atuisuni pisariaqartinneqartut takusartakkatik suliarisinnaajumallugit aappariinnik katsorsaanermut aamma kinguaassiuutitut tunngasutigit ilisimasalittut ilinniaqaaqqinnissamik kissaateqarlutik oqaatigivaat.

Allorfiup katsorsaariaasia inuup imminut ajornartorsiuutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugu katsorsaariaatsimik aamma oqaloqatigiinnermik kajumilersitsisumik aallaaveqarpoq, aamma malugineqarsinnaavoq inuit ilaat oqaluttuarnermik tunngaveqarnissaminnik pisariaqartitsisut. Oqaluttuarneq sammivigalugu katsorsaaneq qanoq ineriartortissinnaavarput. Aamma assersuutigalugu misigisimasat sakkortuut, innuttaasut aannngajaarniutitut qimaanerannut pissutaasartut, itinerusumik sammisinnaanissaat pitsaasuussagaluarpoq. Tassani suliassa qarfiup iluani ilisimasaqarnerulluni atortussanik arlaqarnerusunik aallernissaq kissaatiginassagaluarpoq. Nalunngilara suleqatima ilaat psykoterapeutitut ilinniartut, aamma taakku misigisanik sakkortuunik, aappariinnik katsorsaanermik kiisalu kinguaassiuutigit innarliinernik sammisaqangaatsiartarput. Uanga nammineq kinguaassiuutitut tunngasutigit ilisimasalittut ilinniaqaaqqinnissamik soqutiginnittorujussuuvunga, takusinnaagakku tamanna aamma maani pisariaqartissinnaagipput, Kalaallit Nunaanni kinguaassiuutigit innarliinerit aamma kannguttaatsuliorfiginninnerit amerlasoorujussuuneri pissutigalugit. Aamma atuisut maannartartut immaqa 80%-ii angullugit tamatuminnga misigisaqarnikuupput.

Innuttaasut ilaat kinguaassiuutitut tunngasutigit atuartinneqarnissaminnik amigaateqalaarput. Ilaat aappariinnerminni kinguaassiuutitut tunngasutigit ajornartorsiuuteqarsinnaapput, kinguaassiuutigit kannguttaatsuliorfineqarnikuuneq pissutigalugu. Tamanna iserfigerpiarneq ajorparput. Immaqa kinguaassiuutitut tunngasutigit atuartitsisinnaanermik ilinniaqaaqqissinnaagaluarpuq.

Allorfik ineriartortinneqassappat, innuttaasut akornanni unammilligassaanerpaat iluini immikkut ilisimasaqalernissarput pisariaqaraluarpoq. Taakkuukkajuppummi suliarisartakkavut. Pitsaanngitsumik meeraasimaneq iserfigineqarsinnaalluarpoq, kisianni kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorfigineqarsimaneq... tamanna qanoq killiffeqarpa? Ajornannginnerusumik pilersaaruteqartuugutta atorsinnaanerussagaluarpoq, itinerusumik sammisariaqanngikkaluarlugu kisianni tamatumunnga tunngasugut atortussaqluta.

Piginnaasanik ineriartortitsinissap pingaaruteqassusia katsorsaasup allap erseqqissarpaa, tassunga ilanngullugu katsorsaasutut ilinniartitaanerup ineriartortinneqarnissaa, taamaaliornikkut ataatsimut isigalugu katsorsaasut katsorsaanerminni arlaqarnerusunik atortussaqaarnerulersillugit.

Qujanartumik katsorsaasutut ilinniartitaaneq maannakkut ineriartortinneqarpoq. Isumaqaarpunga katsorsaasutut ilinniartitaaneq naammannngitsaq. Psykoterapeutitut ilinniartitaaneq peqataaffigisimannngitsuuq atortussakka ikinnerusimassagaluarput.

Katsorsaasup ataatsip eqqaavaa, katsorsaasutut unammilligassanut misigisartakkaminut tunngatillugu suliassaqaarfimmi ilisimasalimmik siunersieqateqarneq sulinermi avatangiisimut pingaaruteqartorujussuusooq. Tamanna siusinnerusukkut periarfissaanikuuvoq, aamma tamatuma eqquteqqinneqarnissaanik kissaateqarneq issuaanermi ataaniittumi ersersinneqarpoq:

Isumaginninnerup iluani suliqaartutut ataasiakkaarluni, imaluunniit ataatsimoorluni supervisionersinnaaneq pingaaruteqartorujussuuvoq. Siusinnerusukkut qaammatit tamaasa, imaluunniit qaammat allortarlugu ataatsimoorluta supervisionertarnikuuvugut, kisianni taanna peerneqarnikuuvoq. Sunarpassuit tusartarlugit inunnik oqaloqateqarneq sakkortooujussuusinnaavoq. Suleqativut soorunami atorsinnaavagut, kisianni suleqativut aamma taamatut oqaloqateqartarput, taamaattumik tarnip pissusiinik ilinniagalimmik imaluunniit psykoterapeutitut assigisaanilluunniit ilinniagalimmik oqaloqateqartarnissaq pisariaqarpoq. Allat pillugit, soorlu periutsit pillugit allaaserisat pillugit supervisionertarpugut. Suleriaaseq pitsaasuvoq, aamma ineriartortinneqartuaannarpoq, kisianni uagut sulisutut aamma pisariaqartipparput

7.3 Innuttaasunut sammisassaqaartitsisarnerit

Sammisassaqaartitsinissamik neqeroorutinik, innuttaasut naapillutik assigiinngitsunik sammisassaqaatigiiffigisinnaasaannik pisariaqaartitsineq katsorsaasut arlallit eqqaavaat. Inersimasut katsorsartissimasut, aamma misigisamik assinganik misigisaqarsimasut peqatigalugit imigassaq aalakoornartortalik katersuuffiginngikkaluarlugu sumiiffigisinnaasamik pisariaqaartitsisoqartoq katsorsaasup ataatsip eqqaavaa:

Ilimagivara innuttaasut ilaat katsorsartinerminnik qaangiillutillu anguniakkaminnik angusisimasut ima oqartarsimassasut: "Aajjaa – inersimasunut sammisassanik neqerooruteqarnissaanik pisariaqaartitsivunga." Innuttaasut ilaat ima aperinikuuvoq: "Illoqarfimmi maani A-gruppeqarpa, imaluunniit allanik? Arlaqarpugut tallimanngornermi arfininngormermit unukkut susassaaleqisarluta, aamma anilluta immiaarartoriartorlutaaluunniit festeriarneq ajorluta. Nuannissagaluarpoq arlaatigut peqatigeerujoorluni nuannisaaqatigeerujoorsinnaagaluaanni." Tamatumunnga ujartuipput.

Imigassaq aalakoornartortalik atornagu ataatsimoorfiusinnaasumik kissaateqarneq apersoneqartut ilaata oqaatigivaa. Tassani siunnerfigineqartut tassaannaanngillat inersimasut, aammali meeqqat, inuusuttut, inersimasut aamma utoqqaat:

Tamanut ammasumik orniguffigineqarsinnaasumik pisariaqartitsisoqarpoq; meeqqanut, inuusuttunut, inersimasunut aamma utoqqarnut, imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik – kisiannili ornitassaq inunnut pitsaasumik paasisitsiniaanernik aamma sammisassaqartitsinernik assigiinngitsunik suliaqarfiusoq.

Innuttaasut katsorsartinnermik naammassereernerani siunertalimmik sammisaqartinneqarsinnaanerannik katsorsaasut arlallit takorluukkaminik assersuusiortut.

Angut katersortarfimmi kalattoormik aaqjissuussinikuuvoq. Aaqjissusaaq imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngilaq, aamma nuannarineqartorujussuuvoq.

Inuit katsorsartinnermik naammassereernerani qanoq sammisaqartinneqarsinnaanerani oqaluuserivarput. Massakkorpiaq oqaluuserisarput tassaavoq, qaammammut ataasiarluta tamanut nereqatigiissitsinermik aaqjissuussilluta misiliisanerluta. AA-t ataatsimiittarnerisut ittuussanngilaq, kisianni immaqa assingusinnaalluni – immaqa qaammammut ataasiarluni pisuttuaqatigiilluni imaluunniit nereqatigiilluni. Innuttaasut aanngajaarniutinik atuinngitsunik atassuteqarfinnik pilersitsinissartik amigaatigivaat. Piffissap ilaani taamaaliornikuuvut, katsorsartereernerup kingorna ikorfartuinnermi sisamat pisuttuaqatigisarlugit. Pisuttuareeraangatta nerisassioqatigiittarpugut, tamannalu pitsaalluinnarpoq. Taakku nuannarisorujussuuaat.

Innuttaasunut pinngitsuuisinnaajunnaarnermikkat katsorsartissimasunut sammisassaqartitsisoqassagaangat sammisap pinngitsuuisinnaajunnaarsinnaaneramik nutaamik pilersitsinnginnissaa eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq.

Ajornakusoorpoq. Ajornakusoortorujussuuvoq. Kisianni taava arlaannik eqqarsaatersortariaqarpoq, illoqarfimmilu sammisassanik suliaqarluni, tusarnaartitsinernik, sammisaqartitsinerit imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsut. Blå Korsit aamma attaveqarfiginikuuakka, taakku taamaallaat bingortitsisarlutillu bankortitsisarput, taakkulu aamma arlaatigut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik pilersitsisarput, ilaa.

7.4 Allorfiup ilisimaneqarnera

Allorfimmi katsorsartinnissamut neqeroorutit ilisimaneqarnerisa, aamma atuisut Allorfik pillugu pitsaasumik isiginninnerat aqqutigalugu siammarterneqarnissaasa pingaaruteqassusiat apersuinerni arlalinni eqqaaneqarpoq:

Allorfiup aallartinneraniit ukiut tallimat qaangiutingajalerput. Ataatsimut isigalugu innuttaasut Allorfik pillugu ilisimasaqanngippallaartut maluginiarpara. Allorfiup ammanerusumik aamma erseqqinnerusumik ilisaritinneqarnissaa angorusuppara.

Allorfik pillugu ilisimasaqarnerup pitsaasumik tv-kkut ilanngutassiornikkut qanoq siammarterneqarsinnaanera pillugu katsorsaasoq ataaseq siunnersuutissaqarpoq. Issuaanermi ataaniittumi innuttaasoq katsorsarneqarnerminik iluatsittumik ingerlasimasoq, aamma oqaluttuani Allorfik pillugu takoqqusaarutitut naleqquttutut isumaqarfigigaa oqaluttuarineqarpoq:

Katsorsartinnikumik naapitaqarnikuuvunga, oqaluttuassartaminik saqqummiussisussatut imminut naleqquttorujussuuartut isigisumik. Taassuma katsorsartinnini qanoq iluaqutaasimatiginersoq misiginikuusimavaa. Pineqartoq Allorfimmut saaffiginninnissani sioqqullugu imminut toqunnissaminik eqqarsaateqarsimavoq. Pineqartoq inuunermini nakkarnerpaaffimmini tigulluarneqartutut misigisimasimavoq. Maannakkut taanna angusaqarsimavoq. Aqqutissamik nassaarsinnaaneq, aamma atukkat pissutigalugit aangajaarniutunik atuisunngorneq (pingaaruteqarput). Aanngajaarniutunik atuisuujunnaarniarsarigaanni suut eqqumaffigisassaanersut tv-kkut ilanngutassiat aqqutigalugit nassuiaatitsisoqarsinnaavoq. Tamanna angorusussinnaavara.

7.5 Allorfiup aamma avataani suleqatigisartakkat akornanni suleqatigiinneq

Allorfiup, kommunit ataasiakkaat aamma suliaqartut allat akornanni suleqatigiinneq innuttaasup ataatsimut aaqqiiviginiarnerata qulakkeernissaanut pingaaruteqarpoq. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissatut pilersaarutit, innuttaasumut annertuumik pingaarutillit, aamma katsorsartereernermi aanngajaarniutunik atuisuunani nutaamik inuuneqalernissaq pilersaarutit malillugit ingerlanersoq pillugu suliarinissaat pillugu suleqatigiinneq siusinnerusukkut eqqaanikuuqarput. Innuttaasut tunngaviumik pisariaqartitamikkut atukkaminik ajornartorsiutaannik, soorlu ineqarnikkut aamma aningaasaqarnikkut, ikiorniarlugit katsorsaasut ilaat allanik aamma suleqateqarniarsarisarput. Avataani suleqatigisartakkat suleqatiginerinut tunngatillugu unammilligassat ilaat issuaanermi ataaniittumi taaneqarput.

Kommunerujussuarmik suleqateqarnissaq aamma anguniassavarput, taamaaliornikkut innuttaasut inuunerat pitsaanerulersillugu. Kommunerujussuaq angisuujuvoq, nalunngilarpullu tamanna maani Nuummi ajornartorsiutaasoq. "Maani Nuummi kimut innersuussissaagut?" "Kina katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsiva?" Innuttaasut ilaat nalorninartunik atugaqarput; suliffeqaratik, angerlarsimaffitsik annaaqqajaallugu, il.il. Sapinngisarput tamakkerlugu ikiuunniarsarisarpugut, soorlu A/S INI (inissiaatileqatigiiffik) attaveqarfigalugulu ataatsimeeqatigalugu, aamma aningaasaqarnermut siunnersortit: "Innuttaasoq qanoq ikiorsinnaavisiuk?" "Taamatut tapersersuisinnaavugut".

Suliassaqarfiit assigiinngitsut akornanni sulinermi unammilligassat pissutigalugit inuusuttut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitaminnik assigiinngitsunik pissuteqartumik tunineqarneq ajornerat, aamma tamatuma malitsigisaanik ilaanni naammattunik nerisaqarneq ajorlutillu kiserliornermik misigisimasarnerat katsorsaasup ataatsip isumakuluutigalugu oqaatigivaa.

Tassa ikiortariaqavissut taakkuupput ikiorsinnaanngisavut. Inuusuttortaqarpugut immaqa tarnimikkut nappaateqarsinnaasunik, kisianni nappaataat suussusersiniarneqanngisaannarsimasunik, aamma suliaasaqarfiit assigiinngitsut suleqatigiinnissaat iluatsissinnaanatigu. Ikiorsinnaanagit misigisimaneq taanna. Taanna ajornakusoorpoq. Inuusuttunik ataatsimoortunik aallartitsinikuuvugut. Taakku kaapput, aamma ilaannikkooriarluta nerisassaannik pisiniuttarpavut. Isigalugit ajortorujussuuvoq. Qanoq kiserliortiginerat isigalugu aamma ajorpoq. Allorfik tassaalerpoq puuguttamut qorlortitartorfigisinnaasaq, taamaalillutik ullut tamangaajaasa takkuttarput. Tamanna aamma pitsaasuunngilaq. Kamak taamaattoq misigigaanni kommunimik naapitsinissaq, aamma suleqatikkuminarlunilu inussiarnisaarnissaq ajornakusoorpoq.

7.6 Allorfik suliaasaqarfiit assigiinngitsut iluini inunnut ataasiakkaanut aamma ilaqutariinnut katsorsaaneermik suliaqarfittut

Kinguaassiuutinut tunngasut aamma psykoterapip iluini sulisut arlallit ilinniaqqinnissaminnik kissaateqarput. Apersuinerni arlallit aamma oqaluttuarput, Allorfik katsorsaaneermik- aamma siunnersuineermik arlalinnik periarfissalik takorlooritsik. Assersuutigalugu Allorfimmi sulisut suliaasaqarfimmi allami suliaqartunik ilaneqarnissaannik kissaateqarneq taaneqarpoq:

Piginnaasaqarfiit assigiinngitsut pingaartinneqassapput. Assigiiaartuussanngillat. Assersuutigalugu uanga peqqissaasuuvunga. Ilaat ilinniartitsisutut imaluunniit isumaginninnermi siunnersortitut tunuliaqutaqarput. Piginnaasat taakku, aamma isummat assigiinngitsut paarissavagut. Allanik piginnaasalinnik peqarnissaq aamma pitsaassagaluarpoq, soorlu kinguaassiuutinut tunngasutigut ilisimasalittut ilinniagalinnik, aamma suliaasaqarfiit assigiinngitsut iluini sulisut akornanni ataqatigiissitsineq, taamaaliornikkut tamarmik ataqatigiissinnerat angusinnaallugu.

Katsorsaasutut suliallit akornanni psykologimik amigaateqartoqartoq katsorsaasoq ataaseq isumaqarpoq:

Suliffiup iluani psykologimik attaveqarfigeriaannarmik amigaateqarpugut. Innuttaasut sinnerlugit psykologissarsiorneq qatsupparput. Amigaataasorujussuupput.

Katsorsaaneermi neqeroorutit siammarterneqarnissaannik, aamma sumiiffinni assigiinngitsutigut suliaqarnerup siammasinnerullunilu pitsaaneerulersinnissaannik kissaateqarneq katsorsaasunit arlalinnit oqaatigineqarpoq:

Uanga aalajangiisinnaasuuguma taava angalasinnaassagaluarpugut, sumiiffinnilu arlalinni katsorsaaneermik suliaqarluta. Piffissami aalajangersimasumi Qaanaamiissinnaavugut, ilaqutariinnillu katsorsaaneq inerlallugu. Taava immaqa ilaqutariit sisamat katsorsarsinnaagaluarpavut. Isumaqaarpunga assigiinngisitsinerusoq Ilulissani innuttaasut kisimik najorlugit katsorsarneqarnissamik periarfissaqarlutik, kommunimi avannarpasinnerusumiittut sinneri taama periarfissaqarnatik. Isumaliorpunga ilaqutariinnik katsorsaaneerit ingerlannerusariaqarivut, aamma sumiiffinnut ornigulluta taamaaliortariaqartugut.

Takorloorpara assersuutigalugu piffissami aalajangersimasumi Qaanaaliarsinnaasugut, ilaqtariinnik arlalinnik ilaqtariinnut katsorsaanermik ingerlatsilluta, ilaqtariit ataatsit llulissanukartinnissaannut taarsiullugu. Taava aggerluta piffissami tassani aallaqqanitsinni sulerujussuarsinnaavugut. Piffissaq aalajangersimasuinnaasoq nalunngikkaanni taamaaliortoqarsinnaavoq – amerlasuut katsorsarlugit, aamma sakkortuumik suliaralugu.

Katsorsaanermik neqeroorut ataatsimut isiginninnerusumik suliarineqartarnissaa siunertaralugu ilaneqarnissaanik katsorsaasoq ataaseq kissaateqarpoq, katsorsaanermi ilaqtariit tamakkerlutik peqataatinneqarnerat annertunerulersillugu:

Allorfiup ineriartortinneqarsinnaanera tassaavoq innuttaasunut amerlanerusunik neqerooruteqarsinnaanissaq. Assersuutigalugu katsorsaanerup ingerlanerata nalaani ilaqtariinnik marlussoriarluta, aamma aappariinnik marloriarluta, pingasoriarluta luunniit oqaloqatiginnittarpugut. Kisianni ilaqtariit ataatsimut isigalugit, aamma aappariit ataatsimut isigalugit katsorsarneqarnissaannik neqerooruteqarnissamik periarfissaq amigaataavoq. Tamanna tassaasinnaavoq Allorfimmi neqeroorutaasinnaasusaaq tulleeq.

8 Ataqtigiissitsineq

Nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermi suna atorsinnaanersoq erseqqissumik akissutissartaqanngilaq. Andersen et al. (2017) naapertorlugit imigassamik aalakoornartortalimmik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannerit annerpaartaat unitsitsinani katsorsaanerit ingerlanneqartarput, kisianni nunat inoqqaavinut unitsitsinani katsorsaaneq pillugu ilisimasat ima misissoqqissaarneqarsimatiginngillat pitsaanerpaamik sunnuteqarnersut ilisimaneqarnani. Sumiiffinni inuiaqatigiit nunat inoqqaavinik inullit, katsorsartinnissamik periarfissaluttuni amerlasuut amerlanngitsunik inoqarlutillu avinngarusimasumiimata, aamma innuttaasoq ulluinnarni inuunerminit illuartinneqarluni katsorsaavimmut nunneqartarmat allaaserinnittut siunnersuutigivaat unitsitsinani katsorsaaneq pisariaqarlunilu, naleqquttuullunilu aningaasaqarnermut tunngatillugu pisinnaasoq.

Allorfiup aallavia tassaavoq, innuttaasut katsorsarneqarnermik nalaanni ulluinnarni inuunerminnit illuartinneqannginnissaat pitsaasuusoq. Taamaattumik katsorsaasut arlallit aamma siunnersuutigivaat, Allorfik illoqarfinnut katsorsaaveqanngitsunut katsorsaasunik piffissat ilaanni aallartitsisarsinnaasoq, innuttaasut unitsitsinani katsorsarneqarnissamik neqeroorummik aamma iluaquteqarsinnaaniassammata. Massakkut innuttaasut nunaqarfinneersut aamma illoqarfinnit mikinerusuneersut Katsorsaavimmut katsorsartikkiartorlutik Nuummumut aallartariaqartarput.

Campbell et al. (2015) misissuinerminni Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermi nittartakkakkut kiffartuussisut (TES) misissuiffigivaat. TES atornerqarsinnaasutut naliliiffigineqarpoq, kisianni kiffartuussisut tip tigulluarneqarnissaanut iluaqutaasumik kulturikkut Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) naleqqussarneqarsinnaalluni (Campbell et al., 2015). Kalaallinut tunngatillugu sumiiffinni amerlasuuni telemedicini atornerqareerpoq, taamaattumik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermit atatillugu aamma siunissami nittartakkatigut aaqqiissutit atornerqarsinnaalernissaat periarfissaassaaq.

8.1 MI aamma KAT pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermi periutsit atatsisuusut

Allorfinni periutsit pingaernerit tassaapput MI aamma KAT, aamma katsorsaasut amerlasuut ilaatigut psykoterapimit aamma Københavnimi inuusuttunut katsorsaannermik immikkut neqeroorummit (U-turnimit) isumassarsiortarput. Native Americansinut (amerikami nunap inoqqaavinut) aamma Alaska Nativesinut (Alaskami nunap inoqqaavinut) pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaannermik misissuinerup MI-mik aamma sumiiffimmit aallaavilimmik katsorsaaneq innuttaasunut amerlanerussutilinnut assigiimmik katsorsaasarnermut sanilliuppai. Katsorsaariaatsit taakku marluk sunniutaat annertuumik assigiinngissuteqartut misissuinerup takutinngilaa. Katsorsaariaatsit taakku arlaat atorlugu katsorsarneqarsimaneq apeqqutaatinngagu aanngajaarniutinik atuinerup annikillinera katsorsarneqartuni takuneqarpoq (Venner et al., 2021).

KAT nunap inoqqaavisa akornanni katsorsaariaatsit misissorluarneqarnikuunngilaq, kisianni MI sunnuteqarluartoq misissuineri arlalinni d takuneqarpoq (Andersen et al., 2017; d'Abbs et al., 2013; Komro et al., 2017; Venner et al., 2021). Nalilersuinermit atortut sumiiffimmut

naleqqussarlugit atornerqarnerat misissuinerni arlalinni misissorneqarnikuuvoq, soorlu AUDIT-C aamma ASI-score (Jainullabudeen et al., 2015; Lee et al., 2013; Matamonasa-Bennett, 2017; Venner et al., 2015). KAT unitsitsinani katsorsaannermut, aamma innuttaasut piffissami sivilsunngitsumi ulluinnartik qimallugu katsorsaavimmuut unitsinneqarlutik katsorsarneqarnerannut atornerqartarpoq. Periuuseq atorlugu eqqarsartariaatsit, eqqarsaatit aamma pissusilersuutit nuanninngitsut, innuttaasup pinngitsuuisinnaajunnaarsimaneranut attuumassuteqarsinnaasut nassaarinissaannut innuttaasut ikiorneqarsinnaapput (Hardey, 2023). Katsorsaannermi eqqarsaatit nuanninngitsut nuannernerusumut allanngortinnissaannik, aamma aanngajaarniutinik atuinermut tunngaviusartut nassaarinissaannut innuttaasut ikiorneqartarput (Wilmhurst, 2017). Pinngitsuuisinnaajunnaarsimasup imaluunniit pinngitsuuisinnaajunnaarsimasut katsorsarneqarnerisa ingerlanneqarnerat pitsanngorsarniarlugu KAT-p iluani ilaqutariit aallaavigalugit periutsit ilaqutariit iliuuseqariarsinnaanerannut pitsaasumik naleqqussaannerut tapertaapput (Hardey, 2023; Saboo, 2023).

Allorfimmi katsorsaasunik apersuinerup takutippaa, MI aallaavigalugu taakku nalilersuorpalaanngitsumik, ammasumik aamma misissuorpalaartumik pissuseqarniarsarisut. Periaaseq taanna atorlugu innuttaasut aanngajaarniutinik atuinerminnik imaluunniit aningaasanoormik pinngitsuuisinnaajunnaarsimanerminnik unitsitsinissaminnut imaluunniit appartitsinissaminnut kajumissusiat anguniarlugu sulipput. Innuttaasut katsorsartinnerminnik annertunerpaamik pissarsinissaat siunertarlugu katsorsaasut innuttaasunut toqqissisimasumik aamma tatiginartumik attaveqarnermik qanoq pilersitsillutillu attassiinnarsinnaanerlutik eqqarsaatersuuteqarput.

Apersuinerne aamma ersarippoq, innuttaasut namminneq eqqarsartariaatsiminnik- aamma pissusilersortariaatsiminnik takunnissinnaalernissaannik, aamma pissusilersuutiminnik taakkuninnga qanoq allanngortitsisinnaallutillu kingunilimmik unammilligassanut aamma pisunut aalajangersimasunut qisuariarsinnaanerannik, taamalu pinngitsuuisinnaajunnaarnermit aniguillutik, katsorsaasut tapersuinerminni KAT atortaraat. Takuneqarsinnaavoq, innuttaasut eqqarsaatersuutinut taakkuninnga tunngatillugu ajornanngitsumik piginnaasaqalernissaat assigiinngitsorujussuusoq, imaluunniit siornatigut imminnut eqqumaffigisimannngisaannarsimanertik pissutigalugu imminnut eqqumaffiginissartik ilinniaqqaassaneraat.

Allorfimmili katsorsaasut katsorsaannermi atortussanik assigiinngitsunik arlalinnik amigaateqarlutik oqaatigivaat. Amerlasuut assersuutigalugu psykoteraapi iluani ilinniaqqikkusupput, aamma ilaqutariinnik katsorsaannermik neqerooruteqarnissamut pitsaannerusunik periarfissaqarnissamik arlallit kissaateqarlutik.

8.2 Qanga nalaassimasanit aamma kinguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsinerit

Nunat inoqqaavisa akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerit pillugit allaserisani amerlasuutigut ataatsimoortumik, qanga nalaassimasanit aamma kinguaariinni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsinerit pissutaasutut pingaarutilittut sammineqassakkajuttarput. American Nativesit (amerikami nunap inoqqaavisa) inuusuttortaat amerlasuut meeraanermi aamma inuusuttuaranngoqqammernermi pissutsinik sakkortuunik aamma kingunerlutsitsisinnaasunik nalaataqartarput (BigFoot, 2007). Innuttaasut ilaannut allanut sanilliullutik innuttaasut taakku kinguaassiuutitigut aamma timikkut atornerlunneqarnermik, aamma isumassuinikkut sumiginnagaanermik misigisaqartarnerat annertunerujussuuvoq, tamannalu angerlarsimaffiup avataanut inissinernik amerlasuunik nassataqartarluni. Tamatuma saniatigut

aanngajaarniutitik pinngitsuuisinnaajunnaarnerup, PTSD, isumatsassimanerup, imminut toqunnerit aamma eqqarsartaatsikkut ajornartorsiutit allat pisarnerat qaffasillutik. Innuttaasut ilaat taakku aamma tunngaviusumik atuarfinni aamma ingerlaqqiffiusumik ilinniartitaanerni naammassinnittarnerat appasippoq (BigFoot, 2007; Saboo, 2023).

Nunasiaataanermit- aamma nunasiaataajunnaarnissap ingerlanneqarnerinut qanga nalaassimasanit kingunerlutsinernut ilaasinnaapput isumatsassimaneq, annilaanganeq, imminut toqunnissamik eqqarsarneq, imminut naleqartinnginneq, misigissutsinik paasinninnissamik aamma oqaatiginninnissamik ajornartorsiuteqarneq, kamak, nakuusertarneq, aanngajaarniutitik atuneq aamma kulturikkut kinaassutsimik annaasaqarneq (Brave Heart, 2003). Native Americansit (amerikami nunap inoqqaavisa) akornanni aanngajaarniutitik atuneq qisuariaatit taakku suliarinissaannut nalinginnaasuuvoq (Gone, 2009; Saboo, 2023). Aanngajaarniutitik atuinermik katsorsaanermit kulturikkut akuliuffiginnittarnerit amerlasuut qanga nalaassimasat aamma kinguaariit akornanni ingerlateqqinneqartartumik kingunerluutit ajorunnaarnissamat aamma kulturikkut kinaassutsip siuarsarnissaanut pingaarutilittut isigineqartarput, pissutaasut taakku aanngajaarniutitik pinngitsuuisinnaajunnaarnissap annertunerulernissaanut tapertaasinnaammata (Kaliszewski, 2022). Kinguaariit akornanni ingerlateqqinneqartartumik kingunerlutsitsineq ima paasisariaqarpoq, angajoqqaajunerup amigaateqarnerata imaluunniit isumalluutitik aamma tapersorneqarnissamik amigaateqarnerup kingunerisaanik kingunerluutitik kingornunneqarsimasunik suliarineqanngitsunik kinguaariinnut tullernut ingerlatitseqqinneq (BigFoot, 2007; Saboo, 2023).

Ilimanarsinnaavoq pissutsit ilaasa assingi Kalaallit Nunaanni atuuttut, innuttaasut ilaat amerlasuut ajornartorsiutaasumik aanngajaarniutitik atuisuullutik, aamma meeqqat amerlasuut angerlarsimaffinni imigassamik aalakoornartortalimmik, nakuusernermik aamma/imaluunniit kinguaaassiuutitigut innarliinermik aamma isumassuinnikkut sumiginnaanermik ajornartorsiuteqarfiusuni peroriartorsimallutik. Ilutigillugu Kalaallit Nunaanni imminut toquttut amerlassusiat nunarsuarmi tamarmi qaffasinnerpaamik inissisimavoq, aamma pingaartumik inuusuttut imminnut toqoriaraluartarlutik, imaluunniit imminnut toqunniarnertik iluatsittarlugu. Taamaalilluni innuttaasut amerlasuut, Allorfiup katsorsaanermit neqeroorutaanut ilaasut, meeraanerminni taakkununga assingusunik misigisaqarsimasuusarput, aamma katsorsaasut ilaasa eqqaavaat, innuttaasut akornanni aanngajaarniutitik atuinertit ilaatigut kingunerluutinut tamakkununga qisuariaataasut.

Kingunerluutit tamakku innuttaasut nammataat pillugit katsorsaasut arlallit apersuinerni oqaluttuarput, aamma Native Americansit (amerikami nunap inoqqaavisa) (tak. Gone 2009) akornannisut aanngajaarniutitik atuneq anniaatinik nipaallisaanertut atorineqartartut (Gone, 2009). Amerlasuut nammassallugit artornartunit qimaallutik imigassamik aalakoornartortalimmik aamma hashimik imminnut nakorsaasertarput. Innuttaasut inuunerminni siusissukku kingunerlutsitsissutaasinnaasunik misigisaqartarsimanertik aamma atugaqartarsimanertik eqqarsaatiminnut aamma qisuariaatiminnut amerlasuutitigut pissutaasut paasitillugit ikiornersigut eqqarsaatit aamma pissusilersuutit nuanninngitsut nuannersunngortillugit innuttaasut imminnut naleqartinneq qaffassarnissaannut ilaatigut KAT qanoq atortarnerlugu katsorsaasut nassuiaapput. Innuttaasut katsorsartittut amerlasuut angerlarsimaffinnit 'paatsiveerusimaarfiusunik' taasaminnit aggersuusut katsorsaasut nassuiaapput, aamma innuttaasut peqqissusiannik misissuinerit takutippaat, ilaqutariinni- aamma peroriartornermit pissutsit atukkat allanngorartut ukiuni kingullerni 40-50-ini nuna tamakkerlugu atugaasimasut (Larsen CVL et al., 2019). Tamanna pissutigalugu katsorsaasut kissaateqarput, Allorfiup ataani assersuutigalugu kinguaaassiuutitigut innarligaanermit kingunerlutsitsinerit katsorsarnissaannik neqerooruteqarnissamik periarfissaqartariaqartoq.

8.3 Inuusuttut – immikkut sullinneqartussatut siunnerfigalugit

Andersen et al (2017) naapertorlugit nunani killerni inuiaqatigiinnut amerlanerussutilinnik inulinnut sanilliullugu sumiiffinni nunap inooqqaavinik amerlasuunik inulinni imigassamik aalakoornartortalimmik imeriaatsit allaanerupput. Inuiaqatigiinni taakkunani inuusuttut akornanni ajornartorsiutaasumik imigassamik aalakoornartortalimmik atuisarneq inuusuttut ukiukitsuararsuit akornanni pisarpoq, aamma inuiaqatigiit ilaanni imigassamik aalakoornartortalimmik imertarneq inooqataanikkut ileqquulluni (Matamonasa-Bennett, 2017).

Kulis & Brown (2011) misissuinerimi inuusuttut aanngajaarniutinut akuersaannginnerminnut periuserisartagaat misissorneqarput. Taakku paasivaat, American Nativesit (amerikami nunap inooqqaavisa) inuusuttortai misissuinerimi inuusuttut amerlanerussutillit akerliannik nalinginnaasumik REAL-imik (refuse (itigartitsineq), explain (nassuiaaneq), avoid (ingalassimannineq), leave (qimagunneq)) periutsit aangajaarniutinik neqeroortoqartillugu akiornissaanut pitsaanerpaajusut paasisimaneq ajoraat. Taakku taarsiullugu assigiinngitsunik qisuariaateqarfiunngitsunik imaluunniit oqaasertaliinertaqanngitsunik periuseqarnissartik salliutippaat, soorlu siunnerfilimmik aamma paasisaqarfiusumik periuseqarluni aanngajaarniutinik atuineq ajorlutilluunniit atuisartuusaartarlutik, soorlu aanngajaarniut aserorterlugu, aamma neqeroortigineqartup naleqquttortaanik apeqqusiillutik. Periuserineqartut taakku inuusuttut inooqataanikkut inissisimaffimminniiginnarnissaat pisinnaalersippaat, aamma kulturikkut pissuteqartumik pingaaruteqartuusut ilimanarluni, soorluttaaq inooqataanermut tunngatillugu tarrarsorerullutik, taakkunani aanngajaarniutinik neqeroorfigineqarlutik misigalugu (Kulis & Brown, 2012).

Apersuinerimi Allorfiup katsorsaasui oqaluttuarput, innuttaasut amerlanerit inooqataanikkut ataatsimoorfinnut, imigassamik aalakoornartortalimmik imaluunniit hashimik qitiutitsiffiusunut tunngatillugu unammilligassanik misigisaqartartut, kisianni inuusuttunut immikkut artornartuullunilu kiserliornartuulluni. Aanngajaarniutinik atuinermut atatillugu ataatsimoorit tatineqartarneq siammasikkunarpoq, aamma innuttaasut inuusuttut katsorsarneqartut ataatsimoorfinnik allaanerussunik amigaateqarput, ilutigitiillugu aanngajaarniutinik atuisuunngitsutut nutaatut imminnut taanissaminnik assorooruteqarlutik.

Ilisimatusaatigalugu allaaserisani nassuiarneqarpoq, kulturi tunngavigalugu aanngajaarniutinik atuinermut katsorsaalluni akuliuffiginninnerit amerlasuut nunap inooqqaavisa inuusuttortaanut siunnerfillit ilinniartitaanermut tunngasunik, sunngiffimmi sammisassanut aamma kulturikkut attaveqatigeeriaatsinut aalajangersimasunut, soorlu talking circlesinik (amerikamut avannarlermut tunngatillugu) imaqartartut (Hawkins et al., 2004; Lowe et al., 2012; Saboo, 2023). Tamatuma saniatigut nassuiarneqarpoq, kulturerineqaaqartumi avatangiisit tapersersuiffiusut aamma utoqqarnut aamma isumassuinerimik tunniussaqaqartunut allanut atassuteqarfiit pitsaasut inuusuttunut, pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ajornartorsiutilinnut, pitsaasorpasuarnik sunniuteqarsinnaasut (Hardey, 2023). Sumiiffinni amerlasuuni inuusuttut najukkaminni ataatsimoorfigisartagatoqqaminnut attaveqarfiit taakku pilersinnissaat ajornakusoortittarpaat, taamaattumik pingaaruteqarpoq inuusuttumut katsorsarneqartumut isumassuineq pitsaanerpaaq tunniussinnaajumallugu suliassaqaqarfimmik ilisimasallit, naggueqatigiinnut ilaasortat, aqutsisut aamma taakku ajornarsitsisartuisa (healerisartuisa) katsorsaaneq suleqatigiissutigissagaat (Saboo, 2023).

Allorffimmi kalaallit kulturiat aamma ileqqi annertuumik aallunneqanngillat. Inuiaqatigiit amerlasoorpassuartigut danskit periaasiat malillugu aaqqissuussaapput. Tamatuma kingunerivaa, suleqatigiiffiit aamma suliffeqarfiit assigiinngitsut akornanni akisussaaffiit sukannersumik agguataarneqarsimanerat, aamma ataatsimut isiginnilluni katsorsaanikkut aaqqiissutissanik pitsaasunik aallartitsinissaq ajornakusoorsinnaalluni, naak katsorsaasut apersorneqartut arlallit

tamatuminngarpiaq kissaateqaraluartut. Pingaartumik innuttaasunut inuusuttunut katsorsaanerup immikkoortuinut assigiingitsunut tunngatillugu katsorsaasut misissuineri isumaqatigiillutik oqaatigivaat, oqaloqatigiinnerit saniatigut ilassutitut sammisassaqartitsinerik allanik pisariaqartitsisoqartoq. Taamaalillutik katsorsaasut amerlasuut eqqumaffigivaat, innuttaasut inuusuttut ataasikkaarlugit aamma ataatsimoortillugit sammisassaqartitsinerit aqputigalugit pitsaasumik qanoq attaveqarfigisinnaanerlugit, aamma katsorsaanerup ilaatut kissaatigisaminnik sammisassanik amerlasuunik isumassarsiaqarlutik.

8.4 Sumiiffimmi sammisassaqartitsisarnertit aanngajaarniutinik atuiffiunngitsut

Native Americansit (amerikami nunap inoqqaavisa) aamma Alaska Nativesit (Alaskami nunap inoqqaavisa) aamma Australian Aboriginals (Australiami nunap inoqqaavisa) akornanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaasarneq pillugu misissuinerit kulturikkut kinaassutsimik aamma oqaluttuarisaanikkut kingornussanik aallussiffioqqippat (Andersen et al., 2017). Misissuinerit taamaattut ilaatigut utoqqartanit ikiorneqarnerup aamma inuit, nunap inoqqaavinut aalajangersimasunut ilaasut, kinaassusiisa nassaareqqinneqarnissaat ajornartorsiutaasumik pinngitsuuisinnaajunnaarnermit ingerlariaqqinnissami pingaaruteqartuusut nalunaarutiginniffiupput. Sumiiffinni inuiaqatigiit ilaanni siusinnerusukkut imigassamik aalakoornartortalimmik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasut, kulturikkut kingornussaminnik aamma kinaassutsiminnik suliaqarsimasut, aamma kulturimik attatiinnarnissaanik akisussaaffimmik massakut tiguisimasut, maligassiuusutut isigineqarlutik nittarsaanneqartarput (Matamonasa-Bennett, 2017). Alaska Nativesini (Alaskami nunap inoqqaavini) utoqqaat akornanni kulturikkut aaqqissuussinerni peqataaneq aamma kulturikkut naleqartitanik ilinniartitsisutut inissisimanermi imigassamik aalakoornartortalimmik atuinnginnissamut tunngatillugu kajumissuseqalersitsisoq takuneqarpoq, atuuffiup tamatumma immersornissaanut kingullertut taaneqartup akimmisaarfiunera pissutigalugu (Lewis & Allen, 2017).

Sumiiffimmi inuiaqatigiinni ajornartorsiutaasumik aanngajaarniutinik atuinermik pitsaaliuineq paasissutissiinertalimmik sammisassaqartitsinerimik aamma imigassamik aalakoornartortalimmik ilaqanngitsumik nuannisaqatigiinnernik nittarsaassinerimik ilalik kiserliornermut akiuissutaasinnaavoq, aamma akisussaaffimmik tigusinissamut nakussassaataalluni (Jainullabudeen et al., 2015; Komro et al., 2017). Misissuinerit arlallit, sumiiffinni inuiaqatigiinni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerimik aallussiffiusut, takutippaat periutsit sumiiffimmi ataqatigiinnermik aamma sumiiffimmi ataatsimoornermut peqataasutut aamma attuumassuteqartutut misigisimanermik aallussiffiusut akisussaaffimmik tigusinissap angunissaanut atatillugu periusiusut sunniuteqarluartut (Etz et al., 2012; Whitesell et al., 2012; WHO, 2006). (WHO, 2006, Whitesell et al., 2012, Etz et al., 2012).

Oqaatigineqareersutut Allorffimmi katsorsaasut innuttaasut kalaallit kinaassusiannik immikkut aallussinngillat, kisianni attuumassuteqartutut misigisimaneq annaaneqartoq, innutaasut aanngajaarniutinik atuinerminnik appartitsiniarlutik imaluunniit taamaatitsiniarlutik aallartinnertik pissutigalugu siusinnerusukkut pisarnertut ilagisartakkaminnut akuusinnaajunnaarsimagaangamik misigisartagaat eqqumaffigisorujussuaat. Katsorsaasut naapertorlugit innuttaasut kiserliorneq aamma kinaassutsip annaana misigisarpaat, aamma nalusarpaat ataatsimoorfiit sorliit, aanngajaarniutinik atuiffiunngitsut, akuuffigilersinnaanerlugit. Innuttaasunut katsorsartittunut, imaluunniit katsorsartinnerup naammassineqareernerani ataatsimoorussamik sammisaqartitsinerik neqerooruteqarsinnaanissaq kissaatigalugu katsorsaasut arlallit apersuineri oqaatigimmassuk tamanna tunngaviuvoq. Siunnersuutigineqarpoq naapiffiusinnaasumik, ataatsimoorluni sammisaqarfiusinnaasumik, soorlu qitinnermik,

erinarsornermik, pinnguaatersornermik il.il peqalernissaq, aammali aaqqissuussinerit paasisitsiniaanertut ittut innuttaasunut paasitsiniaanernik aamma pitsaasumik peqqinnartumillu inuunermut attuumassutilinnik imaqarnerusut sammineqarsinnaallutik.

Katsorsaat arlallit namminneq aanngajaarniutinik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasuunikuupput, aamma taamaalillutik innuttaasut inissimaffiisa paasisinnaanerannut tunngatillugu namminneq misilittakkatik atorsinnaallugit. Innuttaasulli katsorsartittut amerlasuut inissisimaffitsik kanngusuutigivaat, aamma pinngitsuuisinnaajunnaarsimanermut atassuserneqarpallaarusunnatik. Siusinnerusukkut pinngitsuuisinnaajunnaarnikuusimasut arlaqarnerusut saqqummerpata, aamma maligassiusitut nittarssaallugit taava imaassinnaavoq katsorsartinnissaq kanngunarpallaarunnaartutut misigisimaneqalissasoq.

8.5 Ataatsimoortunik aamma ataatsimut isiginnilluni suliniarneq

Kirmayer et al. (2011) naapertorlugit, naggueqatigiit inuit silarsuarmik paasinnittarneranni inuit ataasiakkaat qitiusutut inissisimangillat. Tamanna nunani killerni ileqqut nalinginnaasut aamma silarsuarmik paasinnittarnerit malillugit inunnik qitiutitsisilluni paasinnerit illuatungerivaat. Inuk naggueqatigiit inuit inuunermik paasinninneranni silarsuarmi nukiit pissanillit akornanni immikkoortutut ilaaginnarpoq. Naggueqatigiit Inuit peqqinneq silarsuarmi inuup avatangiiserisaani nukiit akornanni pitsaanerpaamik oqimaaqatigiissitsinikkut anguniartarpaat (Kirmayer et al., 2011). Tamanna aamma kalaallit ilusilersugaanni 'peqqissuserput'-mi ersersinneqarpoq (Larsen og Olesen, 2022). Tassani isumagineqartoq tassaavoq, inuit inuunerat, peqqissusiat aamma inuulluataarnerat inooqataanikkut aamma kulturikkut assigiinngitsutigut tunngavileeqataasunit sunnersimaneqartoq, soorlu peroriartornermi atukkat, ilinniagaqarneq, ineqarnikkut pissutsit, suliffeqarneq aamma peqqinnissaqarfimmik atuisinnaaneq. Tassunga ilaliullugu pingaartumik ataatsimoorneq, ilaqquttat aamma atassuteqarfiit, pinngortitaq, kalaalimerngit aamma timip, tarnip aamma anersaap imminnut atasutut isigalugit inuunermut pitsaasumut tunngavileeqataasusut (Naalakkersuisut., 2020; Ottendahl et al., 2021). Nunap inoqqaavini amerlasuuni ajorunnaarsaaneq (healing) kaaviaartutut aamma ataatsimut isiginnilluni iliuuserineqartarpoq, ilaqquttanut, eqqarlinut, sumiiffimmi inuiaqatigiinnut atassuteqalernissamut aamma atassuteqartuarnissamut, aamma timikkut, eqqarsartaatsikkut aamma anersaarsiornikkut kinaassutsip, avatangiisit aamma anersaat silarsuaata oqimaaqaatigiissinnissaasa nassarinnissaanut tunngasuulluni (Allen et al., 2011; Hodge et al., 2009; Moghaddam & Momper, 2011; Saboo, 2023).

Novins et al. (2011) tunngavilersuutigivaat, aanngajaarniutinik atuinermik katsorsaanerup ineriartortinnissaanut sumiiffinni inuiaqatigiit naleqartitaat katsorsaaneramik ingerlatsinermi, kiisalu sunniutit ilisimatuussutsikkut uppersarnissaasa suliarinnissaannut ilaatinneqarnissaat pingaaruteqartuusut. Tamatuma saniatigut ilisimatuussutsikkut uppersaatit taakku suliarinnissaannut inunnut tunngasutigut aamma angallannikkut isumalluutit ineriartortinneqarnissaat aallunneqartariaqaralarpoq (Novins et al., 2011). Nunap inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutinik atuinermik katsorsaanermi kulturikkut akuliuffiginninnerit amerlasuut kulturimut aalajangersimasumut tunngatillugu atugassatut suliaasarput, aamma amerlasuutigut anersaarsiornermik, kulturikkut kinaassutsimik aamma qanga nalaassimasanit aamma kinguaariit akornanni ingerlateqqinneqartunik kingunerluutinik ajorunnaarsaaneramik ilaqakkajuttarlutik. Tamatuma saniatigut ileqqut malillugit aamma kulturikkut sammisassaqaartitsinernut peqataaneq pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanermi pingaarutilittut erseqqissarneqakkajuttarpoq (Saboo, 2023). Kulturi tunngavigalugu akuliuffiginninnerit ilarujussui nunani killerni akuliuffiginninnernut ilanngullugit eqqarsaatigineqakkajuttarput, aamma akuliuffiginninnerut

nutaangortinneqarlutik sumiiffimmi inuiaqatigiinnut aalajangersimasunut suliarineqartarlutik. Amerlasuutigut taakku sammisassaqtitsinernik, soorlu qitinnermik, erinarsornermik, qilaatersornermik, sapangaaqquerinermik, mersornermik, pinngortitami sammisaqarnermik, oqaluttuaqattaanermik, oqaatsinik, qinoteqatigiinnernik, tupernik qanganitsanik, nalliuttorsiorpalaartumik pissusilersuutinik, nakorsaatinik, ilisimasanik ingerlatitseqqinnermik aamma iloqqasunngorluni oqaloqatigiinnernik imaqakkajuttarput (Rowan et al., 2014). Rowan et al. (2014) naapertorlugit tamatuma ilimanarsisippaa, kulturi tunngavigalugu akuliuffiginninnerit ataatsimut isigalugu sullitat pisinnaasusiannik pitsanngoriartitsisartut, aamma amerlanernut tunngatillugu aanngajaarniutinik atuineq appartinneqartarluni (Saboo, 2023).

Allorfik pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ataatsimut isiginnilluni katsorsaariaseqarpoq, tamanna ima paasillugu, katsorsaanerup ingerlanneqarnera innuttaasup inuunermini killiffianik paasinninneq ataatsimut isigalugu, aamma pinngitsuuisinnaajunnaarnermut aallaaviusut tunngavigalugit aaqqissuunneqartarluni. Katsorsaanerup ingerlanneqartarnera ima eqaatsigisarpoq, innuttaasunut ataasiakkaanut tamanut naleqqussarneqarsinnaalluni, katsorsaanerup ingerlanerani oqaloqatigiinnernut amerlasuunut taakku ilusileeqataasarlutik. Tamatuma saniatigut katsorsaasut katsorsaanerup ingerlanneqarnerata nalaani assigiinngitsunik sammisaqartitsisinnaapput. Innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnermit aniguinissaminnut sunniutilinnik inuunerminni atugaannik allanik katsorsaasut ilaat aamma ikiuunniartarput. Taakku tassaasinnaapput aningaasaqarnermut tunngasutigut siunnersuineq, imaluunniit ineqarnikkut atukkanut tunngasut. Apersuinerit tikkuussipput, katsorsaasut amerlasuut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerup aaqqissuunneqarnissaanik takorluugaqartut, maannakkornit katsorsaanermit ataatsimut isiginninnerulluni periuseqarnermik periarfissiisumik. Kisianni naggueqatigiit inuit kinaassusiannik, nunap oqaluttuassartaanik aamma ataatsimoorluni kingunerluutinik kingornunneqarsimasunik, pingaartumik inuusuttunit aallussinerit, ukiuni makkunani eqqumaffigineqarnerulersut sammisassaqtitsinerit kulturikkut aamma kinaassutsimik aallaavillit aamma periaaseqarfiusut Kalaallit Nunaanni pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerup siuariartorsinnaanerannik ilimanarnerulersitsisinnaavoq.

9 Eqqumaffigisassat

Misissuineq manna tunngavigalugu eqqumaffigisassat arfinillit matuma ataani erseqqissarpavut, Kalaallit Nunaannut tunngatillugu pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaarnermik, pingaarnertut aamma aalajangersimasumik Allorfiup ataani sulinerup ingerlateqqinissaanut atatillugu eqqarsaatigissallugit pingaaruteqarsinnaasut.

- **Sullinneqartussat siunnerfiit:** Erseqqilluinnarpoq innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnerminnik Allorfimmi katsorsartittut sullinneqartussat siunnerfigineqartuni assigiinngitsuni, tamarmik immikkut katsorsaanerup iluani pisariaqartitaqarlutik inissisimasuusut katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut eqqumaffigigaat. Sullinneqartussat siunnerfigineqartut taakku marluk nassuiarnissaannut periaaseq pingaarutalik ataaseq tassaavoq taakku oqaloqatigiinnermut kajumilersitsisumut aamma inuup nammineq imminut ajornartorsiutiminullu qanoq isiginninnera qitiutillugit katsorsaariaatsimut ilaasinnaarnerminnut piginnaasaqassusiat. Ataatsimoortut ataatsit katsorsaanerup ingerlanneqarnera minnerusumik annerusumilluunniit toqqaannarnerusumik ilaaffigisinnaagaat, ataatsimoortut aappaat misigisimasaminnik, eqqarsaatiminnik aamma misigissutsiminnik isumassaqaqtitsitsinissartik aamma oqaasinngortitsinissartik ilikkarnikuunngisaannarsimavaat. Sullinneqartussat siunnerfigineqartunik immikkoortiterinerup pingaarutillip aapaa tassaavoq suaassutsit aamma ukiut aallaavigalugit aqqissuussineq, katsorsaasut misigisarmassuk ataatsimoortunut taakkununga assigiinngitsunik periuseqarnissaq pisariaqartinneqartartoq. Sullinneqartussat siunnerfigineqartunut sammisassaqaqtitsinissamik aamma suliniutigineqarsinnaasunik assigiinngitsunik katsorsaasut aamma katsorsaavinni aqutsisut siunnersuutissaqarput. Sullinneqartussat siunnerfigineqartunut assigiinngitsunut taakkununga ilassutitut katsorsarneqarnissamik nassuiaatinik suliaqarnissaq iluaqutaasinnaassagunarpooq, suliffeqarfiup iluani, aamma immikkoortortani assigiinngitsuni, ilisimasamik ingerlatitseqqittarnerup aamma isumassarsiortarnerup sapinngisamik annertunerpaamik pinissaa qulakkeerniarlugu.
- **Periutsit aamma atortussat:** Atortussanut aalajangersimasunut sammisunik, katsorsaarnermi atorineqarsinnaasunik, pikkorissartitsisarnissaq aamma ilinniaqqinnissaq katsorsaasut arlallit ujartrpaat. Taamaalliluni atortussat amerlisarneqarnissaat, tamannalu aqutigalugu katsorsaarnerni tamani allangorartitsinnaanerit periarfissaqalersinnissaat katsorsaasunit ataasiakkaanit kissaatigineqartorujussuuvoq.
- **Innuttaasunut katsorsartinnerup ingerlanneqarnerata avataaniittunut sammisassaqaqtitsinerit:** Misissuinermi arlallit erseqqissarpaat, innuttaasut katsorsarneqarnermik nalaanni aamma naammassereernerani sumiiffimmik ornissinnaasaminnik aamma ataatsimoorfinnik, kiisalu sammisassamik aanngajaarniutitik atuiiffiunngitsunik amigaateqartut. Tamanna inatsisip maannakkut atuuttup iluaniinnanilu Allorfiup akisussaaffiisa iluaniinngilaq, kisianni katsorsaasut isumaqarput suliniutit taamaattut innuttaasut katsorsartittut imaluunniit katsorsartereersimasut aanngajaarniutitik atuiunnaarsimallutik imaluunniit atuinerminnik annikillitsimallutik inissisimaffigilikkaminni nutaami tapersorneqarnissaannut ilapittuutaasinnaasut.
- **Katsorsaarnermik siammassinnerusumik aallussineq:** Naak Allorfik inunnut aningaasanoornermik imaluunniit aangajaarniutitik pinngitsuuisinnaajunnaarsimasunut katsorsarneqarnissamik neqeroorutaagaluartoq, innuttaasut pinngitsuuisinnaajunnaarnerannut tunngavippiaasut katsorsaasunit amerlasuunit

annertuumik aallunneqarput. Katsorsaasut amerlasuut kingunerluutinik, innuttaasup inuunerani siusinnerusukkut misigineqarsimasunik, katsorsaasinnaanissaminnik soqutiginnippit, imaluunniit innuttaasut taakku katsorsaasumut Allorfiup ataani suliaqarluni tamatuminnga aallussisumut innersuussisinnaarusukkaluarput. Massakkuugallartoq tamanna periarfissaqanngilaq, assersuutigalugu kinguaassiuutitigut innarligaasimanermit kingunerlutsitsinerit Allorfiup akisussaaffiisa iluaniingimmata. Eqqumaffigissallugu naleqquttuussaaq, Allorfiup katsorsaansamik- aamma siunnersorneqarnissamik neqeroorutinngorsinnaanissaa katsorsaasut amerlasuut kissaatigimmassuk, pinngitsuuisinnaajunnaarnermik katsorsaanerup saniatigut siammassinnerusumik siunertaqarluni, soorlu psykoterapeutinit imaluunniit kinguaassiuutinut tunngasutigut ilinniagaqarsimallutik ilisimasalinnit katsorsarneqarnissamik neqerooruteqarsinnaalerluni.

- **Ingerlatsivinnik avataaneersunik suleqateqarneq:** Innuttaasut ajornartorsiutaannut aamma katsorsartereernermit kingorna iliuusissatut pilersaarutinut tunngatillugu kommuninik aamma inissiatileqatigiiffinnik suleqateqarniarneq amerlasuutigut ajornakusoorartoq Allorfimmi katsorsaasut misigisarpaat. Katsorsartereernerup kingorna iliuusissanut pilersaarummik kommunit suliaqarnissaannik katsorsaasut ataasiakkaat taamaallaat eqqaamatitsiniarsarisinnaasarput, aamma innuttaasut ajornartorsiutiminnik, amerlasuutigut pinngitsuuisinnaajunnaarnermik ajornartorsiuteqarnerannut assigiinngitsutigut attuumassuteqarsinnaasunik, aaqqiinissaannik ikiorniarsarisinnaasarlugit. Allorfiup nammineerluni isumaginninnermi siunnersorteqarsinnaaneramik, ajornartorsiutinik taamaattunik aallussisisinnaasumik, kissaateqarneq katsorsaasunit arlalinnit eqqaaneqarpoq. Aaqqiissutilli tamatuma ajornartorsiutit aaqqiivigisinnaarpasinngilai, suliaasanut tamakkununga akisussaaffik Allorfimmiinnani kommuniniimmat.
- **Kulturikkut kinaassuseq aamma katsorsaanermit aallussineq:** Aanngajaarniutinik katsorsaasernermit periutsit assigiinngitsut ilisimaneqarluartut aallaavigalugit Allorfik katsorsaansamik neqerooruteqarpoq. Nunap inoqqaavisa akornanni aanngajaarniutinik atuinermik katsorsaasarneq pillugu ilisimatuussutsikkut allaaserisat amerlasuutigut sumiiffimmi kulturimik aamma ileqqunik, kiisalu ataatsimut isiginnilluni katsorsaanermit aallussiffiusut tamanna Allorfimmi immikkut eqqumaffigineqarpasinngilaq. Ukiuni makkunani naggueqatigiit Inuit akornanni inuiaqatigiinni, pingaartumik kinguaariinni inuusunnerusuni, kulturikkut kinaassuseq aamma kulturimik malunnartitseriaatsit aallunneqaleriartuinnarput. Ilimanarpoq ataatsimoortunut katsorsaariaatsinik aamma kulturikkut kinaassutsimik eqqumaffiginninnerulerneq innuttaasunut, pinngitsuuisinnaajunnaarnerminnik katsorsartinniarlutik Allorfimmut saaffiginnittunut, iluaqutaasinnaassasoq.

Najoqquat

- Allen, J., Mohatt, G. V., Rasmus, S. M., Two Dogs, R., & Ford, T. (2011). Cultural interventions for American Indian and Alaska Native Youth: The Elluam Tungiinun and Nagi Kicopi programs. *Child Psychology and Mental Health: American Indian and Alaska Native Children and Mental Health: Development, Context, Prevention, and Treatment*, 337-364.
- Allorfik. *Alle borgere i behandling for rusmiddel og spilproblemer skal have lavet en plan for efterbehandlingen.*
- Allorfik. *Samtaletilbud til pårørende til personer, der har problemer med rusmidler.*
- Allorfik. Tilbud om efterbehandling i Allorfik.
- Allorfik. (2018). *Allorfik Annual Report 2016-17.*
- Allorfik. (2019). *Allorfik Annual Report 2018.*
- Allorfik. (2020a). *Allorfik Annual Report 2019.*
- Allorfik. (2020b). Behandlingsforløb i Allorfik.
- Allorfik. (2020c). *Information om rusmiddelbehandling - et gratis behandlingstilbud ved problemer med alkohol, hash og spil.*
- Allorfik. (2021). *Allorfik Annual Report 2020.*
- Allorfik. (2022). *Allorfik Annual Report 2021.*
- Andersen, L., Munk, G. S., Bilberg, R., & Nielsen, S. A. (2017). What treatment should be offered to indigenous people suffering from alcohol use disorder? *Drug and Alcohol Review*.
- BigFoot, D. S. (2007). American Indian youth: Current and historical trauma. . *University of Oklahoma Health Sciences Center*. <https://www.researchgate.net/publication/253465013>
- Brave Heart, M. Y. H. (2003). The Historical Trauma Response Among Natives and Its Relationship with Substance Abuse: A Lakota Illustration. *Journal of Psychoactive Drugs*, 7-13. <https://doi.org/10.1080/02791072.2003.10399988>
- Campbell, A. N. C., Turrigiano, E., Moore, M., Miele, G. M., & Rieckmann, T. (2015). Acceptability of a web-based community reinforcement approach for substance use disorders with treatment-seeking American Indians/Alaska Natives. *Community Mental Health Journal*.(51(4)), 393-403. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10597-014-9764-1>
- Cornish, F., Gillespi, e. A., & Zittoun, T. (2013). Collaborative Analysis of Qualitative Data. In *Handbook of qualitative data analysis* (pp. 79-93).
- d'Abbs, P., Togni, S., Rosewarne, C., & Boffa, J. (2013). The Grog Mob: lessons from an evaluation of a multi-disciplinary alcohol intervention for Aboriginal clients. *AUSTRALIAN AND NEW ZEALAND JOURNAL OF PUBLIC HEALTH*, 37(5).
- Etz, K. E., Arroyo, J. A., Crump, A. D., & Rosa, C. L. (2012). Advancing American Indian and Alaska Native substance abuse research: current science and future directions. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 38(5), 372-375.
- Gone, J. P. (2009). A community-based treatment for Native American historical trauma: prospects for evidence-based practice. *J. Consult Clin Psychol.*, 751-762. <https://doi.org/10.1037/a0015390>
- Hardey, S. (2023). *Addiction treatment for teens and adolescents*. <https://americanaddictioncenters.org/rehab-guide/teens>
- Haren, T., & Foss, H. Den Motiverende Samtale. En introduktion.
- Hawkins, E. H., Marloatt, G. A., & Cummins, L. H. (2004). Preventing Substance Abuse in American Indian and Alaska Native Youth: Promising Strategies for Healthier Communities. *Psychological Bulletin*, 130(2), 304-323. <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.2.304>
- Hodge, D. R., Limp, G. E., & Cross, T. L. (2009). Moving from colonization toward balance and harmony: a Native American perspective on wellness. *Social Work*, 54(3), 211-219.

- Inatsisartutlov nr. 10 af 12. juni 2019 om behandling af afhængighed, (2019).
<https://lovgivning.gl/lov?rid=%7BEF1F3690-77F8-4FA9-A585-51A44FB97041%7D>
- Jainullabudeen, A. T., Lively, A., Singleton, M., Shakeshaft, A., & Tsey, K. (2015). The impact of a community-based risky drinking intervention (Beat da Binge) on Indigenous young people. *BMC Public Health*.
<https://doi.org/10.1186/s12889-015-2675-4>
- Kaliszewski, M. (2022). *Substance Abuse Statistics for Native Americans*. American Addiction Centers. Retrieved 23-05 from <https://americanaddictioncenters.org/rehab-guide/addiction-statistics/native-americans>
- Kirmayer, J. L., Dandeneau, S., Marshall, E., Philips, K. M., & Williamson, J. K. (2011). Rethinking Resilience From Indigenous Perspectives.
- Komro, A. K., Livingston, D. M., Wagenaar, C. A., Kominsky, K. T., & Pettigrew, W. D. (2017). Multilevel Prevention Trial of Alcohol Use Among American Indian and White High School Students in the Cherokee Nation. *American Journal of Public Health; Washington*, 107(3), 453-459.
<https://doi.org/10.1111/1753-6405.12122>
- Kulis, S., & Brown, F. E. (2012). PREFERRED DRUG RESISTANCE STRATEGIES OF URBAN AMERICAN INDIAN YOUTH OF THE SOUTHWEST. *J Drug Educ*.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, C.V.L., Curtis, T., & Bjerregaard, P. (2012). Gambling Behavior and Problem Gambling Reflecting Social Transition and Traumatic Childhood Events Among Greenland Inuit: A Cross-Sectional Study in a Large Indigenous Population Undergoing Rapid Change. *J Gambli stud*.
- Larsen, C.V.L., Hansen, C.B., Ingemann, C., Jørgensen, M.E., Olesen, I., & Sørensen, I.K., e. a. (2019). *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018. Levevilkår, livsstil og helbred - oversigt over indikatorer for folkesundheden*.
- Larsen, C. V. L. & Olesen, I. (2022). Sundhed og social omsorg, i: Trap Grønland: Grønland. (2022). (6. udgave ed.). Trap Danmark Gad.
- Lee, K. S. K., Dawson, A., & Conigrave, K. M. (2013). The role of an Aboriginal women's group in meeting the high needs of clients attending outpatient alcohol and other drug treatment. *Drug and Alcohol Review*, 618-626. <https://doi.org/10.1111/dar.12068>
- Lewis, J. P., & Allen, J. (2017). Alaska Native Elders in Recovery: Linkages between Indigenous Cultural Generativity and Sobriety to Promote Successful Aging. *Journal of cross-cultural gerontology*, 32(2), 209-222.
- Lowe, J., Liang, H., Riggs, C., Henson, J., & Elder, T. (2012). Community Partnership to Affect Substance Abuse among Native American Adolescents. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 38:5, 450-455. <https://doi.org/10.3109/00952990.2012.694534>
- Matamonasa-Bennett, A. (2017). "The Poison That Ruined the Nation": Native American Men—Alcohol, Identity, and Traditional Healing. *American Journal of Men's Health*, 11(4), 1142-1154.
- McHugh, K. R., Hearon, A. B., & Otto, W. M. (2011). Cognitive-Behavioral Therapy for Substance Use Disorders. *Psychiatr Clin North Am*. <https://doi.org/10.1016/j.psc.2010.04.012>
- Miller, R. W., & Rose, S. G. (2009). Towards a Theory of Motivational Interviewing. *Am Psychol*.
<https://doi.org/10.1037/a0016830>
- Moghaddam, J. F., & Momper, S. L. (2011). Integrating spiritual and western treatment modalities in a Native American substance user center: Provider perspectives. *Substance Use & Misuse*, 46(11), 1431-1437. <https://doi.org/https://doi.org/10.3109/10826084.2011.592441>
- Novins, D. K., Aarons, G., A., Conti, S. G., & Dahlke, D. (2011). Use of the evidence base in substance abuse treatment programs for American Indians and Alaska natives: pursuing quality in the crucible of practice and policy. *Implementation Science*.
- Naalakkersuisut. (2014). *Misbrugsbehandling. Behov og samfundsmæssige gevinster*.
- Naalakkersuisut. (2015). *Forslag til national plan for fremtidens misbrugsbehandling*.
- Naalakkersuisut. (2020). *Inuuneritta III*.

- Ottendahl, C. B., Bjerregaard, P., Svartá, D. L., & Sørensen, I. K. (2021). *Mental sundhed og helbred blandt 15-34 årige i Grønland*.
- Pedersen, C. P., & Bjerregaard, P. (2011). Det svære ungdomsliv. Unges Trivsel i Grønland 2011. - En undersøgelse om de ældste folkeskoleelever. *SIF's Grønlandstidsskrifter nr. 24*.
- Psykiatrifonden. *Misbrug*. Psykiatrifondeon. <https://psykiatrifonden.dk/diagnoser/misbrug>
- Rowan, M., Poole, N., & Shea, B. (2014). Cultural interventions to treat addictions in Indigenous populations: findings from a scoping study. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 9:34.
- Saboo, K. M. (2023). Native American Youth & Substance Abuse Treatment: An Adjustable Intervention for Healing
- Sciuto, S., & Gjaldbæk, A. C. (2018). *Om Unge og Hash*.
- Sliedrecht W, De Waart R, Witkiewitz K, & HG., R. (2019). Alcohol use disorder relapse factors: A systematic review. *Psychiatry Research*.
- U-turn. Københavns kommune. Retrieved 11-05-2023 from <https://uturn.kk.dk/om-os>
- Venner, K. L., Greenfield, B. L., Hagler, K. J., Simmons, J., & Lupee, D. (2015). Pilot outcome results of culturally adapted evidence-based substance use disorder treatment with a Southwest Tribe. *Addictive Behaviors Reports*, 21-27.
- Venner, K. L., Serier, K., Sarafin, R., Greenfield, B. L., Hirchak, K., Smith, J. E., & Witkiewitz, K. (2021). Culturally tailored evidence-based substance use disorder treatments are efficacious with an American Indian southwest tribe: An open-label pilot-feasibility randomized controlled trial. *Addiction*. <https://doi.org/10.1111/add.15191>
- VIVE. (2021). Børn og unges adgang til psykisk hjælp i Grønland.
- Whitesell, N. R., Beals, J., Crow, C. B., & Mitchell, C. M. (2012). Epidemiology and etiology of substance use among American Indians and Alaska Natives: risk, protection, and implications for prevention. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 38(5), 376-382.
- WHO. (2006). *What is the evidence on effectiveness of empowerment to improve health?*
- Wilmhurst, L. (2017). *Substance-related disorders. Abnormal child adolescent psychology: A developmental perspective*. Routledge.
- www.sum.dk. *Alkohol- og stofmisbrug*. Indenrigs- og Sundhedsministeriet. Retrieved May 05 2023 from <https://sum.dk/arbejdsomraader/forebyggelse/alkohol-og-stofmisbrug>